

Salgında Ötelenenler

Covid-19 Salgınında Dünyada ve Türkiye’de Mevsimlik Gezici ve Göçmen Tarım İşçilerine
ve Onların Çocuklarına İlişkin Gelişmeler İzleme ve Belgeleme Çalışması

Salgında Ötelenenler

Covid-19 Salgınında Dünyada ve Türkiye’de Mevsimlik Gezici ve Göçmen Tarım İşçilerine
ve Onların Çocuklarına İlişkin Gelişmeler İzleme ve Belgeleme Çalışması

Hazırlayanlar	Sinem Bayraktar Özgür Çetinkaya
Katkı Verenler	Ertan Karabıyık Adem Arkadaş-Thibert Ebru Hanbay Tuba Çameli
Düzeltili	Buse Ceren Otaç
Tasarım	Kurtuluş Karaşın Grafik Tasarım
Koordinatör	Sinem Bayraktar
Danışman	Ertan Karabıyık
<i>İzleme ve Veri Toplama</i>	
Türkiye	Selin Ayaş İhsan İznebioğlu Ayşe Özsoy
Dünya	Özgür Çetinkaya Irmak Kocabay Buse Ceren Otaç
<i>Süreç Analizi</i>	
	Sinem Bayraktar Ayşe Özsoy Kübra Karakaya
<i>Belgeleme</i>	
Redaksiyon	Tuba Çameli Şöhret Baltaş
<i>Veri Görselleştirme</i>	
Tasarım	Kurtuluş Karaşın Grafik Tasarım Kübra Karakaya
Kapak Fotoğrafi	ATOM Film, Adana 2017

 Bu yayının bir kamu malıdır. Bir kısmından veya tamamından alıntı yapılabilmesi ve çoğaltılabilmesi için Kalkınma Atölyesi'nden izin alınmasına gerek yoktur.

KALKINMA
ATÖLYESİ

+90 (541) 457 31 90

info@ka.org.tr

www.ka.org.tr

/kalkinmaatolyesi

/kalkinmaatolyesi

/kalkinmaatolyesi

Çankaya Mah. Üsküp Cad. No: 16/14 Çankaya - Ankara/Türkiye

"Bu yayının, Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca Kalkınma Atölyesi sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır."

İÇİNDEKİLER

Önsöz	4
Teşekkür	6
Hakkımızda	7
Kısaltmalar.....	8
Giriş	9
 Bölüm 1	 16
Covid-19 Salgınında Türkiye’de Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerine ve Onların Çocuklarına İlişkin Gelişmeler	
<i>Yöntem - Süreç</i>	
<i>Bulgular - Analiz</i>	
 Bölüm 2	 38
Covid-19 Salgınında Dünyada Mevsimlik ve Göçmen Tarım İşçilerine İlişkin Gelişmeler	
<i>Yöntem - Süreç</i>	
<i>Bulgular - Analiz</i>	
 Değerlendirme	 58
<i>Bizden öneriler – öğrendiklerimiz</i>	
<i>Son söz</i>	
 Kavramlar ve Tanımlar.....	 66
Kaynakça.....	72

Afetlerde veya acil durumlarda, halihazırda toplumda en dezavantajlı konumda olan topluluklar daha da savunmasız hale gelmektedirler. Özellikle temel haklarının sağlanması noktasında ve hizmetlere erişimde sıkıntı yaşayan; yoksul ve yoksun; sosyo-ekonomik ve eğitim düzeyi düşük olan; il ve ilçe merkezlerine uzak kırsal yörelerde yaşayan; bilgi kaynaklarına erişimi kısıtlı olan; ve ayrımcılığa uğrayan kişiler ve gruplar afetlerin ve acil durumların sonuçlarından daha fazla etkilenmektedirler. Mevsimlik gezici tarım işçiliği yapan aileler de bu topluluklar arasındadır.

Kalkınma Atölyesi, mevsimlik gezici tarım işçileri ve onların çocuklarının yaşam ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve düzenlenmesi bağlamında, kurulduğu 2004 yılından bu yana saha araştırmaları yürütme, uygulama modelleri ve politika önerileri geliştirme, kapasite artırma ve savunuculuk çalışmalarını hem merkezi hem de yerel düzeyde yürütmektedir. Kalkınma Atölyesi ayrıca sosyal kalkınmanın önemli bir unsuru olan eğitim alanında nitelikli eğitime erişim konusunda boylamsal uygulamalar yapmakta, içerik geliştirme ve program uyumları gibi çalışmalar yürütmektedir.

Birçok sivil toplum kuruluşu gibi Covid-19 salgını sürecini yakından takip eden Kalkınma Atölyesi, 2020 yılının Şubat ayı itibarıyla salgının dünyada ve Türkiye’de hem mevsimlik gezici ve göçmen tarım işçiliği yapan aileler ve bu ailelerdeki çocukların hayatlarına hem de tarımsal üretime olumsuz etkisi olacağını ön görmüş, bu bağlamda bilgi, veri, belge toplama ve bunları paylaşma dahil, salgın sürecinde izleme, analiz etme, ilgili kurum ve kişileri bir araya getirme, eşgüdümüne katkı verme, fikir geliştirme ve konuya dair savunma yapma gibi çalışmalara öncelik vermiştir. Kalkınma Atölyesi ayrıca, Covid-19 salgını tedbirleri arasında yer alan ve sadece Türkiye’de değil birçok ülkede uygulanan uzaktan eğitim politikaları ve uygulamalarını izlemeye almış, devam eden eğitim projelerindeki örgün eğitim unsurlarını çevrim içi eğitim koşullarına uyarlamak için yenilikçi çözümler yaratmaya başlamıştır.

Hak temelli çalışan ve tüm çalışma alanlarında kanıt temelli savunma yapan bir kuruluş olarak Kalkınma Atölyesi’nin amacı, Covid-19 salgını süresince dünyada ve Türkiye’de mevsimlik gezici tarım işçiliği yapan aileler ve göçmen tarım işçilerinin sağlık ve güvenliklerinin sağlanmasına ve temel insan haklarının teminine ilişkin gelişmelerin ve alınan tedbirlerin izlenmesi, değerlendirilmesi ve izleme bulgularının ilgili aktörleri harekete geçirmek için kullanılmasını sağlamak olmuştur. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB) başta olmak üzere Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (ESKHS), Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (MSHS), Çocuk Haklarına dair Sözleşme (ÇHS), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) sözleşmeleri, Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına dair Uluslararası Sözleşme (GHS), İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (İKS), Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW) ve Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı odağında temel hak ve özgürlüklere ilişkin durum tespiti ve mevcut durumun veri görselleştirme

ile belgelendirilmesi temel alınmıştır. İzleme ve belgeleme çalışmasında toplanan verilerin ve yapılan analizlerin herkesin erişimine açık olan dijital ortamlarda yaygın paylaşılmaya uygun şekilde görselleştirilmesi ile hem birçok kurum, kuruluş ve kişi için mevcut politikaların ve uygulamaların iyileştirilmesi veya yenilerinin hazırlanması için yararlanabilecek bir kaynak ortaya koymak hem de sürece dair hafızanın kaybolmamasını sağlamak hedeflenmiştir.

Özetle, izleme ve belgelemenin devam eden bir süreç olduğu akılda tutularak, böylesi acil durumlarda, belirlenen konu odağında insan haklarının temini, hak ihlalleri veya ilgili hizmetlere erişimde yaşanan sorunlar ve örnek uygulamaları ortaya koymak benzer durumlarda hazırlıklı olunması için önemlidir.

İlgili Uluslararası İnsan Hakları Standartları	Temel Hak Alanları
• İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB) • Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (ESKHS) • Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (MSHS) • Çocuk Haklarına dair Sözleşme (ÇHS) • Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmeleri ve Tavsiye Kararları • Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına dair Uluslararası Sözleşme (GHS) • İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (İKS) • Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW) • Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı	• Yaşama, hayatta kalma ve gelişme hakkı, çalışma ve yaşam alanlarına güvenli ulaşım hakkı • Yeterli gıdaya erişim hakkı ve gıda güvenliği • Sınırdaki güvenli geçiş hakkı • İnsanlık onuruna yakışır, yeterli bir yaşam standardına sahip olma hakkı ve güvenli barınma koşulları • İnsana yakışır, adil ve uygun işte çalışma hakkı ve çalışma koşulları • Ekonomik sömürden korunma hakkı • Sosyal güvenlik hakkı • Sağlık hakkı • Eğitim hakkı • Ayrımcılık yasağı, yabancı düşmanlığından korunma hakkı • Şiddet yasağı, kişi özgürlüğü ve güvenlik hakkı

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmeleri	Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Tavsiye Kararları
11 No'lu Örgütlenme Özgürlüğü (Tarım) Sözleşmesi	86 ve 151 No'lu Tavsiye Kararı
78 No'lu Gençlerin Tıbbi Muayenesi (Sanayi Dışı) Sözleşmesi	197 No'lu Tavsiye Kararı
97 No'lu İstihdam Amacıyla Göç Sözleşmesi	206 No'lu Tavsiye Kararı
98 No'lu Örgütlenme ve Toplu Pazarlık Hakkı Sözleşmesi	79 No'lu Tavsiye Kararı
99 No'lu Asgari Ücret Tespit Mekanizması (Tarım) Sözleşmesi	
100 No'lu Eşit Ücret Sözleşmesi	
102 No'lu Sosyal Güvenlik (Asgari Standartlar) Sözleşmesi	
111 No'lu Ayrımcılık (İş ve Meslek) Sözleşmesi	
118 No'lu Muamele Eşitliği (Sosyal Güvenlik) Sözleşmesi	
138 No'lu Asgari Yaş Sözleşmesi	
143 No'lu Göçmen İşçiler Hakkında Sözleşme	
156 No'lu Aile Sorumlulukları Olan İşçiler Sözleşmesi	
161 No'lu Sağlık Hizmetlerine İlişkin Sözleşme	
182 No'lu En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi	
187 No'lu İş Sağlığı ve Güvenliğini Geliştirme Çerçeve Sözleşmesi	
190 No'lu Şiddet ve Taciz Sözleşmesi	

TEŞEKKÜR

Kalkınma Atölyesi Kooperatifi, kurulduğu 2004 yılından bu yana mevsimlik gezici tarım işçileri ve onların çocuklarının yaşam ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve düzenlenmesi bağlamında saha araştırmaları yürütme, uygulama modelleri ve politika önerileri geliştirme, kapasite arttırma ve savunuculuk çalışmalarını hem merkezi hem de yerel düzeyde yürütmektedir. Kalkınma Atölyesi'nin tüm çalışmalarının ve faaliyetlerinin dayanağı İnsan Hakları Beyannamesi; dolayısıyla insan haklarıdır. Çalışmalarda hak sahiplerinin yaşam koşulları, haklarına erişim ve bu hakları kullanma durumları odaktır. Bu nedenle hakların ve ilgili hizmetlerin temininden sorumlu olan kurum, kuruluş veya kişilere bu durumu aktarmak, savunu yapmak, kurum, kuruluş veya kişileri harekete geçirmek için model önerileri sunmak, Kalkınma Atölyesi'nin temel çalışma biçimidir.

Covid-19 Salgınında Dünyada ve Türkiye'de Mevsimlik Gezici ve Göçmen Tarım İşçilerine ve Onların Çocuklarına İlişkin Gelişmeler; İzleme ve Belgeleme Çalışması, hak temelli çalışan bir sivil toplum kuruluşu olan Kalkınma Atölyesi'nin Covid-19 salgını süresince dünyada ve Türkiye'de mevsimlik gezici tarım işçiliği yapan ailelerin ve göçmenlerin sağlık ve güvenliklerinin sağlanmasına ve temel insan haklarının teminine ilişkin gelişmelerin ve alınan tedbirlerin izlenmesini ve izleme çalışmasında toplanan verilerin görselleştirilerek belgelenmesi ile ilgili kurumların harekete geçirilmesini amaçlamıştır. Ayrıca bu çalışmanın, hakları ihlal edilen ve ayrımcılığa uğrayanlara yönelik izleme, belgeleme, veri görselleştirme ve kanıt temelli savunu yapma çalışmalarına katkı sağlaması, farklı kurum ve kişileri benzer çalışmalar yapmak için cesaretlendirmesi beklenmektedir.

Bu çalışmaya verdikleri finansal destek ve iş birliği için Etkiniz AB Programı'na, Sivil İzleme ve Savunuculuk Uzmanı Adem Arkadaş-Thibert ve İnsan Hakları İzleme Destek Uzmanı Ebru Hanbay'a teşekkür ederiz.

Mevsimlik gezici ve göçmen tarım işçilerinin ve onların ailelerinin Covid-19 salgını süresince mevcut durumları, ihtiyaçları ve insan haklarına dair tüm boyutların olduğu gibi gün yüzüne çıkması için özveri ve titizlikle çalışan izleme ekiplerimize, editör ve redaktörümüze, süreci yöneten ve bu raporu katkılarıyla zenginleştiren yönetim ekibimize, tüm bulgu ve verileri görselleştiren tasarım ekibimize ve emeklerini vakfeden gönüllülerimize şükranlarımızı sunarız.

Dil, din, inanç, ırk, etnik köken, renk, cinsiyet, cinsiyet kimliği, cinsel yönelim, yaş, milliyet, statü, doğum yeri, engellilik durumu ve benzeri nedenlerle ayrımcılığa karşı insan haklarına sıkıca sarılmanız ümidiyle...

Kalkınma Atölyesi
Ağustos, 2020
Ankara

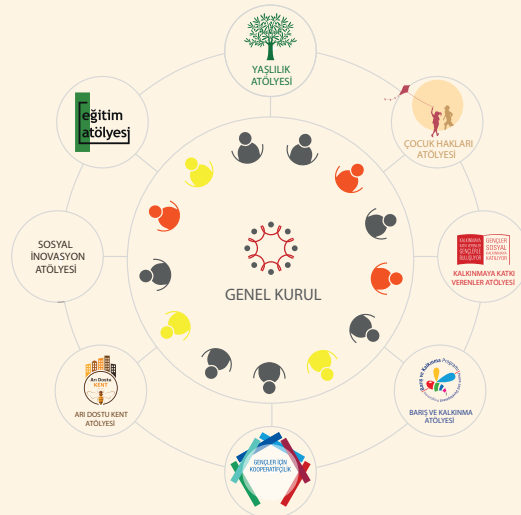

HAKKIMIZDA

Sosyal kalkınma alanında program ve projeler gerçekleştirmek isteyen bir grup genç, ulusal ve uluslararası kalkınma çabalarına destek vermek ve bu sürecin bir parçası olmak için 2002 yılında Kalkınma Atölyesi Çalışma Grubu'nu kurmuştur. Sosyal antropoloji, sosyoloji, uluslararası ilişkiler, politika, biyoloji ve ormancılık gibi farklı alanlardan gelen bu gençler, yaklaşık iki yıl süren tartışma ve değerlendirme sürecinden sonra, 3 Kasım 2004 tarihinde kâr amacı gütmeyen bir kooperatif olan Kalkınma Atölyesi'ni kurmuşlardır. Atölye'nin kooperatif olarak örgütlenmesinin başlıca nedeni, dayanışma ve birlikte üretme süreçlerinin çıktısı olan yeni fikirlerle sosyal kalkınma alanında Türkiye ve dünyadaki mevcut çalışmalara katkıda bulunabilmektir. Ayrıca, sosyal kalkınma çalışmalarının farklı alanlarında çok ortaklı aktif bir aktör haline gelmek, geliştirdiği iyi uygulama örnekleriyle benzer veya farklı konularda çalışmalar yapan kooperatiflere örnek olmak, ortakların ve paydaşların sürece demokratik katılımını sağlamak diğer hedeflerdir.

Kalkınma Atölyesi'nin ana amaçları; çocuk işçiliğiyle her düzeyde mücadele etmek, yoksulluk ve yoksunluğun azaltılmasına katkı sağlamak, doğal çevrenin korunması ve geliştirilmesine destek olmak, kadının toplumsal konumunun güçlendirilmesini ve toplumsal cinsiyet dengeli kalkınmaya katılımını desteklemek, bölgesel ve uluslararası kalkınma iş birliklerinin geliştirilmesini, sürdürülebilir kalkınma modellerinin tasarlanmasını ve uygulanmasını sağlamaktır. Atölye, çalışma sistemi ve örgütlenme yapısı gereği, birlikte üreten, ürettiklerini ve deneyimlerini paylaşan bir gelenek oluşturmayı ve bu kapsamda kültürel bir oluşum ortaya koymayı öngörmektedir. Bu ana çalışma alanları ve Kalkınma Atölyesi'nin misyon ve vizyonu çerçevesinde örgütlenen tema odaklı Atölyeler, çeşitli program, proje ve faaliyetler yürütmektedirler.

KALKINMA ATÖLYESİ ÖRGÜTLENME ŞEMASI

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği (European Union)
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BM	Birleşmiş Milletler (United Nations)
CEDAW	Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women)
ÇHS	Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (United Nations Convention on the Rights of the Child)
ESKHS	Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)
FAO	Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (Food and Agriculture Organization)
GHS	Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına dair Uluslararası Sözleşme (International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families is a United Nations)
İHEB	İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (Universal Declaration of Human Rights)
İKS	Birleşmiş Milletler İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (United Nations Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment)
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organisation)
KA	Kalkınma Atölyesi
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
MGTİ	Mevsimlik gezici tarım işçiliği
MSHS	Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (International Covenant on Civil and Political Rights)
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (United Nations International Children's Fund)
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler (United Nations High Commissioner for Refugees)
WHO	Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organisation)

GİRİŞ

“İnsan hakları izlemesi, insan hakları uygulamalarının iyileştirilmesi amacıyla veri toplama, doğrulama ve savunuculuk faaliyetlerinin bütünüdür.”

Etkiniz AB Programı

2019 Aralık ayında Çin'in Vuhan kentinde ortaya çıkan Koronavirüs ya da Corona Virüsü adıyla bilinen “2019-nCoV” kısa süre içerisinde Antarktika hariç tüm kıtalara ve ülkelere yayıldı. Uluslararası Sağlık Tüzüğü (UST2005) kapsamında “Yeni Koronavirüs Acil Durum Komitesi” 30 Ocak 2020’de yaptığı toplantıda salgınının, uluslararası endişelere neden olan bir halk sağlığı acil durumu yarattığını kabul etti. Dünya Sağlık Örgütü’nün (WHO) 11 Şubat 2020’de koronavirüs kaynaklı hastalığa “Koronavirüs Hastalığı 2019”un kısaltması olan Covid-19 adını verdi. WHO, 11 Mart 2020 tarihinde koronavirüsün dünyadaki endişe verici yayılımından dolayı salgın ilan etti. Türkiye’de ise ilk Covid-19 vakası 11 Mart 2020 tarihinde tespit edildi.¹ 5 Ağustos 2020 tarihi itibarı ile toplam vaka sayısı dünyada 18 milyon 300 bini, Türkiye’de 233 bini; toplam can kaybı dünyada 695 bini, Türkiye’de ise 5 bin 700’ü aştı.²

Dünyanın söz konusu salgına hem devletler hem de uluslararası yapılar nezdinde hazırlıksız yakalandığı günbegün artan vaka sayıları ile gözler önüne serilirken, geçmişte yaşanan felaketlerde de görüldüğü üzere sınıfsal olarak en altta olanların ve sosyal içerme açısından en kırılgan grupların toplumun diğer kesimlerine göre daha büyük bir risk altında olduğu görüldü. “Evde kal” ve “sosyal mesafeyi koru” çağrıları ve uyarılarına karşın çalışmak zorunda olan bu topluluklar, temel insan hakları kapsamında barınma, yeterli beslenme, insana yakışır çalışma koşulları ve sağlık hizmetlerine erişim açısından en savunmasız olanlar. Bir başka deyişle temel hizmetlere erişimde sıkıntı yaşayan, yoksul ve yoksun, il ve ilçe merkezlerine uzak kırsal bölgelerde yaşayan, eğitim veya bilgi kaynaklarına erişimi kısıtlı olan, ayrımcılığa uğrayan kişiler veya topluluklar yaşanan salgının sonuçlarından en sert biçimde etkilendiler. Bu nedenle devletlerin, uluslararası kuruluşların ve sivil toplumun bu topluluklara yönelik müdahaleleri önceliklendirmesine acil ihtiyaç duyuldu.

¹ <https://www.seyahatsagligi.gov.tr/site/koronavirus>
<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51177538>

² WHO Coronavirus Disease (COVID-19) Dashboard https://covid19.who.int/?gclid=EAlalQobCh-MIsJ3xu8696gIVQ9OyCh2HCQcxEAAYASAAEgKD3_D_BwE
Son güncelleme tarihi: 5 Ağustos 2020, 10:45am CEST

Mevzubahis topluluklardan biri olan **mevsimlik gezici ve göçmen tarım işçilerinin**, öz karantina durumuna ayak uydurmaları mümkün olmadı. Hem iç pazar hem de küresel ihracat için, birçok yöresinde ve ilinde yılın tamamında tarımsal üretim yapılan ülkelerde ve Türkiye’de böylesi evlere kapanılan ve belirsizliğin hâkim olduğu bir dönemde besin ve hammadde arzının aksamamasında ve ayrıca olası bir israfın önlenmesinde mevsimlik gezici ve göçmen tarım işçilerinin hayati rolü gündeme geldi. Salgından korunmanın ve salgının yayılımını önlemenin önemli ölçüde bireye bırakıldığı bu dönemde, emeği böylesi bir önem taşıyan ve tarımsal üretim süreçlerinde gezici olarak yer alan mevsimlik tarım işçilerinin, yıllardır birçok araştırmada tespit edilen insan onuruna yakışmayan yaşam ve çalışma koşulları hem işçiler hem de toplum sağlığı ve güvenliği açısından çok büyük riskler içerdi. Salgın sürecinin yönetiminde toplumun en kırılgan topluluklarından biri olan bu kesime özenle yaklaşılması ve temel insan haklarının temini için hizmet sunumu ihtiyacı arttı.

Türkiye’de sayısı yaklaşık bir milyona yaklaşan mevsimlik gezici tarım işçisi aile her sene çocuklarıyla birlikte tarımsal üretim faaliyetlerinde çalışmak amacıyla sürekli yaşadıkları illerden başka illere doğru yola çıkıyor. Covid-19 salgını süresince ulusal ve yerel düzeyde alınan tedbirlerin evde kalması mümkün olmayan, çalışmayan devam eden bu grubu da kapsayabilmesi için ek düzenlemelere gereksinim arttı. Mevsimlik gezici ve göçmen tarım işçileri ve onların ailelerinin haklarının korunmaması ve sağlıklarının etkilenmesi ülkelerde gıda güvenliğini ve toplumun yeterli gıdaya erişimini risk altına attı. İnsan haklarının korunması, ihlallerin engellenmesi ve hakların temini bütüncül ve herkes için olması gerektiğinden kamu idaresinin yani hükümetlerin sadece tarım işçilerinin değil tüm insanların haklarını dolaylı ihlal eden bu duruma dair harekete geçmesi gerekti.

Türkiye’de mevsimlik gezici tarım işçilerinin konaklama mekânları olan geçici çadır yerleşimleri yaşam merkezlerinden (il, ilçe veya en yakın mahalle) uzakta, ücra, tarla kenarlarındaki yerlerdir. Çoğunlukla kentin çeperinde olan bu çadır yerleşimlerinin bu izole hali yerel halk ile gezici veya geçici olan işçilerin yaşam alanlarını birbirinden ayırmak için de kullanılır. Bu durum yerleşimlerin tüm sakinleri; çocuk, genç, yetişkin, kadın, erkek, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı, göçmen için benzer dinamiklerin geçerli olduğu bir durumdur. Bu nedenle, kriz durumları söz konusu değilken bile sınırlı ve sorunlu olan eğitim ve sağlık gibi temel hizmetlerin verildiği kurumlara erişim Covid-19 salgını süresince tamamen kesintiye uğramıştır.³ Öte yandan, mevsimlik gezici tarım işçiliği yoksulluk döngüsü yaratan, işçileri ve ailelerini ekonomik sömürüye açık hale getiren⁴, barınma, beslenme, temiz suya erişim gibi temel ihtiyaçların karşılanamadığı, yani insan haklarının ihlale uğradığı bir çalışma ve yaşam biçimidir. Hak temelli çalışmalarda kilit

³ Kalkınma Atölyesi (2020 a-b)

⁴ Kalkınma Atölyesi (2016 a-b, 2019)

kötü biçimdeki çocuk işçiliği olarak tanımlanan mevsimlik tarımsal üretimde gezici tarım işçisi olarak çalışan çocukların işten el çektilmesi, bu çocuk işçiliği biçiminin ortadan kaldırılması ve önlenmesi için her türlü platformda kanıt temelli savunular çalışmaları yürütmektedir. Kalkınma Atölyesi bu kapsamda veri ve bilgi üretmek amacıyla mümkün olduğunca boşluk olan alanlara ve konulara önem ve öncelik vermektedir. Tüm bu araştırmaları belgelemek adına raporlar hazırlanırken, veri, bulgu ve politika önerilerinin daha özet, anlaşılır, pratik kullanımı ve yaygınlaşması için veri görselleştirme ve haritalandırma (mapping) yöntemleri kullanılarak görsel materyaller de yayın setlerinin içerisine eklenmektedir. Özetle, haritalama çalışması, soruna ilişkin elde edilen verileri görselleştirmek için kullanılan bir yöntemdir. Durumu anlamayı ve sonrasında kapsamlı stratejiler üretmeyi, savunuculuk faaliyetlerinin Türkiye özelinde hangi illerde veya ilçelerde kimlere ve nasıl yürütülmesi gerektiğini belirlemeyi sağlamaktadır.

Kalkınma Atölyesi, dünyada ve Türkiye’de etkisi her gün artan Covid-19 salgınının Türkiye’de mevsimlik gezici tarım işçileri ve onların çocuklarının, dünyada ise göçmen tarım işçilerinin hayatlarına ve insan haklarının teminine olumsuz etkisi olacağını öngörerek 2020 Şubat itibarıyla bilgi, veri, belge toplama ve paylaşma, süreci izleme, analiz etme, ilgili kurum ve kişileri bir araya getirme, eşgüdümüne katkı verme, fikir geliştirme ve konuya dair savunular yapma gibi çalışmalara öncelik verdi. Bu amaçla Kalkınma Atölyesi tarafından yürütülen **Covid-19 Salgınının Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ve Çocuklarının İnsan Haklarına Etkisinin İzlenmesi, Kanıt Temelli Savunular ve Müdahale** başlığı altında üç bileşenden oluşan;

- Bileşen 1: İzleme, Değerlendirme, Belgeleme,
- Bileşen 2: İzleme Sürecinin Belgelenmesi,
- Bileşen 3: Harekete Geçmek için Yaygınlaştırma ve Savunular

çalışması Etkiniz AB Programı tarafından desteklendi.

Çalışmanın ana amacı;

Türkiye’de ve dünyada Covid-19 salgınına dair tedbirler ve kısıtlamaların yoğun olarak uygulandığı dönemde mevsimlik gezici ve göçmen tarım işçilerinin ve işçi ailelerdeki çocukların (1) mevcut durumuna, ihtiyaçlarına ve karşılaştıkları sorunlara dair veri toplamak; (2) ulusal ve yerel düzeydeki uygulamalara ve insan haklarının teminine ilişkin izleme çalışması yapmak ve (3) yapılan çalışmaları kanıt temelli savunu yapabilmek amacıyla belgelemektir.

Çalışmalar kapsamında, hedef grup olan mevsimlik gezici ve göçmen işçiler ve onların çocuklarının Covid-19 salgını süresince sağlık durumları, yaşam ve çalışma koşulları, şehirler arası ve şehir içi veya ülkeler arası ulaşimleri gibi tüm hak ve özgürlüklerine dair gelişmeler izlenerek belgelendi.

Ayrıca;

- Dünya genelinde Covid-19 salgını sürecinde tarım işçilerinin yaşadıkları sorunların ve işlere yönelik alınan önlemlerin ortaya konulması, iyi uygulamaların belirlenmesi,
- Salgının hedef kitle, tarımsal üretim, gıda güvenliği, toplum sağlığı ve sosyal kalkınma üzerindeki etkilerinin gösterilmesi,
- Böylesi acil durumlarda insan haklarını odak almak, bu amaç etrafında harekete geçmek ve eşgüdüm sağlamak için izlenmesi gereken yol haritasına katkı verilmesi,
- Mevsimlik gezici ve göçmen tarım işçilerinin insan haklarının, mevcut yaşam ve çalışma koşullarının gündeme taşınması ve ihtiyaç duyulan müdahalelerin hayata geçirilmesi noktasında baskı unsuru olması,

çalışmanın alt hedefleri arasındadır.

Etkiniz AB Programı⁵, Avrupa Birliği’nin aday ülkelerde sivil toplumun güçlenmesi için uyguladığı Sivil Toplum Aracı (CSF 2017) kapsamında finanse edilmektedir. 7 Ocak 2019 tarihinde başlayan ve üç yıl sürecek olan Program, bir yandan sivil toplum izleme kapasitesinin geliştirilmesine bir yandan da kamu kurumları ile sivil toplum kuruluşları arasında insan hakları alanındaki diyalogun güçlenmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Program kapsamında sağlanacak destekler ve bu desteklerden faydalanan sivil toplum örgütlenmelerinin çalışmalarıyla, insan hakları izleme faaliyetlerinin sürdürülebilir bir şekilde güçlenmesi, insan hakları izleme raporlarının nitelik

⁵ <https://etkiniz.eu/hakkimizda/>

ve nicelik bakımından iyileşmesi, insan hakları izleme için gerekli uzmanlığın, yöntem bilgisinin ve becerilerin gelişmesi, Avrupa ve uluslararası insan hakları çerçevesine ve mekanizmalarına erişimin ve etkinin artması, insan haklarını izleme ortamının iyileşmesi için diyalog olanaklarının sağlanması, toplum düzeyinde insan haklarının korunması ve desteklenmesinde sivil toplum örgütlenmelerinin izleme değeri ve rolü konusunda bilginin yaygınlaştırılması, kamu kurumları ve sivil toplum örgütlenmeleri arasındaki iş birliği ve diyalogun güçlenmesine katkı sağlanması hedeflenmektedir. Etkiniz AB Programı insan hakları izlemesini “*insan hakları uygulamalarının iyileştirilmesi amacıyla veri toplama, doğrulama ve savunuculuk*” faaliyetlerinin bütünü olarak tanımlamaktadır. Etkiniz AB Programı, Kalkınma Atölyesi tarafından 2020 Mayıs – Temmuz ayları arasında yürütülen **Covid-19 Salgınının Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ve Çocuklarının İnsan Haklarına Etkisinin İzlenmesi, Kanıt Temelli Savunu ve Müdahale** çalışmasına destek vermiştir.

Bu yayın, Etkiniz AB Programı finansal desteği ile 2020 Mart – Haziran ayları arasında Kalkınma Atölyesi tarafından yürütülen insan hakları izleme, belgeleme ve savunu çalışması sonucu hazırlanan ve yayınlanan dokuz adet **Covid-19 Salgınında Türkiye’de Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerine ve Onların Çocuklarına İlişkin Gelişmeler Haritası** ile dokuz adet **Covid-19 Salgınında Dünyada Mevsimlik ve Göçmen Tarım İşçilerine İlişkin Gelişmeler Haritası** verilerinin analizini ve çalışmalardan edinilen deneyimi, öğrenilenleri ve sürecin nasıl işlediğine dair bilgileri içermektedir. Yayının ana amacı, dört aylık salgın sürecinde mevsimlik ve göçmen tarım işçilerinin temel insan haklarının, çalışma ve yaşam koşullarının özellikle yükümlülük sahibi kurumların, kamuoyu ve medyanın gündeminde nasıl ve ne kadar yer aldığına ışık tutmaktır. Ayrıca, böylesi kriz durumlarında mevsimlik gezici ve göçmen tarım işçilerinin ve onların çocuklarının sağlık ve güvenliklerinin korunması için müdahalelerin planlanması, uygulanması ve izlenmesinden sorumlu kuruluşların harekete geçmelerine veya hazırlıklı olmalarına katkı vermek bir diğer hedeftir.

Kalkınma Atölyesi’nin tarımsal üretimde hem ürün, coğrafya ve faaliyet bazlı emek süreçleri hem de mevsimlik gezici ve göçmen tarım işgücü bağlamındaki 16 senelik bilgi, birikim ve deneyimi izleme çalışmasının hızlıca başlatılabilmesini sağladı. Konuya dair geçmiş yıllarda yapılmış araştırmalarda üretilen rapor, harita, model gibi tüm materyaller izleme çalışmasının bilgi kaynağını oluşturdu. Öte yandan 2017 yılının başından itibaren Kalkınma Atölyesi – UNICEF iş birliğinde yürütülen Çocuk İşçiliği ile Mücadele Programı kapsamında, tarımsal üretimin ve dolayısıyla mevsimlik gezici tarım işçiliğinin yoğun olduğu iller olan Adana, Ankara, Bursa, Eskişehir, Konya ve Manisa’da mevsimlik gezici tarım işçiliği yapan haneler ve bu hanelerin çalışan veya çalışmayan çocuklarına yönelik eş zamanlı Uygulama Modeli Hazırlama çalışması gerçekleştirildi. Bu altı ildeki mevsimlik gezici tarım işçileri ve onların çocuklarının insan haklarına, konakladıkları geçici çadır

yerleşimlerinin koşullarına, en acil ihtiyaçlarına, yerelde rol ve sorumluluğu olan kurum ve kuruluşların hangi çalışmalar yürüttüklerine ve birbirleri ile temaslarının ne boyutta olduğuna dair detaylı bilgi, veri, belge ve iletişim açısından da istifade edildi. Kurulan iletişim ağı izleme çalışması süresince etkin bir biçimde kullanıldı.

İlk bölümde, **Covid-19 Salgınında Türkiye’de Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerine ve Onların Çocuklarına İlişkin Gelişmelere** dair insan hakları izleme çalışmasında izlenen yöntem ve toplanan verilerin analizleri bulunmaktadır. Analizleri içeren infografik, harita ve zaman çizelgesinin yanı sıra izleme süresince kamu kurumları ve yerel yönetimlerin kendi internet sitelerinde duyurdukları, ulusal veya yerel basının internet sitelerinde haber olarak yer alan Covid-19 salgınına dair tedbirler, resmi kararlar ve illerde çeşitli kurum ve kuruluşların ilgili tedbirler kapsamındaki uygulamalarını içeren bir bilgi notu da yer almaktadır.

İkinci bölümde, aynı içerik **Covid-19 Salgınında Dünyada Mevsimlik ve Göçmen Tarım İşçilerine İlişkin Gelişmelere** dair insan hakları izleme çalışması kapsamında ele alınmaktadır.

Son bölümde ise çalışma süresince elde edilen deneyim aktarılarak benzer çalışmalar için faydalı olabilecek ipuçları paylaşılmaktadır. Bu kısımda ayrıca hem yürütülen çalışmanın hem de Covid-19 salgınında dünyada ve Türkiye’de mevsimlik gezici ve göçmen tarım işçilerinin ve onların çocuklarının insan haklarına ilişkin gelişmelerin genel bir değerlendirmesi yer almaktadır.

[illegible]

Covid-19 Salgınında Türkiye’de Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerine ve Onların Çocuklarına İlişkin Gelişmeler

“

Kararlar ve Tedbirler Kâğıt Üzerinde mi Kaldı?

Ülkenin “yeni normale” dönüşüyle birlikte kamuoyu ve medyanın mevsimlik tarım işçilerinin çalışma ve yaşam koşullarına ilişkin birkaç aydır süren “hassasiyeti” de “eski normale” döndü.

Covid-19 Pandemisinde Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerine ve Onların Çocuklarına İlişkin Gelişmeler / Türkiye Haritası – IX / 25 Mayıs - 2 Haziran 2020

”

Yöntem - Süreç

Kalkınma Atölyesi, Türkiye’de görülen ilk Covid-19 vakasının açıklamasının ardından salgının ve sürecin mevsimlik gezici tarım işçilerini nasıl etkileyeceğine dair kurumsal imkanlarını ve iletişim ağını kullanarak izleme çalışmasını başlattı. İlk etapta Türkiye odağında yürütülen ve daha çok yerele odaklanan bu izleme ve mevsimlik gezici tarım işçilerinin insan hakları bağlamında ilgili tarafları bilgilendirme çabası 2020 Mart ayı sonuna doğru küresel gelişmelerin de çalışma odağına dahil edilmesi ile daha sistemli ve hak temelli bir hale getirildi. Amacı dünyada ve Türkiye’de Covid-19 hastalığının yayılmasını önleme ve insan sağlığını korumaya dair alınan tedbirlerin ve özellikle kamu idaresi ve yerel yönetimlerin uygulamalarının mevsimlik gezici ve göçmen işçilerin ve onların ailelerinin hayatlarına etkisine dair kanıt temelli savunu yapılması olan çalışmada, Türkiye ve dünya odaklı veri toplama faaliyetleri iki ayrı ekip tarafından benzer yöntemler ve çalışma prensipleri ile gerçekleştirildi.

Türkiye özelinde yapılan izleme çalışmasında; mevsimlik gezici tarım işçisi hanelerin yaşam ve çalışma koşulları başta olmak üzere sağlık, eğitim, çocuk koruma bağlamındaki insan haklarının temini veya ihlal durumlarına dair;

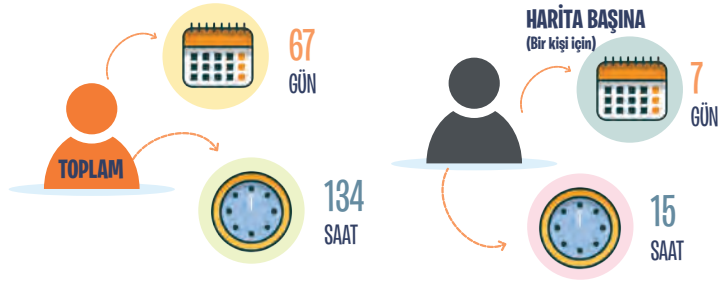
- ulusal ve yerel basının internet sitelerinde yer alan haberler, analizler ve makaleler,
- uluslararası ve sivil toplum kuruluşlarının raporları,
- kamu kurumlarının resmi internet sitelerinde duyurdukları veya ulusal ve yerel basının internet sitelerinde yayınlanan Covid-19 salgınına dair resmi karar ve genelgeler, tedbirler kapsamında illerdeki çeşitli kurum ve kuruluşların yürüttüğü çalışmalar,
- Twitter mesajları günlük olarak takip edildi.

30 Mart – 2 Haziran 2020 tarihleri arasında yürütülen ve toplamda 67 gün süren bu izleme çalışmasında elde edilen veriler görselleştirilerek haritalar halinde yayınlandı. Böylelikle, Türkiye’de Covid-19 salgınına dair tedbirler ve kısıtlamaların yoğun olarak uygulandığı dönemde mevsimlik gezici tarım işçilerinin iyi olma hallerinin, çalışma ve yaşam koşullarının ve daha da önemlisi insan haklarının temininin özellikle yükümlülük sahibi kurumların, kamuoyu ve medyanın gündeminde nasıl ve ne kadar yer aldığına ışık tutuldu.

TOPLAM		HARİTA BAŞINA
1078 veri*		120 veri*
511 haber		57 haber
336 tweet		37 tweet
231 tedbir/uygulama		26 tedbir/uygulama

İzleme çalışmasında mevsimlik ve göçmen tarım işçileri ile ilgili toplam 62 il ve KKTC'den 1078 gelişmeye dair veri toplandı. Bu verilerin büyük bir kısmı (551'i) ulusal ve yerel basının internet sitelerinden yer alan haberler, makale, analiz ve uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşlarının raporlarından bulgular, 551'i Twitter paylaşımı ve 231'i kamu kurumlarının Covid-19 salgınına dair resmi karar ve tedbirleri ile Covid-19 salgınına ilişkin tedbirler kapsamında illerdeki çeşitli kurum ve kuruluşların uygulamalarıydı.

İZLEME - VERİ TOPLAMA

İŞBÖLÜMÜ

Türkiye İnsan Hakları İzleme Haritaları için **veri toplama** üç kişilik bir ekip tarafından görev dağılımı yapılarak; haberler – kararlar/uygulamalar – Twitter, günlük olarak gerçekleşti. İzleme ekibi anahtar kelimeler ile internet taraması yaparak, elde edilen verilere dair detayları (tarih, il / ilçe, kaynak linki, hak bağlantılı durum), Excel formatındaki veri tabanına işledi. İzleme ve veri toplama çoğunlukla haftalık, yani yedi günlük periyotlar halinde yapıldı. Son iki harita için mevcut duruma ilişkin sahadan veri elde etmek adına mevsimlik gezici veya mahalli işçiler ile çalışan tarım aracıları ile telefon görüşmeleri yapıldı. Gezici olan işçiler için şehirler arası seyahat süreci dahil olmak üzere işçilerin ve ailelerinin sağlık durumları, salgının ve tedbirlerin yaşam ve çalışma koşullarına etkisi, kamu kurumları, yerel yönetimler başta olmak üzere çeşitli kurumların sağlık taraması ve dezenfeksiyon faaliyetleri, maske, eldiven gibi hijyen malzemeleri dağıtım çalışmaları ve zorunlu eğitim çağındaki çocukların uzaktan eğitime katılım durumları ve yaşadıkları sorunlar hakkında bilgi alındı.

Harita No	Veri Toplama Tarih Aralığı	Harita Yayınlama Tarihi
I	30 Mart - 5 Nisan 2020	6 Nisan 2020
II	6 - 12 Nisan 2020	13 Nisan 2020
III	10 - 18 Nisan 2020	21 Nisan 2020
IV	18 - 27 Nisan 2020	28 Nisan 2020
V	28 Nisan - 3 Mayıs 2020	5 Mayıs 2020
VI	4 - 10 Mayıs 2020	12 Mayıs 2020
VII	11 - 17 Mayıs 2020	19 Mayıs 2020
VIII	18 - 24 Mayıs 2020	29 Mayıs 2020
IX	25 Mayıs - 2 Haziran 2020	2 Haziran 2020

İzleme ekibi, topladıkları ve veri tabanına girdikleri verileri ve detaylarını her gün sonunda veya gün aşırı olarak bir Word belgesi haline getirerek **editörlük** ve **redaksiyon** için editöre gönderdi. Editör bu günlük veya gün aşırı olarak gelen metinleri gözden geçirdi, zaman zaman içeriği detaylı incelemek için verinin alındığı kaynağa doğrudan ulaştı. Haftalık izleme çalışmasının bitişinde ise ortalama iki ila üç günlük bir çalışma ile tüm metin ve verileri seçimi yapmak üzere değerlendirmeye aldı.

Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası insan hakları sözleşmeleri çerçevesinde ve haftalık olarak Covid-19 salgınının seyri odağında il bazlı olarak toplanan izleme verileri temelde yedi soruya yanıt verecek şekilde gözden geçirildi.

- Mevsimlik tarım işçiliği göçünün çıkış ve varış illeri arasındaki denge nasıl?
- Hangi tedbirler ve kararlar açıklandı, merkezi ve yerel uygulamalar neler?
- Tedbirler ve uygulamalar tarımsal üretim sürecinin aktörlerince (şirketler, çiftçiler, tarla, bahçe sahipleri, tarım aracıları) nasıl değerlendiriliyor?

- Hak savunuculuğu yapması beklenen kurumlar ve kişiler; sivil toplum kuruluşları, sendikalar, milletvekilleri, uluslararası kuruluşların açıklamaları neler ve ne yapıyorlar?
- Mevsimlik gezici tarım işçileri, tarım araçları, kadın işçiler, çocuklar, göçmen işçilerin tanıklıkları neler?
- İşgücü açığı, kısıtlamaların ve yasakların getirdiği ek maliyetler, işçi yevmiyeleri ve mevsimlik gezici tarım işçilerinin çocuklarının durumuna ilişkin gelişmeler neler?
- Mevsimlik gezici tarım işçilerinin yaşam ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi, hak ihlallerinin önlenmesi için köklü ve değiştirici projeler üretiliyor mu?

Haftalık olarak toplanan yaklaşık 70-75 veri arasından bu sorular çerçevesinde ortalama 45-50 veri seçilerek, harita gündemi oluşturuldu. Seçki yapılırken; haritalar arasında fikir takibine, gündemi yansıtan metinlerin öne çıkarılmasına ve haritada yer alan tüm tümcelerın bir arada okunduğunda anlamlı bir bütün oluşturmalarına dikkat edildi. Koordinatör ve danışman seçim sürecine dahil olarak teknik bilgi ve deneyimleri bağlamında geri bildirim verdiler. Böylelikle verilerin görselleştirilmesi, yani İzleme Haritası tasarımının yapılabilmesi için tek bir metin / Word belgesi hazırlandı. Her bir Türkiye haritası için ortalama 45-50 veriden oluşan metin derlendi ve harita gündemi belirlendi. Son olarak redaksiyon yapılarak metin nihai haline getirildi.

Tasarım aşamasında veri görselleştirmesi Türkiye haritası üzerine okunaklı, kolay takip edilebilir, bütünsel olarak anlamlı ve dikkat çekici olacak şekilde yapıldı. Haftalık ve güncel veri içeren harita yayınlayarak kanıt temelli savunu yapmak hedeflendiği için her bir haritanın tasarımı yayın günü içerisinde, yani yaklaşık sekiz saatlik bir sürede hazırlandı. Tasarımcının yanı sıra koordinatör, editör ve redaktör de bu süreçte aktif yer alarak tasarıma geri bildirim verme, metinleri kontrol etme, düzelti ve yayına hazırlama görevlerini yürüttü. Aynı aşamada editör tarafından, haritanın sosyal medya platformlarında yaygınlaştırılması için metinler hazırlandı. Harita gündeminde yer alan unsurların öne çıkarıldığı ve izleme çalışmasıyla elde edilen verilerin özetlendiği bu **yaygınlaştırma** metinleri, koordinatör ve danışmanın geri bildirimleri ile nihai halini alarak paylaşım yapılacak hale getirildi. Hazırlanan içerik, tasarımcı tarafından hazırlanan sosyal medya görselleri ile paylaşıldı. Ayrıca bazı haritalar, e-bülten şeklinde birden fazla adrese bir seferde elektronik posta gönderimi yapılarak da yaygınlaştırıldı.

Örnek: Harita Tasarımı için Metin

Covid-19 Pandemisinde Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerine ve Onların Çocuklarına İlişkin Gelişmeler / Türkiye Haritası – IX / 25 Mayıs – 2 Haziran 2020

Haritanın gündemi

- Ülkenin “yeni normale” dönüşüyle birlikte mevsimlik tarım işçilerinin çalışma ve yaşam koşullarına ilişkin kamuoyu ve medyanın birkaç aydır süren “hassasiyeti” de “eski normale” döndü.
- Tarım aracılıyla yapılan görüşmeler, Mart-Nisan ayları süresince birbiri ardına alınan kararlara karşın, tarım alanlarında ve çadır yerleşimlerindeki mevcut şartların mevsimlik tarım işçileri ve çocukları için değişmediğini gösteriyor.
- Salgın tedbirleri kapsamında gündeme gelen, çıkış ve varış illeri arasındaki koordinasyona dayalı seyahat izinlerinin beklenen sürede verilememesinin hasadı etkilediği dile getiriliyor.
- Ziraat Odaları İl Koordinasyon Kurullarının saptadığı yevmiyeler, Hatay örneğindeki gibi, mevsimlik tarım işçilerini açlık sınırının altındaki bir yaşama mahkûm ediyor.
- Uzaktan eğitim araçlarına ulaşamayan, elektriği olmayan çadırlarda aileleriyle birlikte yaşam mücadelesi veren tarım işçisi binlerce çocuk, eğitime erişebilen çocuklarla aynı sınava girecek.
- Bulundukları kentlerdeki hasadı tamamlayan mevsimlik işçiler, yeni kentlere gitmek üzere hazırlanırken, ulaşım masraflarını nasıl karşılayacaklarını düşünüyorlar.
- Tarlaya ulaşım ve çadır yerleşiminin dayattığı koşullar mevsimlik tarım işçilerinin yaşamını tehdit etmeye devam ediyor.
- Rize’de yapılan yaygın test uygulamasının sonucunda kente çay toplamaya gelen 22 kişinin enfekte olduğu, 202 kişinin de karantina altına alındığı açıklandı.

1-4.Giresun, Trabzon, Rize, Artvin

Haber

1. Üretici: Bölgeye yurtiçinden mevsimlik işçilerin girişlerine izin verilmesine rağmen, geçtiğimiz yıllarda on binlerce işçinin geldiği Gürcistan ve Azerbaycan sınırlarının kapalı olması bu yılki hasadı olumsuz etkileyecek.
<https://www.evrensel.net/haber/405545/cay-ureticileri-taban-fiyati-dusuk-hasat-yapacak-isci-sayisi-az>

Rize

Uygulama

2. Rize Valisi, kente çay toplamak için gelen 22 kişinin koronavirüs test sonucunun pozitif çıktığını, bu kişilerin yakını olan 202 kişinin karantinaya alındığını açıkladı.
<https://artigercek.com/haberler/cay-hasadi-icin-rize-ye-giden-22-kisi-pozitif-cikti-202-kisi-karantinada>

5. Çanakkale

Uygulama

3. Biga İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, mevsimlik işçilerin kaldığı konaklama yerlerinin dezenfekte edildiğini açıkladı.
<http://www.biganinsesi.com/haber/16303-mevsimlik-iscilerin-konaklama-yerleri-dezenfekte-edildi%20%20class=>

6.Eskişehir

Twitter

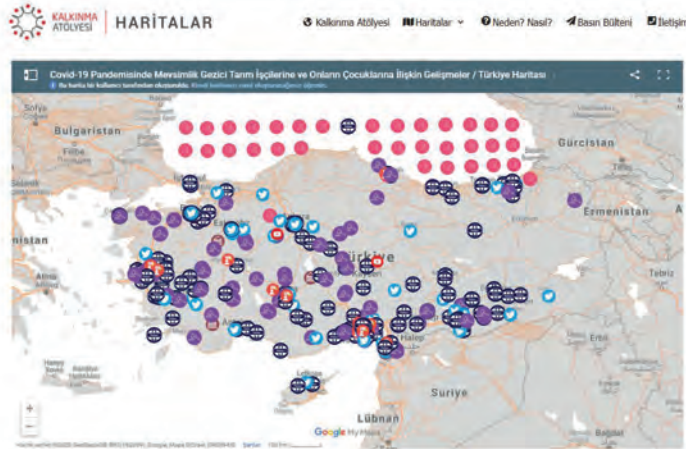
4. Siyasi Parti: Ülkemizde müzisyen, garson, aşçı, komi, tarım ve inşaat işçisi gibi “günlük yevmiye ile güvencesiz çalışan” yurttaşlarımız, koronavirüs döneminde işsiz kalmasına rağmen, sosyal güvencesi olmadığı için, faizle verilen kredileri bile kullanamadı.
<https://twitter.com/chpeskisehir/status/1265751809701920768>

7.Bursa

Uygulama

5. Tüm işçi ve ailelerinin Covid-19 ile ilgili semptom takipleri yapılıyor. Şu ana kadar şüpheli, olası ve pozitif bir vaka saptanmadığı açıklandı.
<https://www.trthaber.com/haber/turkiye/bursada-tarim-iscilerine-saglik-kontrolu-487457.html>

Son olarak, toplanan ve haritalar halinde görselleştirilen veriler Google SpreadSheet, Google My Maps ve diğer destekleyici yazılımlarla işlenerek **harita.ka.org.tr** web adresinde bulunan dijital haritaya yansıtıldı. İzleme ve belgeleme çalışmasının çıktısı olan **haritaların dijitalleştirilmesi**, satır aralarında ve birikmiş metin yığınlarında kalan ayrıntıları gözler önüne sermeyi ve izleme faaliyetine konu olan verilerin kişi, kurum ve coğrafyalar arasındaki bağına görünür kılmayı sağladı. Bu sayede, verilerin araştırmacılara ve kurumlara yenilikçi ve etkili bir şekilde sunulmasına, dijital ortamda arşivlenmesine ve tüm web 2.0 ortamlarında yeniden kullanılmasına olanak veren bir çıktı elde edilmiş oldu.

► Bulgular - Analiz

Türkiye’de Covid-19 salgınına dair vakaların açıklanması ve tedbirlerin uygulanmaya başlaması ilkbahara, yani tarımsal üretimin, dolayısıyla faaliyetlerin yoğunlaştığı ve bu nedenle mevsimlik işçi göçünün başladığı döneme denk geldi. “*Evde kalma*” ve “*sosyal mesafeyi koruma*” uyarıları ve uygulamaları tarımsal üretimin devamlılığı ve gıda temini için mevsimlik gezici tarım işçilerini kapsamayacak şekilde düzenlenmedi. Böylece halihazırda yıllardır görmezden gelinen ve ihmal edilen bu ailelerin ve işçilerin çalışma ve yaşam koşulları gündemde yerini hızlıca aldı. Ancak odak yine de işçi sağlığı ve iş güvenliği değil, tarımsal üretimin aksatılmadan yürütülmesi ve gıda arzının güvenliğinin sağlanmasıydı.

Salgın ile mücadele kapsamında alınması gereken acil ve önemli tedbirler 2020 Mart ayında hükümet tarafından peş peşe alınmaya başlandı. Ancak, mevsimlik tarım işçiliğinin de arasında bulunduğu kimi iş kolları ve çalışanlar için salgın sürecinde nasıl hareket edileceğine dair belirsizlik 2020 Nisan ayı başına kadar devam etti. 2020 Mart ayı sonunda, salgına dair gelişmeleri yakından takip ederek tarım ve gıda alanında atılması gereken adımlara yönelik öneriler ortaya koyması ve tavsiye niteliğinde kararlar alması için Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından Covid-19 Komisyonu kuruldu. Bakanlık ayrıca,

*“tarımsal üretimin aksatılmadan yürütülmesi ve gıda arz güvenliğinin sağlanmasında önemli bir görev üstlenen mevsimlik tarım işçilerinin, koronavirüs (Covid-19) ile etkin mücadelede mevsimlik tarım işçileriyle ilgili gerekli tedbirlerin alınması, işçilerin hijyen ve koruyucu malzemelere erişimi ile nakil ve barınma koşullarının iyileştirilmesi için 81 İl Tarım ve Orman Müdürlüğüne talimat gönderdi.”*⁶

2020 Nisan ayı başında İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’nın 3 Nisan 2020 tarihli ve 89780865-153-E.6202 sayılı Koronavirüs Tedbirleri ve Mevsimlik Tarım İşçileri konulu genelgesi doğrultusunda, Covid-19 salgınıyla mücadele yönünde kararların etkinliğinin artırılması amacıyla illerde *Mevsimlik Tarım İşçileri Koordinasyon Kurulu* oluşturulmasına karar verildi. Bu genelge, tarım işçilerine özel tedbir ve uygulamaların yer aldığı ilk resmî belgeydi.

⁶ <https://www.tarimorman.gov.tr/Haber/4452/Tarim-Isclerine-Koronavirus-Tedbiri>

HİZMETE ÖZEL
T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
İller İdaresi Genel Müdürlüğü

Sayı : 89780865-153-E.6202
Konu : Koronavirüs Tedbirleri/Mevsimlik
Tarım İşçileri

03/04/2020

AFET VE ACİL DURUM YÖNETİMİ BAŞKANLIĞI

- İlgi : a) Tarımda İş Aracılığı Yönetmeliği.
b) Mülga Başbakanlık 2017/6 sayılı Genelgesi.
c) İçişleri Bakanlığının 25.03.2020 tarih ve 5863 sayılı Talimatı.

Tüm Dünya'yı etkisi altına alan Koronavirüs (Covid-19) salgınının toplum sağlığı açısından oluşturduğu riski yönetebilmek adına sosyal hareketliliği ve insanlar arası teması azaltarak sosyal izolasyonun mutlak şekilde sağlanması hayati derecede öneme haizdir.

Öte yandan salgın sürecinin, tarımsal üretime olan olumsuz etkisinin en az seviyede tutulması, gıda üretim ve tedarik zincirinin korunması üzerinde hassasiyetle durulması gereken diğer hususlardır.

Bu amaçla, tarımsal üretimin sürekliliği açısından oldukça önemli bir fonksiyona sahip olan mevsimlik tarım işçilerinin bulundukları illerden başka illere gidişlerinde yaşanabilecek aksamaların, Koronavirüs salgınının yayılım hızında oluşturacağı olumsuz etkilerin en aza indirilebilmesi için ilgi (c) Bakanlık talimatında yer alan tedbirlere ilave olarak bazı tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Bu kapsamda;

MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİ:

1- Tarımsal üretimin kesintiye uğramaması için gerek duyulan insan gücünün her ilin kendi imkanları ile karşılanması esastır. İnsan gücü ihtiyacının il içerisinde karşılanamaması halinde öncelik civar iller olmak üzere diğer illerden de mevsimlik tarım işçileri ile tarımsal üretimin sürekliliği sağlanacaktır. Ancak bu durum ilgili Valiliklerin izin verme şartına bağlı olarak gerçekleşebilecektir.

Bu şekilde iller arasında mevsimlik tarım işçisi hareketliliği olduğu takdirde işçilerin yola çıktıkları iller "çıkış ili", tarımsal üretime katkı sağlayacağı il ise "varış ili" olarak tanımlanacaktır.

*Bu belge elektronik imzalıdır. imzalı suretinin aslını görmek için <https://www.e-icisleri.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girilerek {yJJDDQJ-tN1M6n-PCxhs1-F6CzCC-tFUMZDv5} kodunu yazınız.

HİZMETE ÖZEL

<https://www.ctb.org.tr/koronavirus-tedbirleri-mevsimlik-tarim-iscileri/>

Mevsimlik Tarım İşçileri İl Koordinasyon Kurullarının, İl Tarım ve Orman Müdürü, İl Sağlık Müdürü, İl Afet ve Acil Durum Yönetim Müdürü (AFAD), İl Göç Müdürü, kolluk temsilcileri, yerel yönetim temsilcileri, Ziraat Odası başkanı gibi temsilcilerden oluşması öngörüldü. Mevzubahis genelge ulusal ölçekte valilik ve kaymakamlıkların il ve ilçelerine özgü aldıkları kararlara da dayanak oluşturdu. Genelge, sürecin il koordinasyon kurulu kararlarına ek olarak İl ve İlçe Hıfzıssıhha Kurulları kararları doğrultusunda da yönetilmesini vurguladı. 2020 Nisan ayı başında Hıfzıssıhha Kurullarının aldıkları kararlarda öne çıkan önlemler ise;

“mevsimlik gezici tarım işçileri ve ailelerinin konaklayacağı tesis, konteynır veya çadırlarda yatak aralarının en az bir 1,5 metre olması, sosyal alanlarda 1,5 metre olan kişiler arası sosyal izolasyon mesafesinin korunması, kapalı alanın sıklıkla havalandırılması, bu yapılamıyorsa yatak aralarındaki mesafenin en az 3 metre olması, konaklama alanlarının düzenli dezenfekte edilmesi, konaklama alanlarında yeteri kadar su ve sabunun temin edilmesi, mutlaka tuvalet, banyo gibi kalıcı veya seyyar alanların oluşturulması ve hijyen şartlarının sağlanması, çadırlar arası mesafenin artırılması, işçilerin çıkış illeri ile varış illeri arasında seyahat izin sürecinin işletilmesi ve ulaşım araçlarının yarı kapasite ile çalışması”

oldu. Barınma, sağlık, temiz suya erişim, güvenli ulaşım gibi en temel insan hakları ve ilgili hizmetleri içeren bu tedbirlerin nasıl ve hangi seviyede uygulandığı izleme çalışmasının odağında yer aldı.

Türkiye’de her yıl yarım milyona yakın insan mevsimlik tarımsal üretim faaliyetlerinde çalışmak için aileleri ve çocukları ile yollara düşüyor. Bu haliyle mevsimlik gezici tarım işçiliği iç göç halinde yaşanıyor. Her sene olduğu gibi 2020’de de mevsimsel olarak tarımsal üretimin yoğunlaştığı ilkbahar aylarında tarımda işgücü ihtiyacı arttı. Covid-19 vakaları açısından öne çıkan illerin; İzmir, Konya, Adana olması, buralara çalışmak üzere yola çıkacak işçileri ve tarım araçlarını endişelendirdi. Ne var ki mevsimlik tarım işçileri için virüs mü açlık mı ikilemi yola devam etmeleri ile sonuçlandı. Yıllardır ve nesillerdir yaşanan bu çalışma düzeni değişmedi.

2020 Nisan ayında mevsimlik gezici tarım işçileri ve tarım araçları çoğunlukla seyahat izinleri ile gündeme geldiler. Otuz Büyükşehir ve Zonguldak iline giriş-çıkış yasağı 3 Nisan 2020 tarihinde Cumhurbaşkanı tarafından açıklandı. Aynı gün tüm ülkede 1 Ocak 2000 tarihinden sonra doğmuş olanlara yönelik sokağa çıkma yasağı başlatıldı. Bunlardan önce 22 Mart 2020 tarihinde 65 yaş üzeri ve kronik hastalığı olanların sokağa çıkmaları sınırlandırıldı. Özellikle 18 yaş altına yönelik yasak tereddütlere neden olunca 5 Nisan 2020 tarihinde 81 il valiliğine,

“doğum tarihi 01.01.2000-01.01.2002 tarihleri arasında (18-20 yaş aralığında) olmakla beraber; kamu kurum ve kuruluşlarında memur, sözleşmeli personel veya işçi statüsünde görevli olanlar, özel sektörde düzenli bir işe sahip olan ve sosyal güvenlik kayıt belgesi ile bu durumu belgeleyenler, tarımsal üretimin sürekliliği açısından önemli bir fonksiyona sahip olan ve iller arasındaki planlama, seyahat ve konaklama koşulları 03.04.2020 tarih ve 6202 sayılı Genelgemiz ile düzenlenen mevsimlik tarım işçileri, 03.04.2020 tarih ve 6235 sayılı sayılı Bakanlık Genelgesi ile getirilen sokağa çıkış yasağından muaf tutulacak. Bu istisnalar 01.01.2002 tarihinden sonra doğanlara (18 yaşından küçüklere) uygulanmayacak. Sokağa çıkış yasağından muaf tutulanlar istisna kapsamında olduklarını kanıtlayacak belgeleri yanlarında bulundurmak ve denetimler sırasında bu belgeleri ibraz etmek zorunda olacak.”

şeklinde açıklama yapan genelge gönderildi.⁷ Bu belgede de tekrarlanan “tarımsal üretimin sürekliliği” vurgusu, tarım işçilerinin hareketliliğine ve çalışmaya devam etmelerine olanak verdi.

Sokağa çıkma sınırlandırılması bulunmayanların seyahat kısıtlaması olan illerden veya illere seyahat izni için, ALO 199 Vefa Etkileşim Merkezini arayarak veya e-devlet (türkiye.gov.tr) üzerinden Seyahat İzin Talebi yapmaları gerekti. Talepler Covid-19 tedbirleri kapsamında oluşturulan bir diğer yapı olan İl veya İlçe Seyahat Kurullarına ve valilik veya kaymakamlıklara bağlı olan Seyahat İzin Kurulu'na gitti ve değerlendirme sonucu verilen onay seyahat etme imkânı sağladı. Mevsimlik gezici tarım işçilerinin yaşadıkları illerden, tarımsal üretim faaliyetleri için çalışmaya gidecekleri illere ulaşmaları için seyahat izin belgesi almaları gerekliliği bulunurken, uygulama ilden ile ve bazen ilçeden ilçeye değişiklik gösterdi. Bu hareketlilik birçok farklı kurum ve kuruluşun eşgüdümlü bir şekilde çalışmasını gerektirdi. Bazı illerde kurumlar arası koordinasyon işlemedi. Tedbirler üst seviyeye çıkarılırken, ekmek parası için yollara düşmek zorunda kalan mevsimlik gezici tarım işçileri ve tarım araçları seyahat izni almak için uzun kuyruklar oluşturdu.⁸ Salgında vaka ve ölüm sayılarının artış gösterdiği bu dönemde kalabalıklar halinde yaşanan, saatlerce ve günlerce süren bu durum işçiler ve aileleri için sağlık riskini daha da artırdı.

İzleme çalışması sırasında elde edilen veriler, tarım araçları, işçiler ve işveren konumundaki tarla ve bahçe sahiplerinin konuya dair ihtiyaç duydukları bilgilere resmi mercilerden değil kendi çabaları ile ulaştıklarını gösterdi. İllerden veya ilçelerden salgın tedbirleri kapsamında gezici tarım işçisi alınmayacağı, çıkış ve varış illerinde uygulanan farklı sınırlandırmalar, ülke çapında iller ve bazen ilçeler arası seyahat kısıtlamaları ve birkaç günlük sokağa çıkma yasakları açıklandıkça, mevsimlik gezici tarım işçileri ve onlarla birlikte göç eden ailelerinin şehirler arası seyahatlerinde sorunlar yaşadılar. Özellikle kaynak il denilen Şanlıurfa, Diyarbakır, Batman, Mardin gibi mevsimlik işgücü göçü veren illerdeki işçi ailelerin bazıları tedbirler nedeniyle artan ulaşım masrafları nedeniyle seyahat edemediler. Dolayısıyla işsiz kalma ve gelir kaybı ile yüz yüze geldiler.

Ulaşım konusunda yaşanan tek sıkıntı seyahat izni alamamak değildi. Mevsimlik gezici tarım işçileri ve ailelerinin ikamet ettikleri ilden çalışmak için bir başka ile gidebilmeleri için ayarlanan araçların ve araçları kullanacak şoförlerin Covid-19 salgını tedbirlerine uyması da gerekti. İçişleri Bakanlığı'nın 23 Mart 2020 tarihinde yayımladığı ek genelgeye göre il ve ilçelerdeki tüm şehir içi ve şehirler arası çalışan toplu taşıma araçlarında yolcu taşıma kapasitesinin yarısı oranında yolcu taşınması yapılması, seyreltme kurallarına uygun olacak şekilde yani yolcuların birbirleriyle temasını engelleyecek şekilde yolcu alınması ve yolcuların oturmaları vurgulandı. Araçlarda sürekli maske takılması, kolonya

⁷ <https://www.icisleri.gov.tr/sokaga-cikma-yasagi-bulunan-18---20-yas-arasindaki-genclerle-ilgili-istisnalar>

⁸ <https://www.ajansurfa.com/gundem/mevsimlik-iscilerin-drami-koronavirus-dinlemiyor-h47852.html>
<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/seyahat-izni-almak-icin-akin-ettiler-bir-haftada-17-bin-kisi-41496093>

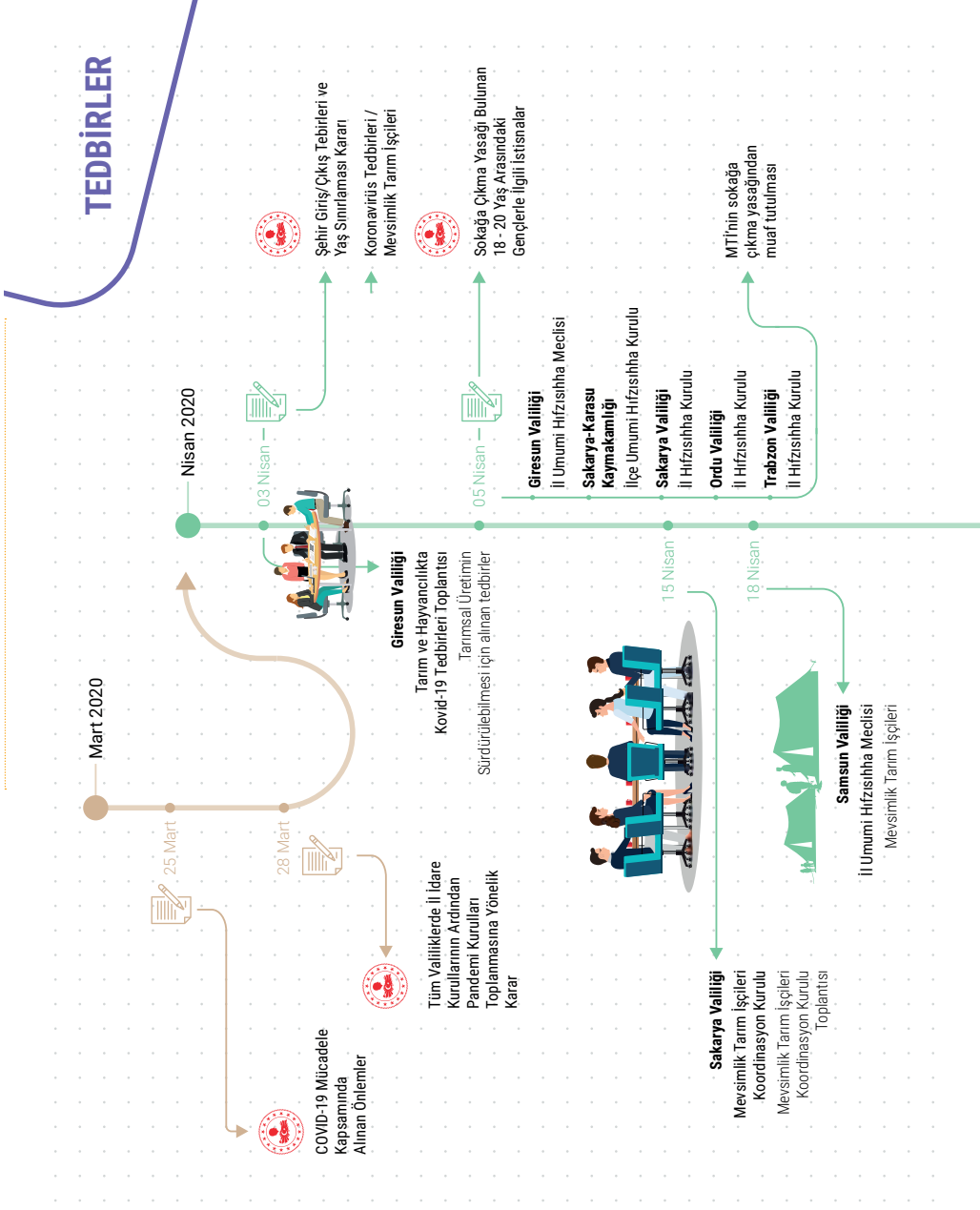
veya dezenfektan bulundurulması ve her seyahat öncesi ve sonrası aracın genel iç temizliğinin yapılması ise diğer koşullardı. Araçlarda daha az yolcu taşınması zorunluluğu nedeniyle işçi ailelerdeki kişi sayısına göre birden fazla araç ile seyahat söz konusu oldu. Bu da tarım araçları ve işçiler için ek masraf demek olduğundan geçtiğimiz yıla oranla iki ila üç kat yüksek ulaşım maliyetleri ile karşı karşıya kalındı. Şehirler arası seyahatin artan maliyetini işverenler çoğunlukla karşılamadı. İşveren ve işçilerin bu önlemlere uyabilmesi ve daha da önemlisi mağdur olmaması için finansal kaynak belirlenmedi veya bu konuda maddi bir destek verilmedi. İşçiler ve tarım araçları kendi başlarının çaresine baktılar.⁹ Halihazırda zaten asgari ücretin altına razı olarak çalışan işçilerin geliri bu ek masraflar nedeniyle iyice azaldı. Hatta bu nedenle, bazı bölgelerdeki tarım işçileri seyahat etmekten vazgeçerek başka geçici işlere yöneldiler. Kimi zaman da yeteri kadar iş bulamamaktan dolayı gelir kaybına uğradılar. Yaşanılan bu duruma rağmen kayıt dışı çalışmaları nedeniyle mevsimlik gezici tarım işçileri hükümetin özellikle tarım sektöründe açıkladığı birçok ekonomik destekten faydalanamadılar.

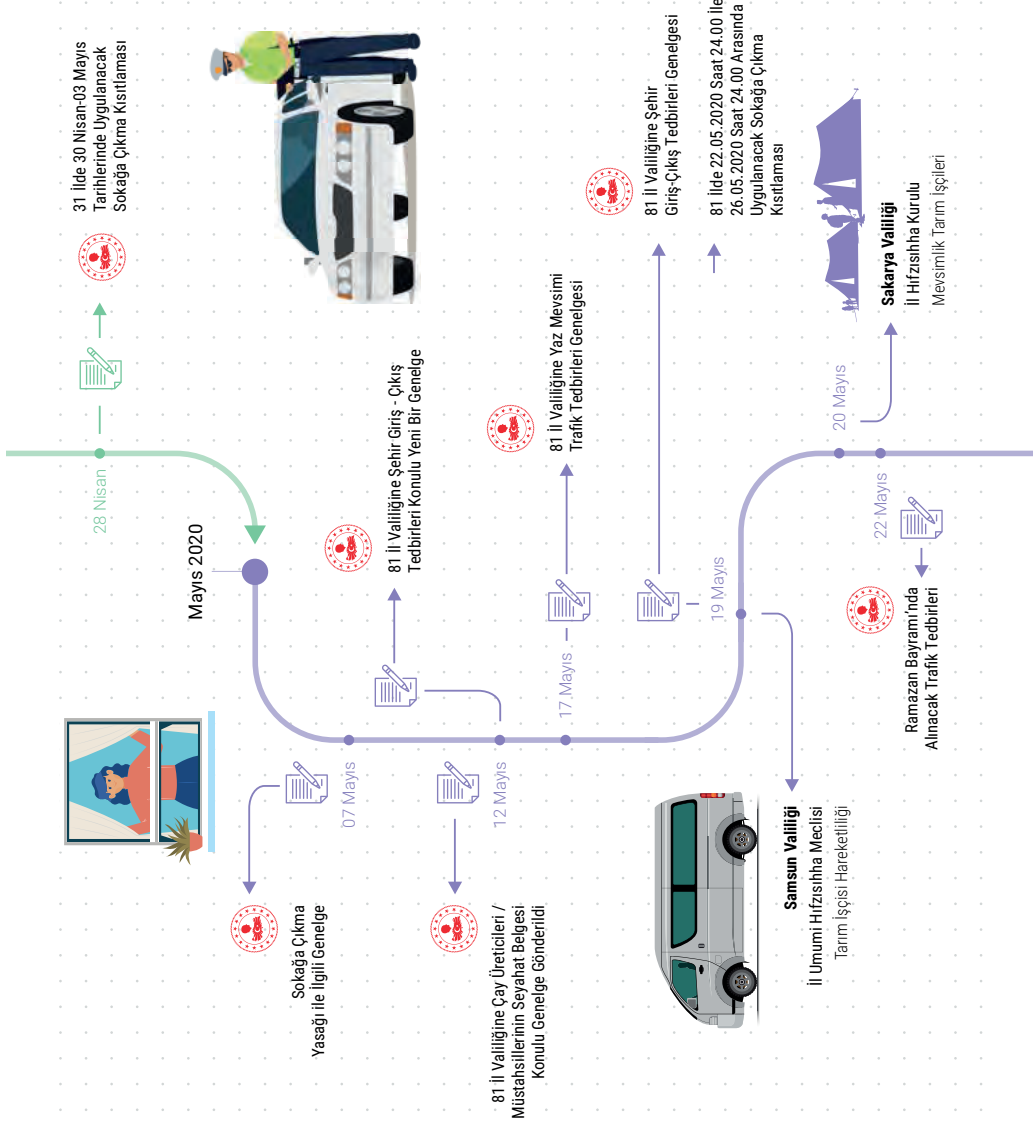
Tarımsal üretimin devamlılığına ilişkin telkinler ve önemli işgücü kaynağı olan mevsimlik gezici tarım işçilerin ulaşimleri 2020 **Mayıs ayında** da gündemdeki yerini korudu. Tarımsal üretim faaliyetleri ülke geneline yayılırken, mevsimlik gezici tarım işçileri için zorluklar ve yoksulluk arttı. 5 Mayıs 2020 tarihinde Sağlık Bakanlığı, Covid-19 enfeksiyon kontrol önlemleri kapsamında mevsimlik tarım işçilerinin seyahatleri, konaklayacakları alanlar ve temel ihtiyaçlarının giderilmesine dair ek tedbirleri internet sitesinde yayınladı.

Bunun yanı sıra hem şehirler arası hem de şehir içi trafik denetimlerine takılanlar yüksek cezalar aldı. İçişleri Bakanlığı yayınlanan genelgeler kapsamında alınan tedbirlere uymayanlar hakkında şu adli ve idari işlemleri yürüttü; Umumi Hıfzıssıhha Kanunu 282. maddesine göre 2020 yılı itibarıyla 789 TL'den 3.180 TL'ye kadar para cezası ve Kabahatler Kanunu 32. maddesine göre 2020 yılı itibarıyla 392 TL para cezası. Trafik denetimi esnasında Adana'da tarım işçilerini taşıyan 14 kişilik minibüsten 35 kişi çıktı. Tedbirlere göre 7 kişinin yolculuk yapması gereken minibüsün şoförüne 44 bin 452 lira, araçta bulunan 35 işçinin her birine 789 lira para cezası kesildi.¹⁰ Günde ortalama 10 saat, ağır işlerde, sigortasız ve asgari ücretin altındaki ücretlere çalışan bu mevsimlik tarım işçilerinin yaklaşık 10 günlük yevmiyeleri tutarındaki cezaları ödemeleri istendi.

⁹ <https://artigercek.com/yazarlar/melis-alphan/virus-mu-beter-yoksulluk-mu>

¹⁰ <https://t24.com.tr/video/tarim-iscilerini-tasiyan-14-kisilik-minibusten-35-kisi-cikti,28638>

Kalkınma Atölyesi (2020) Fındık Dalda Kalmaz: Koronavirüs Salgınının Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ve Onların Çocuklarının Fındık Hasadına Katılımına Olası Etkileri ve Önlemler Hızlı Araştırma

Salgın ile birlikte mevsimlik gezici tarım işçilerinin geçici konaklama alanları olan geçici çadır yerleşimlerinin ziyaretçileri çoğaldı. Birçok ilde gerek kamu kurumları gerekse özel sektör ve sivil toplum kuruluşları tarafından geçici çadır yerleşimlerinde yaşayanlar için çeşitli destekler verildi ve uygulamalar yapıldı. Tarım ve Orman İl ve İlçe Müdürlükleri, valiliklerin Vefa Sosyal Destek Grupları, belediye ekipleri, AFAD ve Kızılay gibi kuruluşların gıda, erzak, maske ve hijyen paketi dağıtımı en sık karşılaşılan çalışmalardı. Ayrıca gezici sağlık birimlerince gerçekleştirilen sağlık taramaları, ateş ölçme, hastalıktan korunma ve bulaşmayı önlemeye yönelik bilgilendirme faaliyetleri de 2020 **Mayıs ayında** öne çıkan hizmetlerdi. Tarım ve Orman İl Müdürlükleri, kaymakamlıklar ve belediyeler tarafından çadırları ve geçici çadır yerleşimlerini dezenfekte çalışmaları söz konusuydu. Ancak tüm bu destek, tarama ve dezenfekte çalışmalarının düzenli olmadığı, çoğu zaman bir defaya mahsus yapıldığı da kaydedildi. Ayrıca kişisel koruyucu ekipmanın ve hijyen malzemelerinin sağlanması, seyyar tuvaletlerin kurulması, yeterli temiz suya erişim gibi temel hizmetler tüm tarım alanlarında yaygınlaşmadı. Mevsimlik gezici tarım işçilerinin, çalıştıkları illerdeki sosyal ve ekonomik yardımlardan faydalanabilmeleri için yapılması gereken düzenlemeler de yapılmadı.

İzleme ve belgeleme çalışmasının son haftalarında tarım araclarıyla yapılan görüşmeler barınma alanlarında ve çalışma ortamı olan tarla ve bahçelerde sosyal mesafe tedbirlerinin de yeteri kadar uygulanmadığını ortaya çıkardı. Bu görüşmelerde ulaşılan veriler, temiz suya ve hijyen malzemelerine erişim, elektrik, tuvalet ve banyo mevcudiyeti, yemek yeme, dinlenme ve uyku alanlarında kişisel mesafe durumu, yeme-içme gereçlerinin ortak kullanımı konularında sorunların çözülmediğini dolayısıyla mevsimlik tarım işçileri ve onların çocukları için hayatın değişmediğini gösterdi. Çocukların böylesi koşullardaki geçici çadır yerleşiminde eğitime nasıl ve ne düzeyde devam edebildikleri büyük bir soru işareti oldu. İzleme çalışması kapsamında bu konuda, bu hedef kitleye yönelik özel bir önlem veya uygulama karşımıza çıkmadı. Mevsimlik göçten dolayı eğitim hayatları sürekli kesintiye uğrayan bu çocukların uzaktan eğitime erişimleri çeşitli altyapı eksikliklerinden dolayı gerçekleşmedi. Eğitim-Sen, Urfa'da 200 bin öğrencinin mevsimlik tarım işinde çalıştığını belirterek eğitimde fırsat eşitliğinin olmadığını vurguladı. Eğitim Reformu Girişimi (ERG) ise,

“...Derin yoksulluk içinde olan mevsimlik gezici tarım işçilerinin yaşam koşulları çocuklarının okula erişimini ve devamı zorlaştırırken, barınma, beslenme, sağlık konusundaki yetersizlikler içinde ailenin gündemi eğitimden önce hayatta kalmak oluyor.”

değerlendirmesini yaptı. ¹¹

¹¹ <https://www.evrensel.net/haber/405114/korona-gunlerinde-okul-tatil-ogrenciler-tarlada?a=fd7bb>
<http://yeniyasamgazetesi.info/urfada-200-bin-cocuk-tarlada-calisiyor/>
<https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2020/05/05/tarim-iscisi-cocuklar-uzaktan-egitime-de-cok-uzaklar/>

Sonuçta, izleme çalışması Covid-19 salgını süresince mevsimlik gezici tarım işçilerinin ve onların çocuklarının yaşam ve çalışma koşullarının değişmediğini gösterdi. Onlar için değişen tek şey; bu sene salgın nedeniyle daha fazla gündeme gelmeleri idi. Ne var ki 2020 **Haziran** itibarıyla yani ülkenin “*yeni normale*” dönüşüyle birlikte kamuoyu ve medyanın mevsimlik tarım işçilerinin insan haklarına ilişkin birkaç aydır süren hassasiyeti de “*eski normale*” döndü. Tarım araçları görüşmeleri ile toplanan veriler, 2020 Mart-Nisan ayları süresince birbiri ardına alınan kararlara karşın, tarım alanlarında ve çadır yerleşimlerdeki mevcut şartların mevsimlik tarım işçileri ve onların çocukları için değişmediğine ışık tuttu. Tüm bunlar “*alınan kararlar ve tedbirler kağıt üzerinde mi kaldı?*” sorusunu akıllara getirdi. Halihazırda yaşam, güvenli ulaşım, insanlık onuruna yakışır, yeterli bir yaşam standardına sahip olma ve güvenli barınma koşulları, insana yakışır, adil ve uygun işte çalışma, ekonomik sömürden korunma, sosyal güvenlik, sağlık, eğitim, ayrımcılıktan ve şiddetten korunma hakkı ihlal edilen mevsimlik gezici tarım işçisi ailelerdeki yetişkinler ve çocukların hayatları Covid-19 salgını süresince değişmedi, iyileşmedi. Tam tersine gelir kaybı yaşayan, işsiz kalan, hastalığa yakalanan, daha fazla çalışan, çocuk emeğine daha çok ihtiyaç duyan ve daha da yoksullaşan bu aileler salgından her anlamda en çok etkilenenler ve hak kaybına uğrayanlardan oldular.

<https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/18464>

İŞBÖLÜMÜ

Bu infografik neden hazırlandı?

Bu infografik; Türkiye'de Covid-19 salgınına dair tedbirler ve kısıtlamaların yoğun olarak uygulandığı dönemde mevsimlik gezici tarım işçiliği yapan ailelerin ve bu ailelerdeki çocukların mevcut durumu; ihtiyaç ve sorunları ile yerel düzeydeki uygulamalara ve insan haklarının teminine ilişkin izleme, veri toplama ve kanıt temelli savunma için belgeleme çalışmalarını derlemek amacıyla hazırlandı. İzleme çalışması süresince toplanan tüm verilerin analizi; mevsimlik tarım işçilerinin iyi olma hallerinin, çalışma ve yaşam koşullarının özellikle yükümlülük sahibi kurumların, kamuoyu ve medyanın gündeminde nasıl ve ne kadar yer aldığına ışık tutacaktır.

Infografik izleme ve belgeleme çalışması sürecine dair bilgiler ile süreçte toplanan tüm verilerin temel analizlerini içeriyor.

Bu infografik nasıl hazırlandı?

Kalkınma Atölyesi tarafından hazırlanan dokuz adet Covid-19 Salgınında Türkiye'de Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerine ve Onların Çocuklarına İlişkin Gelişmeler Haritası için günlük olarak toplanan; 30 Mart-2 Haziran 2020 tarihleri arasında yayınlanan haberler ve analizler, resmi kararlar ve yereldeki uygulamalar ile ilk iki harita dışında Twitter mesajları kullanılarak hazırlanmıştır.

Veri: 30 Mart - 2 Haziran 2020 tarihleri arasında toplanan tüm haber ve analiz, tweet, resmi kararları ve yereldeki uygulamalardır.

Haber ve analiz: Ulusal ve yerel basının internet sitelerinden alınan haberler, analiz ve makaleler ile uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşlarının raporlarından bulgular.

Resmi kararlar: Kamu kurumlarının resmi web sitelerinde duyurdukları karar ve genelgeler; ulusal ve yerel basının internet sitelerinde yayınlanan ve Covid-19 salgınına dair tedbirler, resmi kararlar.

Yereldeki uygulamalar: Covid-19 salgınına ilişkin tedbirler kapsamında illerdeki çeşitli kurum ve kuruluşların uygulamaları.

İzleme & Veri Toplama: Ayşe Özsoy, Selin Ayaş, İhsan İznebioğlu

Veri Derleme: Ayşe Özsoy, Selin Ayaş

Veri Analizi: Sinem Bayraktar

Redaksiyon ve Düzelti: Tuba Çameli, Şöhret Baltaş

Koordinatör: Sinem Bayraktar

Tasarım: Kurtuluş Karaşın Grafik Tasarım

19 Haziran 2020

**KALKINMA
ATÖLYESİ**

Çankaya Mah. Üsküp Cad. No: 16/14
Çankaya - Ankara / Tel: 0 541 457 31 90
www.ka.org.tr / info@ka.org.tr

Instagram: /kalkinmaatolyesi

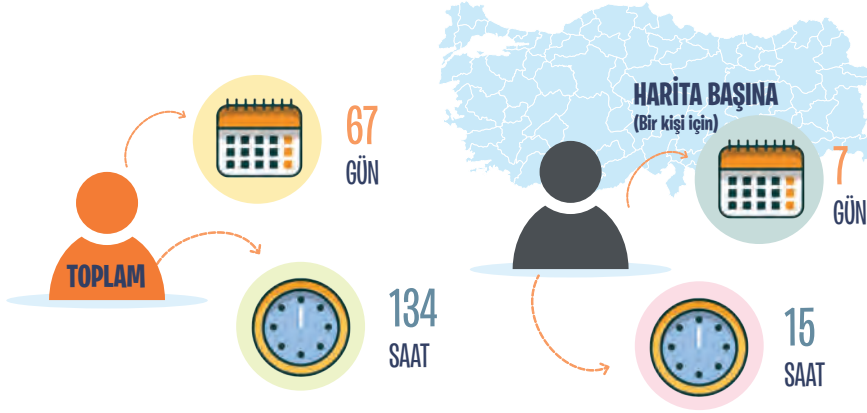
Twitter: /kalkinmaatolyesi

Facebook: /kalkinmaatolyesi

"Bu yayın, Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca Kalkınma Atölyesi sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır."

İZLEME - VERİ TOPLAMA

TOPLAM

1078 veri*

511 haber

336 tweet

231 tedbir/uygulama

HARİTA BAŞINA

120 veri*

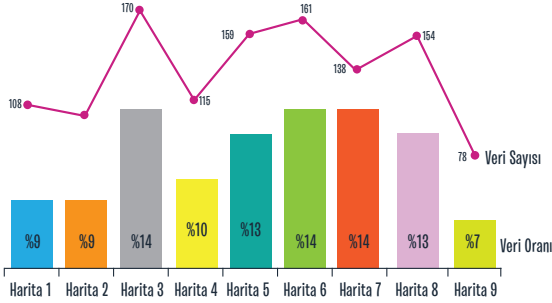
57 haber

37 tweet

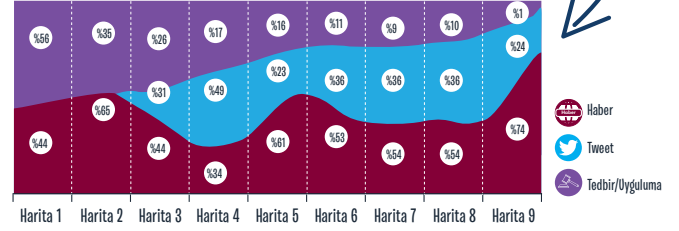
26 tedbir/uygulama

* 30 Mart - 2 Haziran 2020 tarihleri arasında toplanan tüm haber, tweet, tedbir kararları ve uygulamalardır.

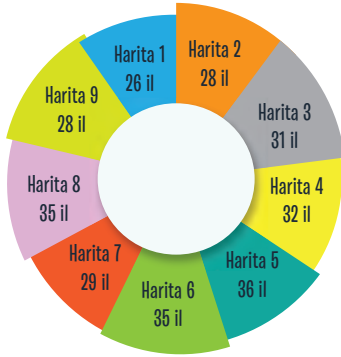
İzleme ve Belgeleme Çalışması Kapsamında Toplanan Verilerin Haritalara Dağılımı (31 Mart - 2 Haziran 2020)

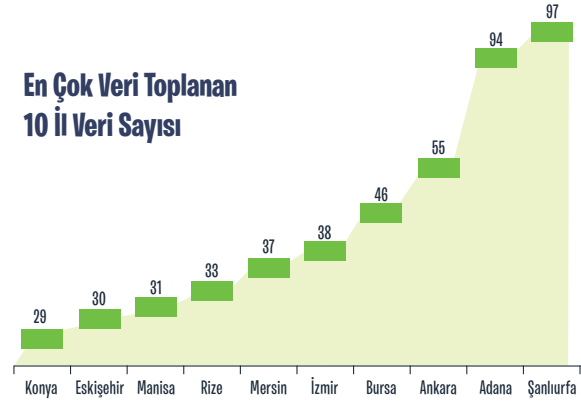
İzleme ve Belgeleme Çalışması Kapsamında Toplanan Verilerin Haritalara Dağılımı (31 Mart - 2 Haziran 2020)

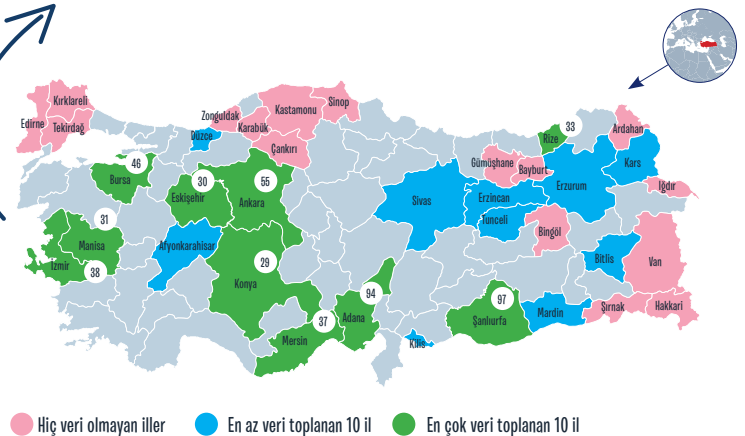
Harita Başına Veri Toplanan İl Sayısı

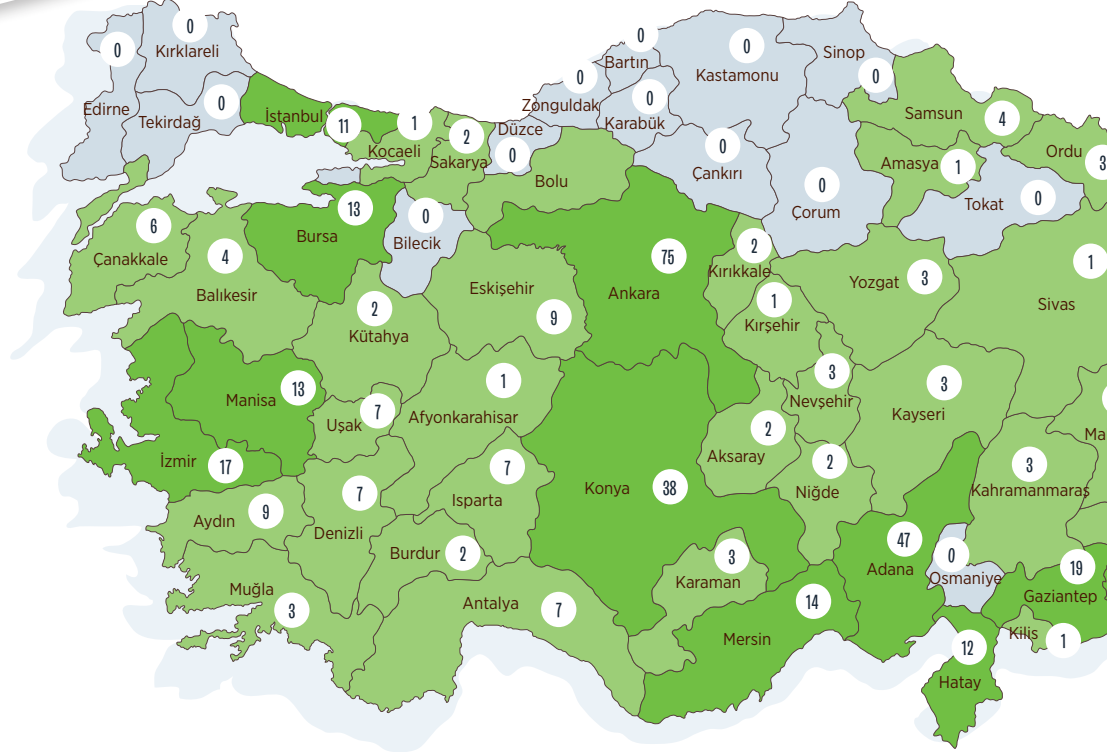

En Çok Veri Toplanan 10 İl Veri Sayısı

Harita No	Veri Toplama Tarih Aralığı	Harita Yayınlama Tarihi
I	30 Mart - 5 Nisan 2020	6 Nisan 2020
II	6 - 12 Nisan 2020	13 Nisan 2020
III	10 - 18 Nisan 2020	21 Nisan 2020
IV	18 - 27 Nisan 2020	28 Nisan 2020
V	28 Nisan - 3 Mayıs 2020	5 Mayıs 2020
VI	4 - 10 Mayıs 2020	12 Mayıs 2020
VII	11 - 17 Mayıs 2020	19 Mayıs 2020
VIII	18 - 24 Mayıs 2020	29 Mayıs 2020
IX	25 Mayıs - 2 Haziran 2020	2 Haziran 2020

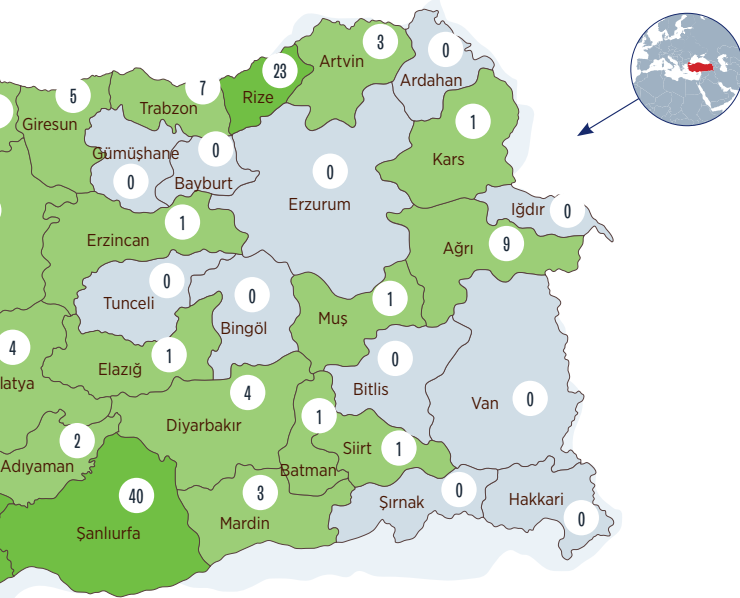

T.C. Anayasası madde 90 “Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir.” demektedir. Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti tarafından imzalanmış ve yürürlüğe konulan şu sözleşmeler üretilen tüm haritalarda yer alan insan haklarını etkileyen durumlara dair devletin yükümlülüklerini içermektedir;

	Temel Hak Alanları	İlgili Uluslararası İnsan Hakları Standartları
İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB)	Sağlık hakkı, hizmetlerine erişim ve hizmetlerden yararlanma	ESKHS madde 9, 10, ve 12; ÇHS madde 24, 26, ve 39; GHS madde 27, 28, ve 43; İLO Sözleşmeleri 78, 102, 118, 138, 161, 182 ve Karar 79; İHEB madde 25.
Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (ESKHS)	İnsanlık onuruna yakışır, yeterli bir yaşam standardına sahip olma hakkı ve güvenli barınma koşulları	ESKHS madde 10 ve 11; ÇHS madde 27; GHS madde 43; İHEB madde 25.
Çocuk Haklarına dair Sözleşme (ÇHS)	İnsana yakışır, adil ve uygun işte çalışma hakkı, ekonomik sömürüden korunma hakkı ve koşulları	ESKHS madde 6, 7 ve 8; ÇHS madde 32 ve 36; GHS madde 11; İLO Sözleşmeleri 97, 143, İLO Kararlar 86 ve 151; İHEB madde 23.
Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına dair Uluslararası Sözleşme (GHS)	Yaşam hakkı, güvenli ulaşım	İHEB madde 3, 13; MSHS madde 6
İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Kültürcü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (İKS)	Sosyal güvenlik hakkı	ESKHS madde 9 ve 10; ÇHS madde 26; GHS 27; İLO Sözleşmeler 102 ve 118; İHEB madde 22, 25
	Sınır kontrolü	İLO Sözleşmeleri 97, 143 ve Kararlar 86, 151, İHEB madde 3, 13; İKS madde 3.
	Eğitim hakkı	ESKHS madde 13 ve 14; ÇHS madde 28 ve 29; GHS madde 30, 43 ve 45; İHEB madde 26
Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi (MSHS)	Ayrımcılık yasağı, yabancı düşmanlığından korunma hakkı	ESKHS madde 2; ÇHS madde 2; GHS madde 7; İLO Sözleşme 111, 156, 190, İLO Karar 206; İHEB madde 2
Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmeleri ve Tavsiye Kararları	Şiddet yasağı, kişi özgürlüğü ve güvenlik hakkı	MSHS madde 7; ÇHS madde 19, 34, 35 ve 37; GHS madde 16; İLO Sözleşme 190, İLO Karar 206

■ Bu temel hak alanlarına dair veriye ulaşılmıştır.

■ Bu temel hak alanlarına dair veri yoktur.

47 Veri Sayısı

- Hiç veri yok
- < 10 veri
- > 10 veri

Bu harita neden hazırlandı?

Bu harita; Türkiye'de Covid-19 salgınına dair tedbirler ve kısıtlamaların yoğun olarak uygulandığı dönemde mevsimlik gezici tarım işçiliği yapan ailelerin ve bu ailelerdeki çocuklarının mevcut durumu; ihtiyaç ve sorunları ile yerel düzeydeki uygulamalara ve insan haklarının teminine ilişkin izleme, veri toplama ve kanıt temelli savunı için belgeleme çalışmalarını derlemek amacıyla hazırlandı. İzleme çalışması süresince toplanan veya görselleştirilen tüm verilerin analiz edilerek; mevsimlik tarım işçilerinin iyi olma hallerinin, çalışma ve yaşam koşullarının özellikle yükümlülük sahibi kurumların, kamuoyu ve medyanın gündeminde nasıl ve ne kadar yer aldığına ışık tutacaktır.

Harita yayınlanan dokuz haritadan verileri ve bu verilerin ilgili olduğu temel hak alanları ile uluslararası standartları içeriyor.

Bu harita nasıl hazırlandı?

Kalkınma Atölyesi tarafından hazırlanan dokuz adet Covid-19 Salgınında Türkiye'de Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerine ve Onların Çocuklarına İlişkin Gelişmeler Haritası için günlük olarak toplanan; 30 Mart-2 Haziran 2020 tarihleri arasında yayınlanan haberler ve analizler, resmi kararlar ve yereldeki uygulamalar ile ilk iki harita dışında Twitter mesajları kullanılarak hazırlanmıştır.

Veri: 30 Mart - 2 Haziran 2020 tarihleri arasında toplanan tüm haber ve analiz, tweet, resmi kararlar ve yereldeki uygulamalardır.

Haber ve analiz: Ulusal ve yerel basının internet sitelerinden alınan haberler, analiz ve makaleler ile uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşlarının raporlarından bulgular.

Resmi kararlar: Kamu kurumlarının resmi web sitelerinde duyurdukları karar ve genelgeler; ulusal ve yerel basının internet sitelerinde yayınlanan ve Covid-19 salgınına dair tedbirler, resmi kararlar.

Yereldeki uygulamalar: Covid-19 salgınına ilişkin tedbirler kapsamında illerdeki çeşitli kurum ve kuruluşların uygulamaları.

İzleme & Veri Toplama: Ayşe Özsoy, Selin Ayaas, İhsan İznebioğlu

Veri Derleme: Ayşe Özsoy, Selin Ayaas

Veri Analizi: Sinem Bayraktar

Editör: Tuba Çameli

Redaksiyon: Şöhret Baltaş

Hak Alanları ve Standartlar: Adem Arkadaş Thibert, Sinem Bayraktar

Koordinatör: Sinem Bayraktar

Tasarım: Kurtuluş Karaşın Grafik Tasarım

19 Haziran 2020

Harita I

Kararlar Tedbirler Toplantılar...Mevsimlik Tarım İşçisi için Yeni Bir İkilem Virüs Mü?

30 Mart - 5 Nisan 2020

Harita II

Kısıtlamalar ve Yasaklar Tarımsal İşgücü Açığı Yaratır mı?

6 - 12 Nisan 2020

Harita VI

Doğrudan Nakit Desteği Neden Yok?

4 -10 Mayıs 2020

Harita V

Karantina Altında 14 Gün Bize Kim Bakar, Nasıl Geçiririz?

28 Nisan - 03 Mayıs 2020

Harita VII

Sosyal Mesafe, Maske, Eldiven, Temiz İçme Suyu Şimdi Değilse Ne Zaman?

11 - 17 Mayıs 2020

Harita VIII

Daha Da Yoksullaşan Mevsimlik Tarım İşçisinin “Son Umudu” Çocuğu mu Oluyor?

18 - 24 Mayıs 2020

Harita III

Farklı Uygulamalar, Alınan Kararlar Tarım Aracılarına ve Mevsimlik Tarım İşçilerine Yeterince Duyuruldu

10 - 18 Nisan 2020

Harita IV

İşçi Sağlığı ve Güvenliğinin Standartları Belirlendi! Peki Kim Finanse Edecek?

18 - 27 Nisan 2020

Harita IX

Kararlar ve Tedbirler Kağıt Üzerinde mi Kaldı?

25 Mayıs - 2 Haziran 2020

KALKINMA
ATÖLYESİ

Çankaya Mah. Üsküp Cad. No: 16/14
Çankaya - Ankara / Tel: 0 541 457 31 90
www.ka.org.tr / info@ka.org.tr

/kalkinmaatolyesi

/kalkinmaatolyesi

/kalkinmaatolyesi

Bu zaman çizelgesi neden hazırlandı?

Bu harita; Türkiye'de Covid-19 salgınına dair tedbirler ve kısıtlamaların yoğun olarak uygulandığı dönemde mevsimlik gezici tarım işçiliği yapan ailelerin ve bu ailelerdeki çocuklarının mevcut durumu; ihtiyaç ve sorunları ile yerel düzeydeki uygulamalara ve insan haklarının teminine ilişkin izleme, veri toplama ve kanıt temelli savunlu için belgeleme çalışmalarını derlemek amacıyla hazırlandı. İzleme çalışması süresince toplanan veya görselleştirilen tüm verilerin analiz edilerek; mevsimlik tarım işçilerinin iyi olma hallerinin, çalışma ve yaşam koşullarının özellikle yükümlülük sahibi kurumların, kamuoyu ve medyanın gündeminde nasıl ve ne kadar yer aldığına ışık tutacaktır.

Harita yayınlanan dokuz haritadan verileri ve bu verilerin ilgili olduğu temel hak alanları ile uluslararası standartları içeriyor.

Bu zaman çizelgesi nasıl hazırlandı?

Kalkınma Atölyesi tarafından hazırlanan dokuz adet Covid-19 Salgınında Türkiye'de Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerine ve Onların Çocuklarına İlişkin Gelişmeler Haritası için günlük olarak toplanan; 30 Mart-2 Haziran 2020 tarihleri arasında yayınlanan haberler ve analizler, resmi kararlar ve yereldeki uygulamalar ile ilk iki harita dışında Twitter mesajları kullanılarak hazırlanmıştır.

Veri: 30 Mart - 2 Haziran 2020 tarihleri arasında toplanan tüm haber ve analiz, tweet, resmi kararları ve yereldeki uygulamalardır.

Haber ve analiz: Ulusal ve yerel basının internet sitelerinden alınan haberler, analiz ve makaleler ile uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşlarının raporlarından bulgular.

Resmi kararlar: Kamu kurumlarının resmi web sitelerinde duyurdukları karar ve genelgeler; ulusal ve yerel basının internet sitelerinde yayınlanan ve Covid-19 salgınına dair tedbirler, resmi kararlar.

Yereldeki uygulamalar: Covid-19 salgınına ilişkin tedbirler kapsamında illerdeki çeşitli kurum ve kuruluşların uygulamaları.

İzleme & Veri Toplama: Ayşe Özsoy, Selin Ayaş, İhsan İznebioğlu

Editör: Tuba Çameli

Redaksiyon: Şöhret Baltas

Koordinatör: Sinem Bayraktar

Tasarım: Kurtuluş Karaşın Grafik Tasarım
19 Haziran 2020

"Bu yayın, Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca Kalkınma Atölyesi sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır."

Covid-19 Salgınında Dünyada Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerine İlişkin Gelişmeler

“İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra yaşanan en yaygın krizin ardından; “yeni normale” dönen gelişmiş ülkelerdeki tarımsal işgücü açığı sürüyor. Avrupa’da tarım, özellikle mevsimlik göçmen işçilerin maruz kaldığı “modern kölelik” biçimleri dahil olmak üzere yaygın bir sömürüye dayanıyor. Küresel kriz bu sömürüyü daha görünür hale getirdi. Birçok ülkede enfekte olan tarım işçisi haberlerine sıklıkla rastlanırken, farklı kıtalarda işçi örgütleri protestolarını sürdürüyor, haklı taleplerini dile getirmeye devam ediyor.

Covid-19 Pandemisinde Mevsimlik ve Göçmen Tarım İşçilerine İlişkin Gelişmeler
/ Dünya Haritası VIII / 24 Mayıs - 2 Haziran 2020

► Yöntem - Süreç

Kalkınma Atölyesi, Türkiye’de görülen ilk Covid-19 vakası açıklamasının ardından salgının ve sürecin mevsimlik gezici tarım işçilerini nasıl etkileyeceğine dair kurumsal imkanlarını ve ağını kullanarak izleme çalışmasını başlattı. İlk etapta ülke çapında ve daha çok yerele odaklanan bu izleme ve mevsimlik gezici tarım işçilerinin insan hakları bağlamında ilgili tarafları bilgilendirme çabası 2020 Mart ayı sonuna doğru küresel çapta da devam ederek daha sistemli ve hak temelli bir hale getirildi. Amacı dünyada ve Türkiye’de Covid-19 hastalığının yayılmasını önleme ve insan sağlığını korumaya dair alınan tedbirler ile özellikle kamu idaresi ve yerel yönetimlerin uygulamalarının mevsimlik gezici ve göçmen işçilerin ve onların ailelerinin hayatlarına etkisine dair kanıt temelli savunu yapılması olan çalışmada Türkiye ve dünya odaklı veri toplama faaliyetleri iki ayrı ekip tarafından benzer yöntemler ve çalışma prensipleri ile gerçekleştirildi.

Küresel çapta yapılan izleme çalışmasında; ülkelerde mevsimlik geçici ve göçmen tarım işçilerinin Covid-19 salgını süresince başta çalışma ve yaşam koşulları olmak üzere insan haklarının temini veya ihlal durumları, göçmenlik statüsü veya duruma ilişkin gelişmeler, haberler, makaleler, analizler, raporlar, rehberler, bilgilendirmeler, kampanyalar, basın açıklamaları, protokoller, açık mektuplar ve Twitter mesajları günlük olarak takip edildi. 30 Mart – 12 Haziran 2020 tarihleri arasında yürütülen ve toplamda 77 gün süren bu izleme çalışmasında elde edilen veriler görselleştirilerek haritalar halinde yayınlandı. Böylelikle, dünyada Covid-19 salgınına dair tedbirler ve kısıtlamaların yoğun olarak uygulandığı dönemde mevsimlik ve göçmen tarım işçilerinin iyi olma hallerinin, çalışma ve yaşam koşullarının ve daha da önemlisi insan haklarının temininin özellikle yükümlülük sahibi kurumların, kamuoyu ve medyanın gündeminde nasıl ve ne kadar yer aldığına ışık tutuldu. Ayrıca, farklı ülkelerin durumları ve deneyimleri Türkiye’de mevsimlik gezici tarım işçileri ve onların ailelerinin insan haklarına yönelik yükümlülük sahibi veya hizmet sağlayan kurum ve kuruluşlara aktarıldı.

TOPLAM

927 veri*

668 haber

172 makale/
analiz

15 tweet

HARİTA BAŞINA

103 veri*

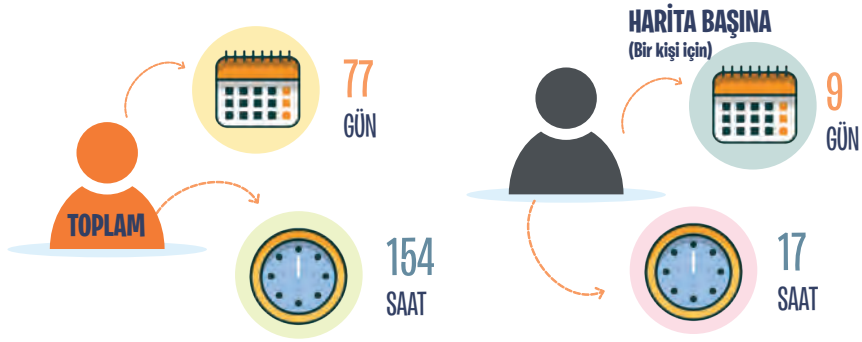
74 haber

19 makale/
analiz

2 tweet

30 Mart – 12 Haziran 2020 tarihleri arasında yürütülen izleme çalışmasında mevsimlik ve göçmen tarım işçileri ile ilgili toplam 77 ülkeden 927 gelişmeye dair veri toplandı. Bu verilerin büyük bir kısmı (668'i) ülkelerin ulusal ve yerel (şehir, eyalet, bölge) basın kaynaklarında yer alan haberler, 172'si makale ve analizler, 15'i Twitter paylaşımı, 31'i devletlerin ilgili birimlerinin, meslek örgütleri ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarının yayınladıkları iş ve işçi sağlığına yönelik protokol ve rehberler, 16'sı uygulamalar, düzenlemeler ve bilgilendirmeler,

12'si uluslararası-ulusal-bölgesel sivil toplum kuruluşlarının internet sitelerinde duyurdukları kampanyalar, 7'si çeşitli sivil toplum örgütleri ve uluslararası kuruluşların konu ile ilgili raporları, üçü basın açıklaması ve üçü açık mektuplardı.

İZLEME - VERİ TOPLAMA

İŞBÖLÜMÜ

Dünya İnsan Hakları İzleme Haritaları için **veri toplama** üç kişilik bir ekip tarafından kıta ve bölge bazlı görev dağılımı yapılarak; Amerika Kıtası (Güney, Orta ve Kuzey Amerika ülkeleri), Avrupa ve Balkanlar, Afrika, Ortadoğu ve Asya-Avusturalya için günlük olarak gerçekleşti. İzleme ekibi anahtar kelimeler ile İngilizce, İspanyolca ve Türkçe internet taraması yaparak, elde edilen verilere dair detayları (tarih, kapsadığı ülke/kıta, kaynak linki, hak bağlantılı durum) Excel formatındaki veri tabanına işledi. İzleme ve veri toplama çoğunlukla 7 ila 10 günlük periyodlar halinde yapıldı. Bununla birlikte özellikle mevsimlik geçici ve göçmen tarım işçilerine yönelik alınan tedbir ve uygulamaya konan önleyici protokoller için başta Avrupa Birliği ve Kuzey Amerika ülkeleri olmak üzere çeşitli ülkelerin hükümet, sağlık, çalışma ve tarım bakanlıklarının resmi internet sayfaları düzenli aralıklarla incelendi. Avrupa Birliği, ILO, FAO, UNICEF ve WHO internet sayfaları ile çeşitli uluslararası sivil toplum kuruluşları ve sendikaların (La Via Campesina, International Union of Food, Agricultural, Hotel, Restaurant, Catering, Tobacco and Allied Workers' Associations, Fund for Global Human Rights, International Trade Union Confederation, International Panel of Experts on Sustainable Food Systems) yaptıkları açıklamalar bu kapsamda takip edildi.

Harita No	Veri Toplama Tarih Aralığı	Harita Yayınlama Tarihi
I	30 Mart - 5 Nisan 2020	11 Nisan 2020
II	6 - 12 Nisan 2020	14 Nisan 2020
III	10 - 20 Nisan 2020	23 Nisan 2020
IV	20 - 27 Nisan 2020	30 Nisan 2020
V	28 Nisan - 5 Mayıs 2020	7 Mayıs 2020
VI	6 - 13 Mayıs 2020	15 Mayıs 2020
VII	14 - 23 Mayıs 2020	27 Mayıs 2020
VIII	24 Mayıs - 2 Haziran 2020	5 Haziran 2020
IX	3 - 12 Haziran 2020	15 Haziran 2020

İzleme ekibi, topladıkları ve veri tabanına girdikleri verileri gerekli detaylar ile birlikte İngilizce ve İspanyolcadan Türkçeye çevirerek Word belgesi haline getirdi ve bu belgeyi iki ila üç günde bir **editörlük ve redaksiyon** için editöre gönderdiler. Editör gelen metinleri gözden geçirdi, zaman zaman içeriği detaylı incelemek için verinin alındığı kaynağa doğrudan ulaştı. Haftalık veya 10 günlük izleme çalışmasının bitişinde ise ortalama iki ila üç günlük bir çalışma ile tüm metin ve verileri seçim yapmak üzere değerlendirmeye aldı.

Uluslararası sözleşmeler çerçevesinde dünyada Covid-19 salgınının seyri odağında çoğunlukla ülke bazlı olarak toplanan veriler, kimi zaman bir kıtaya özel, kimi zaman da uluslararası kuruluşlarca dünya geneline dair değerlendirmeler temelinde dokuz soruya yanıt verecek şekilde gözden geçirildi.

- Dünya genelinde tarım iş kolunda, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelere doğru gerçekleşen mevsimlik gezici ve göçmen tarım işçi göçünün yoğunluğu ve yönelimi ne?
- Aynı ülke içinde veya sınır ülkeler arasında gerçekleşen mevsimlik gezici tarım işçi göçü salgına yönelik kısıtlama ve yasaklardan nasıl etkileniyor?
- Salgınla birlikte gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan işgücü açığını kapatmak için alınan tedbirler ve uygulamalar neler? Tarımsal işgücü açığının belgesiz göçmen işçiliği, insan kaçakçılığı ve çocuk işçiliği gibi sorunlara etkisi var mı?
- Tedbirler ve uygulamalar uluslararası gıda tedarik zincirini nasıl etkiledi ve tarımsal üretim sürecinin aktörlerince (şirketler, çiftçiler, tarla, bahçe sahipleri, tarım aracıları gibi) nasıl değerlendiriliyor?
- Salgınla birlikte daha da görünür olan mevsimlik gezici ve göçmen tarım işçilerinin ve ailelerinin işbaşı yaptıkları ülkelerdeki çalışma ve yaşam koşullarına ilişkin tedbir ve uygulamaları neler? Vaatler ile gerçekleşenler arasında fark var mı?

- Enfekte olan ve karantinaya alınan mevsimlik gezici ve göçmen tarım işçilerinin durumu ne?
- Mevsimlik gezici ve göçmen tarım işçilerinin, onların ailelerinin özellikle kadın ve çocukların durumu ve bu gruplara yönelik örgütlü yapıların gerçekleştirdiği eylemlerin temel mesajları neler?
- Hak savunuculuğu yapması beklenen kurumlar ve kişiler; sivil toplum kuruluşları, sendikalar, milletvekilleri, uluslararası kuruluşların açıklamaları neler ve ne yapıyorlar?
- Mevsimlik gezici ve göçmen tarım işçilerinin yaşam ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi, hak ihlallerinin önlenmesi için köklü ve değişirici projeler üretiliyor mu?

Haftalık olarak toplanan yaklaşık 70-75 veri arasından bu sorular çerçevesinde ortalama 45-50 veri seçilerek, harita gündemi oluşturuldu. Seçki yapılırken; haritalar arasında fikir takibine, gündemi yansıtan metinlerin öne çıkarılmasına ve haritada yer alan tüm tümcelerin bir arada okunduğunda anlamlı bir bütün oluşturmaya dikkat edildi. Koordinatör ve danışman seçim sürecine dahil olarak teknik bilgi ve deneyimleri bağlamında geri bildirim verdiler. Böylelikle verilerin görselleştirilmesi yani İzleme Haritası tasarımının yapılabilmesi için tek bir Word belgesi hazırlandı. Her bir dünya haritası için ortalama 40-45 veriden oluşan metin derlendi ve harita gündemi belirlendi. Son olarak redaksiyon yapılarak metin nihai haline getirildi.

Tasarım aşamasında veri görselleştirmesi dünya haritası üzerine okunaklı, kolay takip edilebilir, bütünsel olarak anlamlı ve dikkat çekici olacak şekilde yapıldı. Haftalık ve güncel veri içeren harita yayınlamak kanıt temelli savunuyu yapmak hedeflendiği için her bir haritanın tasarımı yayın günü içerisinde, yani yaklaşık sekiz saatlik bir sürede hazırlandı. Tasarımcının yanı sıra koordinatör, editör ve redaktör de bu süreçte aktif yer alarak tasarıma geri bildirim verme, metinleri kontrol etme, düzelti ve yayına hazırlama görevlerini yürüttü. Aynı aşamada editör tarafından, haritanın sosyal medya platformlarında yaygınlaştırılması için metinler hazırlandı. Harita gündeminde yer alan unsurların öne çıkarıldığı ve izleme çalışmasıyla elde edilen verilerin özetlendiği bu **yaygınlaştırma** metinleri, koordinatör ve danışmanın geri bildirimleri ile nihai halini alarak paylaşım yapılacak hale getirildi. Hazırlanan içerik, tasarımcı tarafından hazırlanan sosyal medya görselleri ile paylaşıldı. Ayrıca bazı haritalar, e-bülten şeklinde birden fazla adrese bir seferde elektronik posta gönderimi yapılarak da yaygınlaştırıldı.

Son olarak, toplanan ve haritalar halinde görselleştirilen veriler Google SpreadSheet, Google My Maps ve diğer destekleyici yazılımlarla işlenerek **harita.ka.org.tr** web adresinde bulunan dijital haritaya yansıtıldı. İzleme ve belgeleme çalışmasının çıktısı olan **haritaların dijitalleştirilmesi**, satır aralarında ve birikmiş metin yığınlarında kalan ayrıntıları gözler önüne sermeyi ve izleme faaliyetine konu olan verilerin kişi, kurum ve coğrafyalar arasındaki bağına görünür kılmayı sağladı. Bu sayede, verilerin araştırmacılara ve kurumlara yenilikçi ve etkili bir şekilde sunulmasına, dijital ortamda arşivlenmesine ve tüm web 2.0 ortamlarında yeniden kullanılmasına olanak veren bir çıktı elde edilmiş oldu.

Örnek: Harita Tasarımı İçin Metin

Dünya Haritası IX / 3 -12 Haziran 2020

Haritanın gündemi

- Covid-19 salgınında dünya genelindeki vaka sayısı 7,5 milyonu aştı. Can kaybı 420 binin üzerinde.
- Salgın sonrası, günde 1.90 doların altında gelirle yaşayan kişilerin sayısının 1 milyarın üzerine çıkacağı tahmin ediliyor.
- Dünyada 5-17 yaş grubundaki tüm çocuk işçilerin yüzde 60'ı tarımda çalıştırılıyor. 12 Haziran Dünya Çocuk İşçiliği ile Mücadele Günü'nde Covid-19 nedeniyle, milyonlarca çocuğun çocuk işçiliğine itilebileceği ve bu alanda yıllardır ilk kez artış görülebileceği belirtildi.
- Değerlendirmelere göre küresel krizle birlikte tarım sektöründeki toplumsal cinsiyet eşitsizliği daha da görünür olacak.
- Avrupa'da tarım, özellikle mevsimlik göçmen işçilerin maruz kaldığı "modern kölelik" biçimleri dahil olmak üzere yaygın bir sömürüye dayanıyor. Küresel kriz bu sömürüyü daha görünür hale getirdi.
- Dünya çapındaki tarımsal işgücü açığı gündemdeki yerini koruyor. Hasat edilemeyen veya pazara ulaşamayan ürünler gıda tedarik zincirini tehdit ediyor.
- Mevsimlik göçmen tarım işçileri, salgının getirdiği tüm maliyetlere katlanmak zorunda bırakılırken, birçok işverenin işçilere koruyucu ekipman sağlamadığı, işçilerin kalabalık yerlerde konakladıkları ve ulaşım araçlarının sosyal mesafe kuralına uygun olmadığı dile getiriliyor.
- Aç-susuz, barınak imkânlarından yoksun bırakılan göçmen tarım işçileri sınır kentlerinde mahsur kalmaya devam ediyor. Evlerine ulaşmak için yürümek dahil her yolu deneyen mevsimlik göçmen işçiler, yeniden yolculuğa çıkmak istemiyor ama virüs ile yoksulluk arasında seçim yapmak zorunda kalıyor.
- Birçok ülkede enfekte olan tarım işçisi haberlerine sıklıkla rastlanırken, farklı kıtalarda işçi örgütleri protestolarını sürdürüyor, haklı taleplerini dile getirmeye devam ediyor.

1.KANADA

- Değişim İçin Göçmen İşçiler Birliği'nce (Migrant Workers Alliance For Change) yayınlanan; göçmen tarım işçilerinin çalışma ve yaşam koşullarının salgının yayılmasında etkili olduğunu belirten rapor Covid-19 nedeniyle yaşamını kaybeden iki Meksikalı tarım işçisine adandı.
<https://migrantworkersalliance.org/wp-content/uploads/2020/06/Unheeded-Warnings-COVID19-and-Migrant-Workers.pdf>
- Ontario eyaletinde iki göçmen tarım işçisinin Covid-19 nedeniyle yaşamını kaybetmesi üzerine yaklaşık 8 bin tarım işçisine test yapılacak, işçilerin barınma alanlarına yönelik önlemler artırılabilecek.
<https://www.cbc.ca/news/canada/windsor/second-migrant-worker-death-covid-1.5601673>
- Göçmen İşçi Sağlığı Uzman Çalışma Grubu (The Migrant Worker Health Expert Working Group) salgın sürecinde göçmen tarım işçilerinin ihtiyaçlarını karşılamak üzere başlattığı Göçmen İşçiler Sağlık Projesi'ni Covid-19 nedeniyle hayatını kaybeden ilk göçmen tarım işçisi Bonifacio Eugenio Romero'ya adadığını açıkladı.
<https://www.migrantworker.ca/expert-working-group/>

2.ABD

- Kuzey Karolina 'daki Episcopal Kilisesi birçok işverenin göçmen tarım işçilerine sağlıklı şartlar ve koruyucu ekipman sağlamadığını, işçilerin kalabalık yerlerde konakladıklarını ve ulaşım araçlarının sosyal mesafe kuralına uygun olmadığını açıkladı. Kilise işçilere gıda ve finansal destek için 60 bin dolar bağış topladı.
<https://www.episcopalnewsservice.org/2020/06/03/episcopal-farmworker-ministries-respond-to-needs-during-covid-19-pandemic/ederal-a-atender-en-forma-urgente-situacion-de-jornaleros-en-sonora/>

► Bulgular - Analiz

Covid-19 salgının tüm dünyaya ve neredeyse her kıtada hızla yayılması ile “evde kal” çağrılarının artarak bölge, ülke, şehir sınırlarının dışarıya kapatılması, gelişmiş ülkeler başta olmak üzere devletlerin bir anda uzaktan eğitim sürecini başlatması ve tedbirlerin artarak temel özgürlükleri sınırlandırması evde kalamayan, çalışmak zorunda olan emekçilere bağımlılığı arttırdı. Sağlık çalışanları ve tıbbi müdahalelerin yanı sıra küresel çapta gündemi meşgul eden en önemli konu tarımsal üretim, gıda güvenliği ve tedarik zincirinin devamlılığının sağlanması oldu. Covid-19 salgını ile bu zincirin neredeyse ilk halkası olan mevsimlik tarım işçileri arasındaki temel ilişki, özellikle gelişmiş ülkelerde sektördeki işgücünün büyük bir çoğunluğunun göçmen olması ve salgın tedbirleri kapsamında uygulanan seyahat kısıtlamalarıydı. Genellikle az gelişmiş ülkelere daha gelişmiş ülkelere olan emek göçü bu dönemde işçiler için öncelikle seyahat konusunu gündeme taşıdı. Türkiye gibi emek yoğun tarımsal üretimde kendi işgücünü mobilize edebilen ülkelerde ise ülkenin vatandaşı olan mevsimlik gezici tarım işçileri artan yerel ulaşım maliyetleri, yetersiz çalışma ve barınma koşulları, sağlık hizmetlerine erişim güçlükleri ve kısmen iş ve gelir kaybı gibi sorunlarla yüzleştiler.

İzleme ve belgeleme çalışmasının ilk ayında (**30 Mart – 27 Nisan 2020 tarihleri**) çoğu ülkede ana akım medyada mevsimlik göçmen tarım işçileri çalışmaya devam eden kilit işgücü olarak kabul edilerek, Covid-19 salgınının kahramanları ilan edildiler. Tüm dünyayı saran krize önlem olarak sınırların kapatılması ve seyahat kısıtlamalarının uygulanması, birçok ülkede hasat döneminde işgücü açığı oluşacağına ve buna bağlı olarak gıda tedarik zincirinde sorunların yaşanacağına dair senaryoları arttırdı. Böylece hükümetler ve uluslararası kuruluşlar harekete geçti. İşçi sendikaları, hükümetleri ve işveren örgütlerini, işçilerin sağlık ve güvenliğini korumak için ortak önlemler almaya çağırdı. Hükümetler vatandaşların tarım sektöründe çalışmasını teşvik etmek için tarımda çalışma koşullarını iyileştirme ve günlük veya saatlik ücretleri artırmaya yönelik müdahalelerde bulundu.

Tarımda işgücü açığının kapatılabilmesi için göçmen tarım işçilerin seyahat edebilmelerinin sağlanması genellikle ülkelerin ilk etapta harekete geçtikleri alan oldu. Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Kanada, Almanya, Fransa, İngiltere, Finlandiya, Polonya gibi ülkeler buna yönelik çözümler geliştirdi. Bu ülkeler bir taraftan tarımsal üretimin sekteye uğramaması için finansal kurtarma paketleri açıklarken bir taraftan da göçmen mevsimlik tarım işçilerin her sene olduğu gibi 2020’de de ülkelerine gelebilmeleri için çaba sarf ettiler. Ülke sınırları kapatılmış ve tüm dünyada seyahat kısıtlamaları katı bir şekilde uygulanmaya başlanmış olsa da tarımsal üretimin devam etmesi için mevsimlik ve göçmen tarım işçilerine özel geçiş izinleri verildi, bazı durumlarda ülkeler arasında özel uçuşlar düzenlendi ve ülkede kalış için vize süreleri arttırıldı. Böylelikle, tarım işçilerinin gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelere çalışmak için başka ülkelere gidişlerini mümkün kılmak

veya çalıştıkları ülkeden kendi ülkelerine geri dönmemelerini garanti etmek için imkânlar yaratıldı. Avrupa Komisyonu 2020 Mart ayı sonunda yayınladığı bildiride “*mevsimlik işçiler, özellikle mevcut sezonda hasat, dikim ve bakım işleri açısından tarım sektörü için kritik öneme sahiptir*” diyerek göçmen tarım işçilerinin Avrupa Birliği sınırları içinde kolay ve güvenli dolaşmalarını sağlamak için üye ülkeleri iş birliği yapmaya çağırdı.¹² ABD ve Kanada, ülkelerine çoğunlukla Meksika, Jamaika ve Guatemala’dan gelen tarım işçileri için yıllardır sürdürdükleri misafir ve geçici işçi programlarını Covid-19 koşullarına uyarlayarak vize kolaylıkları sağladı veya işçilerin çalışma izin sürelerini uzattı. Bu çabalar gelişmiş ülkelerde uzun zamandır tartışma konusu olan, yasal statülerinden bağımsız olarak belgesiz göçmenleri yeniden gündeme getirdi. Birçok ülkede tarım ve hizmet sektöründe çalışma izni veya kaydı olmadan çalışan bu insanlar, salgın döneminde ülkelerin tarımsal emek devşirme stratejilerinin odağı haline geldiler.

Kıta Avrupası’nda bulunan göçmen işçilerinin oturma izinleri genişletilerek, salgın süresince tarım ve benzeri sektörlerde çalışabilmeleri ara çözüm olarak sunuldu. Öte yandan Avusturya gibi komşu ülkelerden (Macaristan, Slovakya, Çekya, Romanya) mevsimlik işçilerin ülkeye girişine izin verilmeyeceğini ilan edenler de vardı. Göçmen tarım işçilerini salgın tedbirleri kapsamında ülkelere geri gönderen Fransa, Arjantin gibi ülkeler ise havaalanlarında ve ülkeler arası karayollarında yoğunluğa neden oldular. Rusya ve Portekiz’de seyahat yasağı göçmen işçilerin bu ülkelerde mahsur kalmasına sebep oldu. Hindistan, Peru, Bolivya, Arjantin gibi ülkelerde mevsimlik tarım işçileri kimi zaman evlerine dönme noktasında ciddi engellerle karşılaştı, kimi durumlarda ise uzun mesafeleri yürüyerek aştılar. İspanya’da göçmen tarım işçileri ulusal sınırlar içindeki ulaşım kısıtlamalarından dolayı çalışma süreçlerine katılamadıklarından gelir kaybı yaşadılar. Benzer bir durum Meksika’da da gözlemlendi. Hükümetler işgücü açığını kapatmak amacıyla salgın döneminde işini kaybeden gençlerin ve çalışamayan ulusal işgücünün tarım sektöründe çalışması için özendirici kampanyalar düzenledi; teşvikler ve ek bütçe tahsis etti. Çiftçi örgütleri, Avrupa Birliği’nden mevsimlik işçilerin dolaşımını sağlayan özel “*yeşil koridorlar*” oluşturulmasını istedi.¹³ Bu öneri doğu Avrupa Birliği ülkelerine ve İtalya’ya mevsimlik göçmen işçilerin gelebilmesi için anlaşmalar geliştirilmesi üzerinde çalışan İtalya tarafından desteklendi.

Avrupa Birliği, ABD, Kanada, Avustralya başta olmak üzere dünya genelinde tarım sektöründe çalışanlar için Covid-19 salgınına önleme ve sağlıklı koruma rehberleri yayımlanması, maske, eldiven dağıtımı ve sağlık taraması yapılması ve 14 günlük karantina uygulanmasına karşın birçok ülkede ve bölgede göçmen mevsimlik tarım işçilerinin derme çatma barınaklarda kalabalık halde yaşamaları, yeterli ve temiz suya,

¹² https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_531

¹³ <https://www.opendemocracy.net/en/pandemic-border/keeping-italian-agri-food-system-alive-migrant-farmworkers-wanted/>

hijyen veya koruyucu materyallere erişim sorunlarıyla karşı karşıya olmaları salgının işçiler arasında yayılması ve dolayısıyla gıda güvenliğini tehdit etmesi endişesi yarattı. 2020 **Nisan ayı ortasına doğru** ülkelerden hastalanan göçmen tarım işçisi ve karantina uygulamaları haberleri gelmeye başladı. Böylelikle gündeme “*salgında mevsimlik göçmen tarım işçileri için vaat edilen kaynakların ne kadarı kullanıldı?*” sorusu geldi.

Covid-19 salgını gelişmiş ülkelerin tarımsal faaliyetlerinde mevsimlik emek göçüne belki de daha önce hiç olmadığı kadar bağımlı olduklarını gösterdi. Koronavirüsün Çin’den çıkıp tüm dünyayı etkisi altına almaya başladığı ve dünyanın birçok ülkesinde tarımsal üretimin yoğunlaştığı 2020 Nisan ayında, emek göçüne muhtaç halde olan Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinde akla gelen ilk soru “*bu ürünleri kim hasat edecek?*” oldu. Diğer bir deyişle tarlalarda çalışan işçiler, kökenleri ne olursa olsun, bir anda dünya gündeminde haklı bir yer buldular. Elbette bu noktada mevsimlik ve göçmen tarım işçilerin çalışma ve barınma koşulları ile ne tür hak ihlallerine maruz kaldıkları, ilk etapta dünya basınında ve kamuoyunda tarlalarda kalan ürünler ya da iflas ile karşı karşıya kalan tarım ve gıda şirketlerinin durumu kadar yer edinemedi. Ancak bu işçilerin kimler oldukları, nereden gelip nerelerde çalıştıklarına dair haberlerin artışı ile beraber özellikle gelişmiş ülkelerde pandoranın kutusu açıldı. Uzun zamandır görmezden gelinen mevsimlik ve göçmen tarım işçilerinin insan onuruna yakışmayan çalışma ve yaşam koşulları tartışılmaya başlandı. Göçmen tarım işçileri olan bu insanlar bir kez daha unutulana kadar yavaş yavaş görünür hale geldiler. İronik bir şekilde birçok haktan mahrum şekilde ve kötü koşullarda çalışan bu işçiler dünya çapında asli işgücü olarak tanımlandı ve bazı salgın tedbirlerinden muaf tutuldu.

2020 Nisan ayı biterken karantinaya alınan, hatta yaşamını yitiren göçmen tarım işçileri haberlerine, alınan kimi önlemler eşlik etti. Avrupa Komisyonu, kritik işçi olarak nitelendirilen mevsimlik tarım işçilerinin çalışma alanlarına ulaşabilmelerini sağlamak için yönergeler yayınladı.¹⁴ Ne var ki dünyanın dört bir yanındaki işçi örgütleri önlemleri yeterli bulmadılar ve hak arayışlarını ifade eden açıklamalar yaptılar. Kanada’da Göçmen İşçiler için Adalet Örgütü (Justicia for Migrant Workers), tedbirlere karşı göçmen işçilerin çalışma ve yaşam koşullarının yaygın ve etkin biçimde değişmediğini, Covid-19 salgını koşulları altında göçmen tarım işçilerinin haklarının savunulması gerektiğini vurgulayan, kamuoyuna açık bir mektup yayınladı:

“Salgında hayatlarını feda eden kritik işgücü gruplarına yönelik övgüler var. Çoğu, katkıları vurgulanmayan, görmezden gelinmiş ve sessiz sedasız çalışan güvencesiz işçiler. Genellikle kirli, tehlikeli ve ölümcül koşullarda çalışırken hastalanan hiçbir işçinin unutulmamasını, sağlık ve refahlarının korunması amacıyla gerekli desteğin verilmesini sağlamak için basmakalıp sözlerin ötesine geçilmesi gerekiyor.”¹⁵

¹⁴ https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/coronavirus-response_en#latest

¹⁵ <https://harvestingfreedom.org/2020/04/17/open-letter-to-workplace-safety-insurance-board-regar->

2020 Mayıs ayına doğru Dünya Gıda Programı, salgının küresel yoksulların kıtlığa karşı kırılganlığını derinleştireceğine dair acil uyarılarını sürdürdü.¹⁶ Yaşanan işgücü krizi sonucu, birçok ülke yerli nüfusu tarım işçisi olmaya teşvik etse de kampanyaların çoğu sonuç vermedi. İşgücü açığını kapatmak için, seyahat kısıtlamalarının esnetilmesi ve yerel işgücü kaynaklarının harekete geçirilmesi söz konusu oldu. Bunun dışında küresel kapsamda basın, sivil toplum kuruluşları, sendika ve işçi örgütlerinin gündeminde salgında göçmen veya yerli mevsimlik tarım işçilerinin temel haklarının temini, çalışma ve yaşam koşulları yer aldı. Yerel örgütlerin, sendikaların yaptığı çağrılara Papa da katıldı. Papa Francis, tarım işçilerini temsil eden bir sendikanın (Fai Cisl) mektubuna verdiği cevapta İtalya'da tarım alanlarında çalışan belgesiz göçmenlere yasal statü verilmesi gerektiğini söyledi.¹⁷ Çağrılar mevsimlik ve göçmen tarım işçilerinin insan onuruna yaraşır iş ve yaşam gereksinimlerine işaret etti. Caritas Europa (Avrupa Katolik Yardım Örgütü, Kalkınma ve Sosyal Hizmet Örgütleri Konfederasyonu) göçmen işçilerin sömürülmesini kınayarak, devletlerin göçmen işçilerin haklarına saygı göstermesini, işçiler için uygun çalışma koşulları sağlanmasını ve Avrupa'da kalmaları için acil olarak yasal belgelerin verilmesini talep etti. Göçmenlere ve sığınmacılara 1 Temmuz 2020'ye kadar geçerli olacak şekilde geçici vatandaşlık hakkı veren Portekiz'in iyi bir örnek olduğu ifade edildi.¹⁸

İzleme çalışması ister çalıştığı ülkenin vatandaşı ister göçmen olsun mevsimlik tarım işçilerinin hemen hemen her ülkede benzer çalışma ve yaşam koşullarına sahip olduklarını ve çalışma biçimleri itibarı ile insan haklarının ihlal edildiğini gösterdi. Ucuz ve çoğu zaman vasıfsız görünen bu işgücü için Covid-19 salgını süresince alınan ya da uygulamaya konulan tedbirler de bu algıyı ortadan kaldırmadı. Salgın süresince asli işgücü olarak kabul edilip, yaptıkları işin önemi birçok defa vurgulanan mevsimlik ve göçmen tarım işçilerinin sağlık ve güvenliklerine yönelik önlemler kendilerine atfedilen önem ile tezat oluşturdu. Eşitsizlikler en zayıfları korumasız bırakıp, Covid-19'a karşı daha savunmasız hale getirdi. Göçmen İşçiler için Adalet (Justicia for Migrant Workers) ve Karayip Dayanışma Ağı (the Caribbean Solidarity Network) Karayipler ve Meksika'da çalışan mevsimlik göçmen tarım işçilerine yasal hakların tanınmasını istediler. *"İşçilerin tehlikeli ve güvencesiz koşulları kabul etmelerinin nedeni cehalet veya korku değil, hayatta kalmak"* diyerek emek yanlısı mevzuat talebinde bulundular.¹⁹ 1 Mayıs 2020'de, La Via Campesina Kuzey Amerika'ya üye örgütler, bütün gıda sistemi çalışanlarına, köylü

[ding-covid19-workers-compensation-and-migrant-farm-workers-ontario/](https://www.ding-covid19-workers-compensation-and-migrant-farm-workers-ontario/)

¹⁶ <https://www.wfp.org/news/futures-370-million-children-jeopardy-school-closures-deprive-them-school-meals-unicef-and-wfp>

¹⁷ <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2020-05/pope-francis-appeal-dignity-farm-workers-general-audience.html>

¹⁸ <https://www.vaticannews.va/en/church/news/2020-04/caritas-europa-rights-protection-migrant-farm-workers-covid-19.html>

¹⁹ <http://jamaica-gleaner.com/article/commentary/20200502/chris-ramsaroop-and-kevin-edmonds-critical-expendable-migrant>

ve işçi hakları çerçevesinde sömürü, ayrımcılık ve şiddete karşı ortak eylem çağrısı yaptı. Çağrıda, kadınların tarlalarda cinsel şiddet korkusuyla çalıştığı, işçilerin emeklerinin karşılığını alamadığı, salgının acımasız ve adaletsiz olan şartları görünür hale getirdiği ifade edildi, işçilerin ve onların ailelerinin yaşamlarının, sermayenin kârından daha önemli olduğu vurgulandı.²⁰

Çalışma ve barınma alanlarında sosyal mesafe kuralı, kişisel hijyen, ortak alanlarda sanitasyon ve dezenfeksiyon, ulaşım ve servis araçlarının yarı kapasiteli kullanılması ile maske gibi kişisel koruyucu ekipmanlar gündeme gelen önemli tedbirlerdi. Genellikle ülkelerin sağlık ve çalışma bakanlıkları veya ilgili diğer birimleri tarafından alınan tedbirler kapsamında, çalışma protokolleri veya işyerinde salgını önleme rehberleri yayınlandı. Kanada ve Almanya gibi kimi ülkeler mevsimlik ve göçmen tarım işçileri için ülkeye giriş yapılan andan itibaren 14 günlük zorunlu karantina uygulaması koşulu getirdiler. Bu zorunlu karantina döneminde işçinin bütün ihtiyaçlarının karşılanması ve günlük ücretinin ödenmesi ise işverenin sorumluluğuna bırakıldı. Ancak bu sürecin takip edilmesi ve karantina altında işçilerin her anlamda iyi olma hallerinin sağlanması kimi zaman boşlukta kaldı. **2020 Mayıs ayı boyunca**, barınma alanları mevsimlik ve göçmen tarım işçileri için önemli başlıklardan birisiydi. Mevsimlik ve göçmen tarım işçilerinin barınma ve çalışma alanlarında sosyal mesafenin korunması, işçiler için koruyucu ekipmanların ve hijyen malzemelerinin sağlanması, işçi ekipleri içinde veya çalışma alanında vaka görülmesi durumunda işçilere ücretsiz test yapılması veya hastaların sağlık masraflarının karşılanması gibi önlemlerin işverenler tarafından çoğunlukla alınmadığı görüldü. Özellikle Kuzey Amerika ülkelerinde çalışan işçiler için yatakhane, işçi evi ve moteller gibi barınma alanlarının kalabalık olması hastalığın tarım işçileri arasında hızla yayılmasına neden oldu. Bu konuda ülkelerin yayınladıkları rehber ve protokoller kimi zaman işverenlerin itirazına yol açtı. Alınan tedbirlerin uygulanmaması birçok ülkede cezai yaptırım dışında bırakıldı. Washington'da göçmen tarım işçileri koronavirüs endişesi üzerine iş bırakma eylemi yaptılar. ILO, Latin Amerika ve Karayipler'deki çiftlikler ve tarımsal alanlarda çalışan ve hastalığı kapma riski yüksek olan tarım işçileri ve çiftçiler için rehber yayınladı.²¹

2020 Mayıs ortasına doğru Avrupa kıtası sınırlarını göçmen işçilere açmaya başladı ve Belçika, Macaristan, Avusturya, Norveç, Yunanistan bu konuda başı çeken ülkeler oldu. Bu sırada Güney Amerika ülkelerinden ve Hindistan, Bangladeş, Güney Afrika ve Gürcistan'dan farklı ülkelere giden mevsimlik tarım işçileri hem ülkeler arası hem de ülke içi seyahat kısıtlamaları nedeniyle işsiz kalarak gelir kaybı yaşadılar. Hindistan'da çay, İspanya'da çilek hasadında çalışan tarım işçileri geçen yıla oranla daha düşük

²⁰ <https://viacampesina.org/en/this-may-day-stand-with-every-food-system-worker-essential-workers-rights-are-peasants-rights-via-campesina/>

²¹ https://www.ilo.org/americas/sala-de-prensa/WCMS_744402/lang-es/index.htm

olan ücretleri kabul ettiler. Sendikalar mevsimlik göçmen işçilerin çalışma ve yaşam koşullarına dikkat çekmeyi sürdürürken, Kanada, Arjantin, Almanya, ABD, Güney Afrika, Şili, İspanya, Hollanda'da tarımsal üretim alanları ve mezbahalarda Covid-19 testi pozitif çıkan mevsimlik göçmen işçiler gündeme yansıdı. Testlerin yaygın olarak uygulandığı ülkelerin aksine gelişmekte olan veya azgelişmiş ülkelerde vakalara dair veriler net olarak elde edilemedi.

2020 Haziran ayı itibariyle dünya çapındaki tarımsal işgücü açığı gündemdeki yerini korudu. Hasat edilemeyen veya pazara ulaşamayan ürünler gıda tedarik zincirini tehdit etmeye devam etti. Birçok ülke göçmen tarım işçilerine yönelik seyahat kısıtlamalarını ve ülkeye girişte zorunlu karantina uygulamasını kaldırmaya başladı. Sendikalar mevsimlik göçmen işçilerin salgından yeterince korunmadığına dikkat çekerken, Covid-19 testi pozitif çıkan işçi sayısının, açıklanandan daha yüksek olabileceği belirtildi. Hükümetlerin kontrollerin arttığına ilişkin açıklamalarına rağmen, işçilerin sağlıksız yaşam ve çalışma koşullarına dair haberler gündemdeki yerini korudu. Afrika Birliği Komisyonu, Covid-19 salgınının neden olduğu ekonomik krizin binlerce Afrikalı göçmen işçiyi savunmasız bıraktığını, işçilerin sosyal korumadan uzak olduklarını ve sosyal desteklere erişemediklerini açıkladı.²²

Takip edilen bir diğer insan hakları konusu ise mevsimlik ve göçmen tarım işçilerinin Covid-19 salgının yarattığı ekonomik kriz karşısında ülkelerin açıkladıkları ekonomiyi kurtarma ve sektörleri destek paketlerinden ve özellikle işveren ve işgücüne özel sunulan hizmetlerden yeterince yararlanamamasıydı. Bu durum özellikle ABD'de tarım işçiliği yapan belgesiz göçmenleri etkiledi ve gündeme sık sık yansıdı. Benzer hak ihlalleri çalışmak için Kuzey Afrika'dan İspanya ve İtalya'ya gelmiş olan göçmen işçiler için de geçerliydi. Hastalıktan korunmak veya hasta olma durumunda tedavi olabilmek için sağlık hizmetlerine kısmen erişim imkânı elde etmiş olsalar da göçmen işçiler yasal statülerinden bağımsız olarak, gelişmiş ülkelerin kendi vatandaşlarına sundukları maddi desteklerden muaf tutuldular. Bu da ciddi bir ayrımcılık ve hak ihlali olarak kaydedildi. Değişim İçin Göçmen İşçiler Birliği (Migrant Workers Alliance For Change) tarafından yayınlanan ve göçmen tarım işçilerinin mevcut çalışma ve yaşam koşullarının salgının yayılmasında etkili olduğunu belirten rapor Covid-19 nedeniyle yaşamını kaybeden iki Meksikalı tarım işçisine adandı.²³

Öte yandan ABD ve Kanada'da iyi örnek sayılabilecek bazı uygulamalar **2020 Haziran ayı** itibariyle görülmeye başlandı. New York Eyaleti Sağlık Birimi temel işgücü kategorisinde olan tarım işçileri için ücretsiz Covid-19 testi uygulaması başlattı. Birleşmiş Tarım İşçileri

²² <https://newsghana.com.gh/economic-shutdowns-caused-by-covid-19-left-thousands-of-african-migrant-workers-vulnerable-au/>

²³ <https://migrantworkersalliance.org/wp-content/uploads/2020/06/Unheeded-Warnings-COVID19-and-Migrant-Workers.pdf>

Sendikası'nın salgın döneminde tarım işçilerine ücretli hastalık izni için yürüttüğü kampanya Kaliforniya'da olumlu sonuçlandı. Avrupa Gıda, Tarım ve Turizm Federasyonu (EFFAT) ve Avrupa Sendikalar Konfederasyonu (ETUC) üye kuruluşları, mevsimlik ve göçmen işçileri özelinde farklı tedbirler ve riskleri içeren bir bilgi notu yayınlandı. Rapora göre, Avrupa'da tarım, göçmen ve mevsimlik işçiler için uzun çalışma süresi, düşük gelir, yüksek oranda kayıt dışı ve güvencesiz çalışma koşullarına dayanıyor, kaza ve hastalık riski taşıyor.²⁴

İzleme çalışmalarında öne çıkan bir diğer olumlu gelişme örgütlü olma halinin getirdiği dayanışma ve hak savunuculuğu yapan sivil toplum örgütlerinin çabaları oldu. Özellikle Meksika, ABD ve Kanada'da mevsimlik ve göçmen tarım işçilerine yönelik hak mücadelesi veren Migrant Justice, Young Farmers, Dignidad Migrante, Inter-American Commission on Human Rights, Florida Immigrant Coalition, Migrant Workers Alliance for Change, Justicia for Migrant Workers, Centro de Derechos Humanos de la Montaña Tlachinollan, Red Nacional de Jornaleros y Jornaleras Agrícolas, United Farm Workers of America, Colectiva de Trabajadores Africanos en España gibi insan, işçi ve göçmen hakları örgütleri izleme çalışmasının önemli veri kaynaklarıydı. Yürütülen kampanyalar, sosyal medya üzerinden yaygınlaşan çağrılar, bilgilendirmeler ve ulusal ve yerel politika yapıcılarını etkilemeye dönük çabaların çeşitli kazanımlara yol açtığına şahit olundu. Ayrıca, hak temelli çalışan bu kuruluşlar ve insan hakları aktivistleri göçmen işçilerin sadece Covid-19 salgını süresince değil genel olarak da sistem içinde nasıl kırılgan bir halde olduklarını kanıtlara dayalı bir biçimde ortaya koydular ve işçilerin yaşam ve çalışma koşullarının kamuoyunda gündeme gelmesine katkı sağladılar. Böylece bir kez daha örgütlülüğün ve ayakları yere sağlam basan, kanıt temelli savunuculuk çalışmalarının önemini gösterdiler.

²⁴ <https://www.etuc.org/sites/default/files/publication/file/2020-05/Covid-19%20Briefing%20Seasonal%20Workers%20Final.pdf>

İŞBÖLÜMÜ

Bu infografik neden hazırlandı?

Bu infografik; dünyada Covid-19 salgınına dair tedbirler ve kısıtlamaların yoğun olarak uygulandığı dönemde mevsimlik ve göçmen tarım işçiliği yapan ailelerin ve bu ailelerdeki çocukların mevcut durumu; ihtiyaç ve sorunları ile ulusal ve yerel düzeydeki uygulamalara ve insan haklarının teminine ilişkin izleme, veri toplama ve kanıt temelli savunuyu için belgeleme çalışmalarını derlemek amacıyla hazırlandı. İzleme çalışması süresince toplanan veya görselleştirilen tüm verilerin analizi; çeşitli ülkelerde mevsimlik ve göçmen tarım işçilerinin iyi olma hallerinin, çalışma ve yaşam koşullarının özellikle yükümlülük sahibi kurumların, kamuoyu ve medyanın gündeminde nasıl ve ne kadar yer aldığına ışık tutacaktır.

Infografik izleme ve belgeleme çalışması sürecine dair bilgiler ile süreçte toplanan tüm verilerin temel analizlerini içeriyor.

Bu infografik nasıl hazırlandı?

Kalkınma Atölyesi tarafından hazırlanan dokuz adet **Covid-19 Salgınında Dünyada Mevsimlik ve Göçmen Tarım İşçilerine İlişkin Gelişmeler Haritası** için günlük olarak toplanan ve 30 Mart - 12 Haziran 2020 tarihleri arasında yayınlanan haberler, makaleler, analizler, raporlar, rehberler, bilgilendirmeler, kampanyalar, basın açıklamaları, protokoller, açık mektuplar ve Twitter mesajları kullanılarak hazırlanmıştır.

Haber, analiz, makale: Ulusal ve yerel (şehir, eyalet, bölge) basının, çeşitli sivil toplum ve düşünce kuruluşlarının internet sitelerinden alınan haberler, analiz ve makaleler.

Rapor: Uluslararası kuruluşların yayınladıkları raporlar.

Protokol, rehber, bilgilendirme: Devletlerin ilgili birimlerinin, meslek örgütleri ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarının yayınladıkları iş ve işçi sağlığına yönelik iyi uygulamalar, düzenlemeler ve bilgilendirmeler.

Kampanya, basın açıklaması, açık mektup: Devletler, uluslararası kuruluşlar, uluslararası-ulusal-bölgesel sivil toplum kuruluşlarının internet sitelerinde duyurdıkları bildiriler, eylemler.

İzleme & Veri Toplama: Özgür Çetinkaya, Irmak Kocabay, Buse Ceren Otaç

Veri Derleme: Özgür Çetinkaya, Irmak Kocabay, Buse Ceren Otaç

Veri Analizi: Özgür Çetinkaya

Redaksiyon ve Düzelti: Tuba Çameli, Şöhret Baltaş

Koordinatör: Sinem Bayraktar

Tasarım: Kurtuluş Karaşın Grafik Tasarım

26 Haziran 2020

KALKINMA
ATÖLYESİ

Çankaya Mah. Üsküp Cad. No: 16/14
Çankaya - Ankara / Tel: 0 541 457 31 90
www.ka.org.tr / info@ka.org.tr

/kalkinmaatolyesi

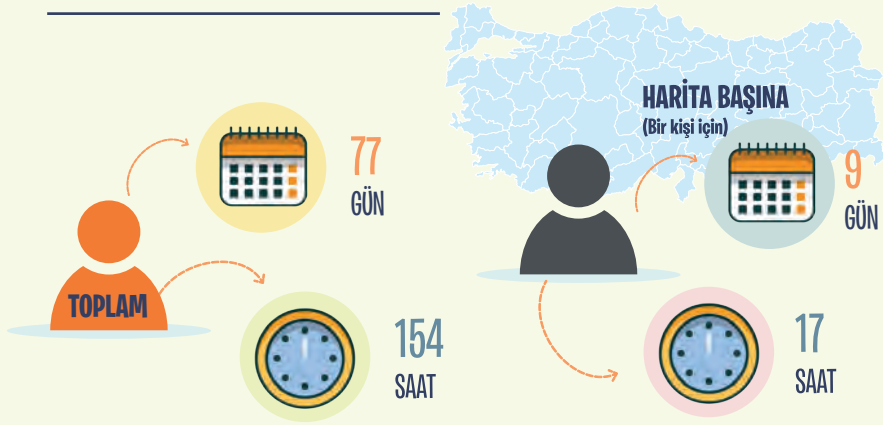
/kalkinmaatolyesi

/kalkinmaatolyesi

"Bu yayın, Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca Kalkınma Atölyesi sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır."

İZLEME - VERİ TOPLAMA

TOPLAM

927 veri*

HARİTA BAŞINA

103 veri*

668 haber

74 haber

172 makale/
analiz

19 makale/
analiz

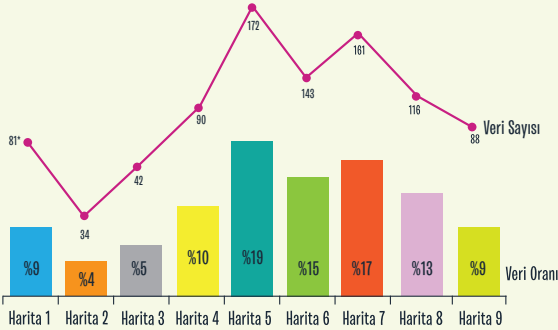
15 tweet

2 tweet

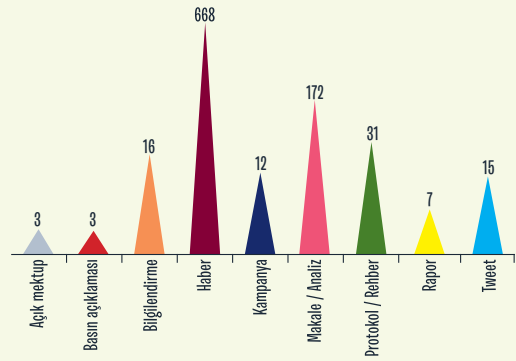
* 30 Mart - 12 Haziran 2020 tarihleri arasında toplanan tüm haberler, makaleler, analizler, raporlar, rehberler, bilgilendirmeler, kampanyalar, basın açıklamaları, protokoller, açık mektuplar ve Twitter mesajlarıdır.

İzleme ve Belgeleme Çalışması Kapsamında Toplanan Verilerin Haritalara Dağılımı (30 Mart - 12 Haziran 2020)

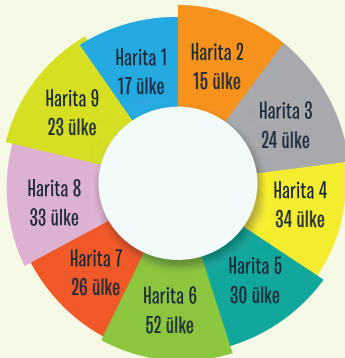

*Harita 1 hazırlanırken Şubat ve Mart 2020 verilerinin tümü dahil edilmiştir. Bu nedenle veri sayısı görece daha yüksektir.

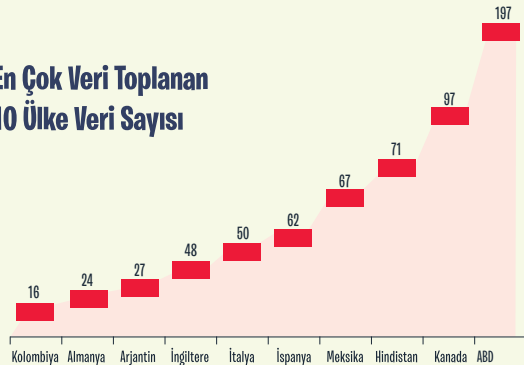
İzleme ve Belgeleme Çalışması Kapsamında Toplanan Verilerin Haritalara Dağılımı (30 Mart - 12 Haziran 2020)

Harita Başına Veri Toplanan Ülke Sayısı

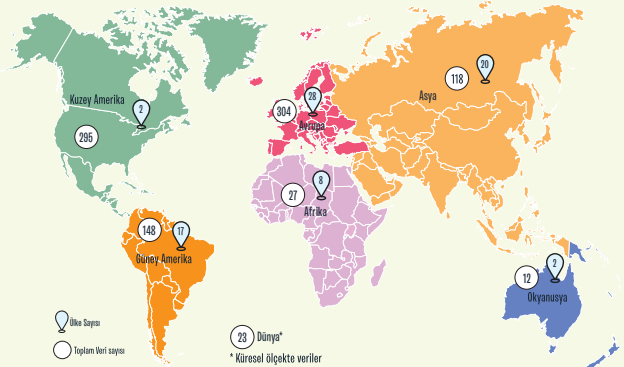

En Çok Veri Toplanan 10 Ülke Veri Sayısı

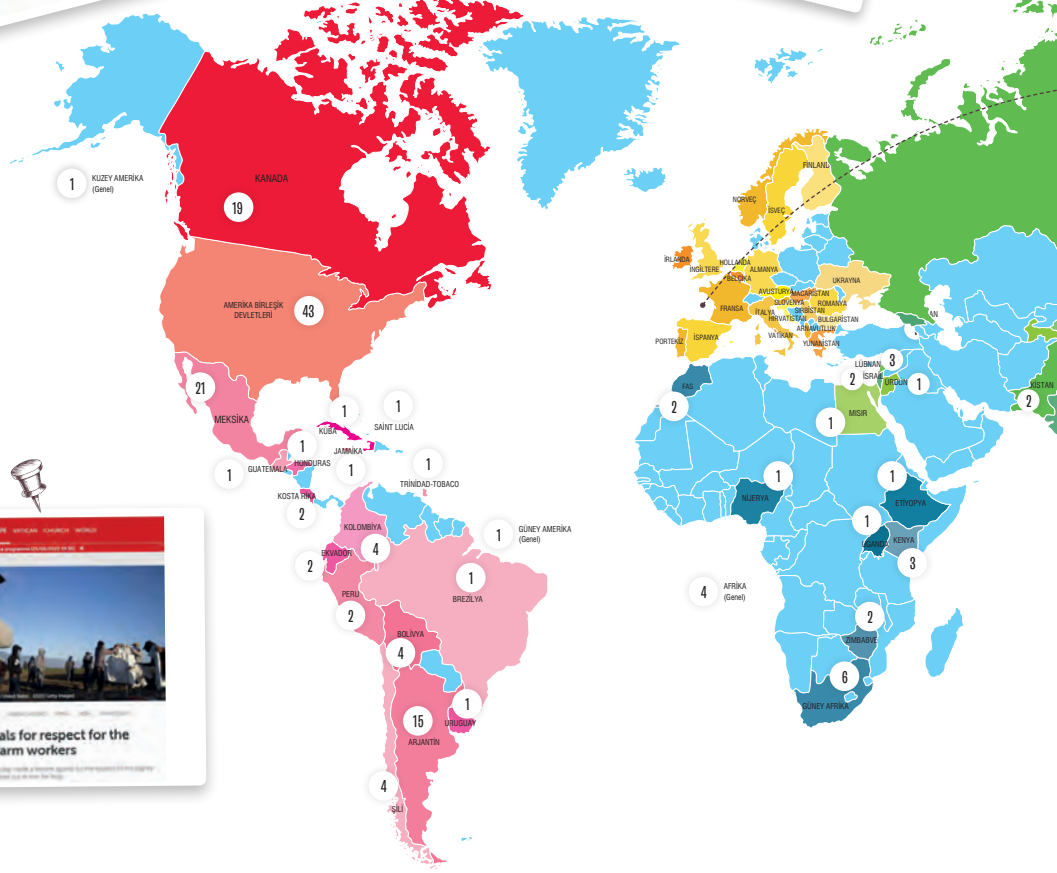
Harita No	Veri Toplama Tarih Aralığı	Harita Yayınlama Tarihi
I	30 Mart - 5 Nisan 2020	11 Nisan 2020
II	6 - 12 Nisan 2020	14 Nisan 2020
III	10 - 20 Nisan 2020	23 Nisan 2020
IV	20 - 27 Nisan 2020	30 Nisan 2020
V	28 Nisan - 5 Mayıs 2020	7 Mayıs 2020
VI	6 - 13 Mayıs 2020	16 Mayıs 2020
VII	14 - 23 Mayıs 2020	27 Mayıs 2020
VIII	24 Mayıs - 2 Haziran 2020	6 Haziran 2020
IX	3 - 12 Haziran 2020	16 Haziran 2020

İzleme ve Belgeleme Çalışması Kapsamında Toplanan Verilerin Kıtalarla Dağılımı (30 Mart - 12 Haziran 2020)

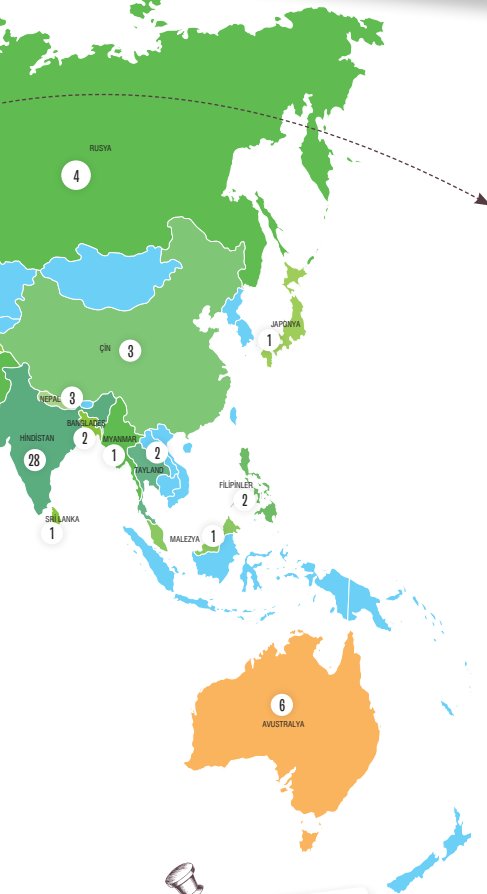
Covid-19 Salgınında Dünyada Mevsimlik ve Göçmen Tarım İşçilerine İlişkin Gelişmeler İzleme ve Belgeleme Çalışması (30 Mart - 12 Haziran 2020)

Ülkeler tarafından imzalanan, onaylanan ve yürürlüğü konulan şu sözleşmeler üretilen tüm haritalarda yer alan insan haklarını etkileyen durumlara dair devletin yükümlülüklerini içermektedir;

	Temel Hak Alanları	İlgili Uluslararası İnsan Hakları Standartları
İnsan Hakları Evrensel Beyanname (İHEB)	Sağlık hakkı, hizmetlerine erişim ve hizmetlerden yararlanma	ESKHS madde 9, 10, ve 12; ÇHS madde 24, 26, ve 39; GHS madde 27, 28, ve 43; İLO Sözleşmeleri 78, 102, 118, 138, 161, 182 ve Karar 79; İHEB madde 25.
Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (ESKHS)	İnsanlık onuruna yakışır, yeterli bir yaşam standardına sahip olma hakkı ve güvenli barınma koşulları	ESKHS madde 10 ve 11; ÇHS madde 27; GHS madde 43; İHEB madde 25.
Çocuk Haklarına dair Sözleşme (ÇHS)	İnsana yakışır, adil ve uygun işte çalışma hakkı, ekonomik sömürden korunma hakkı ve koşulları	ESKHS madde 6, 7 ve 8; ÇHS madde 32 ve 36; GHS madde 11; İLO Sözleşmeleri 97, 143, İLO Kararlar 86 ve 151; İHEB madde 23.
Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına dair Uluslararası Sözleşme (GHS)	Yaşam hakkı, güvenli ulaşım	İHEB madde 3, 13; MSHS madde 6
İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (İKS)	Sosyal güvenlik hakkı	ESKHS madde 9 ve 10; ÇHS madde 26; GHS 27; İLO Sözleşmeler 102 ve 118; İHEB madde 22, 25
Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (MSHS)	Sınır kontrolü	İLO Sözleşmeleri 97, 43 ve Kararlar 86, 151, İHEB madde 3, 13; İKS madde 3.
Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmeleri ve Tavsiye Kararları	Eğitim hakkı	ESKHS madde 13 ve 14; ÇHS madde 28 ve 29; GHS madde 30, 43 ve 45; İHEB madde 26
	Ayrımcılık yasağı, yabancı düşmanlığından korunma hakkı	ESKHS madde 2; ÇHS madde 2; GHS madde 7; İLO Sözleşme 111, 156, 190, İLO Karar 206; İHEB madde 2
	Şiddet yasağı, kişi özgürlüğü ve güvenli hakkı	MSHS madde 7; ÇHS madde 19, 34, 35 ve 37; GHS madde 16; İLO Sözleşme 190, İLO Karar 206

Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan Müdahalenin Kalbinde İnsan Hakları - Odak Konular: Covid-19 Göçmenlerin İnsan Hakları belgesi için **ıklayınız**.

Almanya	20
Amerika	1
Austurya	3
Belçika	2
Bulgaristan	6
İngiltere	20
Estonya	2
Finlandiya	7
Fransa	8
Hırvatistan	1
Hollanda	8
İrlanda Cumhuriyeti	4
İspanya	24
İsviçre	2
İtalya	23
Letonya	1
Macaristan	1
Norveç	3
Polonya	5
Portekiz	2
Romanya	5
Sırbistan	1
Slovenya	1
Ukrayna	1
Yunanistan	5
Vatikan	1
Avrupa (Benel)	9

Veri Sayısı

Bu harita neden hazırlandı?

Bu harita; Dünyada Covid-19 salgınına dair tedbirler ve kısıtlamaların yoğun olarak uygulandığı dönemde mevsimlik ve göçmen tarım işçiliği yapan ailelerin ve bu ailelerdeki çocukların mevcut durumu; ihtiyaç ve sorunları ile ulusal ve yerel düzeydeki uygulamalara ve insan haklarının teminine ilişkin izleme, veri toplama ve kanıt temelli savunuyu için belgeleme çalışmalarını derlemek amacıyla hazırlandı. İzleme çalışması süresince toplanan veya görselleştirilen tüm verilerin analizi; çeşitli ülkelerde mevsimlik ve göçmen tarım işçilerinin iyi olma hallerinin, çalışma ve yaşam koşullarının özellikle yükümlülük sahibi kurumların, kamuoyu ve medyanın gündeminde nasıl ve ne kadar yer aldığına ışık tutacaktır.

Harita yayınlanan dokuz haritadan verileri ve bu verilerin ilgili olduğu temel hak alanları ile uluslararası standartları içeriyor.

Bu harita nasıl hazırlandı?

Kalkınma Atölyesi tarafından hazırlanan dokuz adet **Covid-19 Salgınında Dünyada Mevsimlik ve Göçmen Tarım İşçilerine İlişkin Gelişmeler Haritası** için günlük olarak toplanan ve 30 Mart - 12 Haziran 2020 tarihleri arasında yayınlanan haberler, makaleler, analizler, raporlar, rehberler, bilgilendirmeler, kampanyalar, basın açıklamaları, protokoller, açık mektuplar ve Twitter mesajları kullanılarak hazırlanmıştır.

Haber, analiz, makale: Ulusal ve yerel (şehir, eyalet, bölge) basının, çeşitli sivil toplum ve düşünce kuruluşlarının internet sitelerinden alınan haberler, analiz ve makaleler.

Rapor: Uluslararası kuruluşların yayınladıkları raporlar.

Protokol, rehber, bilgilendirme: Devletlerin ilgili birimlerinin, meslek örgütleri ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarının yayınladıkları iş ve işçi sağlığına yönelik iyi uygulamalar, düzenlemeler ve bilgilendirmeler.

Kampanya, basın açıklaması, açık mektup: Devletler, uluslararası kuruluşlar, uluslararası-ulusal-bölgesel sivil toplum kuruluşlarının internet sitelerinde duyurdukları bildiriler, eylemler.

İzleme & Veri Toplama: Özgür Çetinkaya, İrmak Kocabay, Buse Ceren Otaç

Veri Derleme: Özgür Çetinkaya, İrmak Kocabay, Buse Ceren Otaç

Veri Analizi: Özgür Çetinkaya

Redaksiyon ve Düzelti: Tuba Çameli, Şöhret Baltaş

Hak Alanları ve Standartlar: Adem Arkadaş Thibert, Sinem Bayraktar

Koordinatör: Sinem Bayraktar

Tasarım: Kurtuluş Karaşın Grafik Tasarım

26 Haziran 2020

Harita No	Veri Toplama Tarih Aralığı	Harita Yayınlama Tarihi
I	30 Mart - 5 Nisan 2020	11 Nisan 2020
II	6 - 12 Nisan 2020	14 Nisan 2020
III	10 - 20 Nisan 2020	23 Nisan 2020
IV	20 - 27 Nisan 2020	30 Nisan 2020
V	28 Nisan - 5 Mayıs 2020	7 Mayıs 2020
VI	6 - 13 Mayıs 2020	16 Mayıs 2020
VII	14 - 23 Mayıs 2020	27 Mayıs 2020
VIII	24 Mayıs - 2 Haziran	5 Haziran 2020
IX	3 - 12 Haziran 2020	16 Haziran 2020

"Bu yayın, Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca Kalkınma Atölyesi sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır."

Harita I

Mevsimlik göçmen tarım işçileri Covid-19 salgınının "kahramanları" ilan edildi!

30 Mart - 5 Nisan 2020

Harita II

Yeter ki tarımsal üretim devam etsin! Mevsimlik göçmen işçiler için özel izinler veriliyor, özel uçuşlar tertip ediliyor.

6 - 12 Nisan 2020

Harita VI

Mevsimlik göçmen işçiler Covid-19'a yakalanmaktan korkuyor ama ülkelerinde kalırlarsa nasıl hayatta kalacaklarını bilmiyorlar.

6 - 13 Mayıs 2020

Harita V

Eşitsizlikler en zayıfları korumasız bırakıp, Covid-19 karşı daha savunmasız hale getiriyor.

28 Nisan - 5 Mayıs 2020

Harita VII

Seyahat kısıtlamaları işçilerin evlerine dönmelerine engel olmaya ve can almaya devam ediyor.

14 - 23 Mayıs 2020

Harita VIII

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan en yaygın krizin ardından; "yeni normale" dönen gelişmiş ülkelerdeki tarımsal işgücü açığı sürüyor.

24 Mayıs - 2 Haziran 2020

Harita III

Salgında mevsimlik göçmen tarım işçileri için vaat edilen kaynakların ne kadarı kullanıldı?

10 - 20 Nisan 2020

Harita IV

“Vazgeçilmez” tarım işçileri korunmaz, “unutulmuş” belgesiz göçmen işçiler unutulmaya devam ederse kimse güvende olamaz!

20 - 27 Nisan 2020

Harita IX

Enfekte olan tarım işçisi haberlerine sıklıkla rastlanırken, farklı kıtalarda işçi örgütleri protestolarını sürdürüyor.

3 - 12 Haziran 2020

KALKINMA
ATÖLYESİ

Çankaya Mah. Üsküp Cad. No: 16/14
Çankaya - Ankara / Tel: 0 541 457 31 90
www.ka.org.tr / info@ka.org.tr

/kalkinmaatolyesi

/kalkinmaatolyesi

/kalkinmaatolyesi

Bu zaman çizelgesi neden hazırlandı?

Bu zaman çizelgesinde; Dünyada Covid-19 salgınına dair tedbirler ve kısıtlamaların yoğun olarak uygulandığı dönemde mevsimlik ve göçmen tarım işçiliği yapan ailelerin ve bu ailelerdeki çocukların mevcut durumu; ihtiyaç ve sorunları ile ulusal ve yerel düzeydeki uygulamalara ve insan haklarının teminine ilişkin izleme, veri toplama ve kanıt temelli savunlu için belgeleme çalışmalarını derlemek amacıyla hazırlandı. İzleme çalışması süresince toplanan veya görselleştirilen tüm verilerin analizi; çeşitli ülkelerde mevsimlik ve göçmen tarım işçilerinin iyi olma hallerinin, çalışma ve yaşam koşullarının özellikle yükümlülük sahibi kurumların, kamuoyu ve medyanın gündeminde nasıl ve ne kadar yer aldığına ışık tutacaktır.

Zaman çizelgesinde yayınlanan dokuz haritadan verileri ve bu verilerin ilgili olduğu temel hak alanları ile uluslararası standartları içeriyor.

Bu zaman çizelgesi nasıl hazırlandı?

Kalkınma Atölyesi tarafından hazırlanan dokuz adet **Covid-19 Salgınında Dünyada Mevsimlik ve Göçmen Tarım İşçilerine İlişkin Gelişmeler Haritası** için günlük olarak toplanan ve 30 Mart - 12 Haziran 2020 tarihleri arasında yayınlanan haberler, makaleler, analizler, raporlar, rehberler, bilgilendirmeler, kampanyalar, basın açıklamaları, protokoller, açık mektuplar ve Twitter mesajları kullanılarak hazırlanmıştır.

Haber, analiz, makale: Ulusal ve yerel (şehir, eyalet, bölge) basının, çeşitli sivil toplum ve düşünce kuruluşlarının internet sitelerinden alınan haberler, analiz ve makaleler.

Rapor: Uluslararası kuruluşların yayınladıkları raporlar.

Protokol, rehber, bilgilendirme: Devletlerin ilgili birimlerinin, meslek örgütleri ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarının yayınladıkları iş ve işçi sağlığına yönelik iyi uygulamalar, düzenlemeler ve bilgilendirmeler.

Kampanya, basın açıklaması, açık mektup: Devletler, uluslararası kuruluşlar, uluslararası-ulusal-bölgesel sivil toplum kuruluşlarının internet sitelerinde duyurdukları bildiriler, eylemler.

İzleme & Veri Toplama: Özgür Çetinkaya, İrmak Kocabay, Buse Ceren Otaç

Redaksiyon ve Düzelti: Tuba Çameli, Şöhret Baltas

Koordinatör: Sinem Bayraktar

Tasarım: Kurtuluş Karaşın Grafik Tasarım

26 Haziran 2020

“Bu yayın, Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca Kalkınma Atölyesi sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği’nin görüşlerini yansıtmamaktadır.”

Değerlendirme

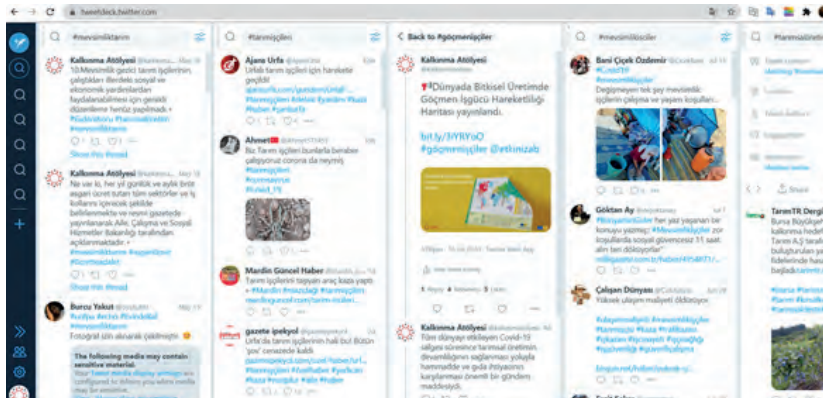
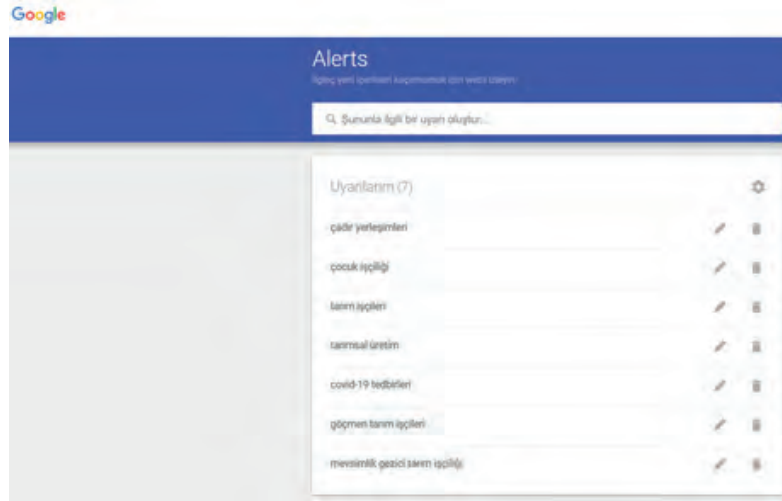
Bizden Öneriler - Öğrendiklerimiz

“Araştırmacı bulduğunu olduğu gibi gösterir”

Kalkınma Atölyesi

Günlük izleme ve veri girişi

Dünya ve Türkiye izleme ekipleri tarım işçiliği, mevsimlik gezici/geçici tarım işçileri, göçmen tarım işçileri, Covid-19 tedbirleri, tarımsal / bitkisel üretim, tarımda çocuk emeği, kırsalda çalışanlar gibi sabit anahtar kelimeler ve kavramlar üzerinden daha çok Google Alert ve Tweetdeck üzerinden haftalık izlemeleri yaptılar.

Günlük olarak tarama yapmak ve elde edilen verileri tüm ekipçe kullanılan Google Drive veri tabanına günlük veya gün aşırı girmek, zamanın ve emeğin verimli kullanılmasını, gündemin nasıl dönüştüğünü kaydetmeyi, hak ve hizmetlere dair hangi gelişmelerin öne çıktığını ve hangilerinin ise gündeme yansımadağını izleyebilmeyi sağladı. Ekip üyeleri yaklaşık üç aylık izleme süresince çoğunlukla aynı görevi (belli bir veri kaynağı veya kıta / ülkeyi takip) yürüttükleri için, tekrar eden veya daha önce yayınlanmış haber, açıklama, uygulama gibi verileri fark etmek ve bu verileri elemek mümkün hale geldi. Böylelikle, belli tarih aralığına dair verilerin görselleştirmesi ile oluşturulan haritaların en güncel gelişmeleri yansıtmaları hedefine ulaşılmış oldu. Veri tabanını Google Drive üzerinden tutmak herkesin istediği zaman; çevrim içi veya çevrim dışı veri girişi yapabilmesini veya başkası tarafından girilen veriyi görmesini sağladı. Ayrıca verileri kişisel bilgisayarlar yerine ortak depolama alanında arşivlemek verilerin korunması açısından daha güvenli oldu.

• Fikri takip ve odağı kaybetmeme

Çalışma kapsamında, haberleri veya gelişmeleri yalnızca kayıt tutmak için takip etmekten öte, insan haklarının temininin sağlanmasına ve hak ihlallerinin ortaya çıkarılmasına dair genel çerçeve ile izleme yapılarak, eğitim, sağlık, koruma, yaşam ve çalışma ortamı olmak üzere beş ana temada mevsimlik gezici ve göçmen tarım işçileri ve onların ailelerinin durumuna bakıldı. İzleme çalışması boyunca odak hep mevsimlik gezici tarım işçiliği ve göçmen tarım işçileri oldu. Her ne kadar tarımsal üretimde ve gıda tedariğinde sıkıntıya uğranacağına yönelik analizler her haftanın gündemine damga vursa da belirlenen odaktan ayrılmadan izleme yapmaktan vazgeçilmedi. Covid-19 salgınının küresel ve ulusal ekonomiye, işgücüne ve kalkınmaya etkisi doğal olarak radarımıza giren konulardı. Ne var ki “Covid-19 salgınının mevsimlik gezici ve göçmen işçilere etkisi ne oldu?” sorusuna her hafta yine, yeni, yeniden cevap arayışımız devam etti. Haftalık veya 10 günlük periyotlar halinde toplanan veriler arasında yer alan yeni uygulamalar veya durumların bir sonraki hafta veya haftalardaki yansımaları, sürekliliği veya değişimi yani fikrin takibi yapıldı. Bunun nedeni izlemenin belgeleme ile bitmeyen yani devam eden bir süreç olması ve her bir izleme haritasının, içerdiği zaman aralığının verilerinden oluşuyor olsa da bir sonraki haritaya da bilgi aktarıyor olmasıydı.

• Hızlı harekete geçme, kolektif emek, günlük iletişim

Mevsimlik gezici tarım işçilerinin ihtiyaçlarının arttığı ve haklarının ihlal edildiği böylesi bir durumda onlar adına harekete geçmenin ne kadar önemli olduğu görüldü. Mevcut koşulların seyrini değiştirmek için bir kurumdan veya merciden talep gelmeden acil duruma hızlıca adapte olarak inisiyatif kullanmak, yaratıcı çözümler geliştirmek ve çözümleri hayata geçirmek için adım atmaktan çekinmemek gerektiği anlaşıldı. Yani bir fona ya da kuruma göre değil bir duruma göre hareket edildiğinde, başlatılan çalışmanın destek göreceği anlaşıldı. Örgüt içerisinde uygun iklim varsa kişilerin görev beklemedikleri, yapılması gerekeni hissederek görev aldıkları ve ellerinden geleni yaptıkları bir çalışma

biçimi deneyimlendi. Gönlnü koymanın, birlikte üretmenin ve kolektif emeğin gücü ve gerekliliği bir kez daha görüldü. Var olan bilgi, yeni fikirler, bireysel imkân ve sosyal sermaye kullanılarak sonuca ulaşıldı. Hedeflenen sonuçlara ulaşılmasında ekip içinde ve diğer paydaşlarla kurulan dil önemli oldu. Bu ortak dilin oluşturulması için ekip içi günlük ve düzenli iletişim kuruldu. Herhangi bir aksaklık olasılığı ekip ile önceden paylaşıldı, çözümler beraber üretildi ve görev dağılımı birbirine destek olma anlayışı ile yeniden yapıldı. Süreçte samimi, dürüst, yapıcı, açık ve yalın olmak anlaşılmayı ve Kalkınma Atölyesi'nin bilgisine ve ürettiklerine güvenilmesini sağladı.

• Editörlük ve redaksiyon

İzleme ekipleri veri toplama çalışmalarını, koordinatör ise ekip içi iletişimi ve bütüncül yaklaşımı sürdürürken, görselleştirilecek verilerin detaylarının incelenmesi, gruplanması, seçilmesi, son aşamada tasarım için ana fikri ortaya koyan metinlerin düzenlenmesi ve harita gündeminin belirlenmesi için bir editöre ihtiyaç duyuldu. Belli bir hedef kitleye yönelik insan hakları izlemesi yapıldığı için bu odaktan ayrılmadan veri toplanmasını ve elde edilen verilerin bu ekseninde yansıtılmasını sağlamak gerekti. İzleme çalışmasının başlangıcında editör ve koordinatör veri toplama ekipleri ile bir araya gelerek amacı ve beklentiyi aktardı. Devam eden süreçte editör ekiplerle ara değerlendirme toplantıları yaparak amaca uygun veri toplanmasını ve metinlerde bütünlük olmasını sağlamak için yönlendirmeler yaptı. Her bir harita için yaklaşık 70-75 veri toplandı. Editör bunlar arasından 45-50 veri seçerek harita gündemini ve tasarımda kullanılacak metni hazırladı. Tekrar eden, odaktan uzaklaşan veya gereksiz detaylar içeren verileri ayıkladı. Gerekli gördüğü durumlarda, bilgilerin doğruluğunu teyit etmek için verileri farklı kaynaklardan doğrulamaya çalıştı. Redaktör hazırlanan her metni imla, akıcılık ve anlaşılabilirlik açısından kontrol etti. Her harita tasarım aşamasında da son okumaya tabii tutuldu ve bütünsel olarak bir kez daha gözden geçirildi.

• Veri Görselleştirme

Kanıt temelli savunma çalışmalarında izleme yapılarak veri toplanması ve bu verilerin analiz edilmesi yeterli değildir. Amaca ulaşabilmek için, mevcut durum veya çözüme ilişkin can alıcı bilgilerin sade, anlaşılır, gerçeği yansıtan, doğrulanabilen ve kullanılabilir bir şekilde sunulması gerekir. Bu nedenle, verilerin görselleştirilmesi için sadece harita üzerinde işaretleme yapmanın yetersiz olacağından hareketle, haritadaki veriler ikonlar kullanılarak gruplandı, haritanın amacının ne olduğu, nasıl hazırlandığı ve nasıl kullanılacağına dair bilgilere de harita üzerinde yer verildi. İzleme çalışması tamamlandıktan sonra ise bütün haritaların ana gündemleri bir zaman çizelgesine konuldu; izleme çalışması sırasında toplanan ve haritalarda yer alan verilere dair analizler İnfografik ve harita şeklinde tasarlandı. Tasarımın bütünsel olarak anlam içeren bir nitelikte olması hedeflendi. Böylece 11 hafta süren insan hakları izlemesinin temel rakamları ortaya çıkarılarak, çalışmanın özeti yapıldı.

• Koordinasyon

Covid-19 salgını ve alınan tedbirler nedeniyle uzaktan çalışma sürecinin başlaması ile birlikte kurum kültürünü ve ekip çalışmasını bu yeni duruma hızlıca adapte etmek gerekti. Sahadan olmasa da farklı kaynaklardan veri toplamak, ekip üyeleri farklı mekanlarda veya illerde olsa da ekipçe çalışma becerisini geliştirmek ve bu süreci koordine etmek önem kazandı. Birkaç bileşenden oluşan bu çalışmayı ve bu bileşenlerde yürütülen faaliyetlerde görevli ekiplerin ve uzmanların eş zamanlı çalışmalarını takip etmek, ekipleri yönlendirmek, çalışma takvimine göre görevlerin tamamlandığını kontrol etmek ve kaliteli çıktılar üretildiğinden emin olmak koordinatörün asli görevleriydi. İzleme, değerlendirme, belgeleme, savunu döngüsünü tamamlamak ve her hafta yinelemek için bu bütüncül yaklaşım önemliydi. Koordinatör ayrıca harita metinlerinin seçiminde, tasarım sürecinde ve yaygınlaştırma aşamasında da yer aldı. Ekipteki herkes ile birebir veya gruplar halinde diyalogu olan kilit kişi olarak risk tespiti yaptı ve riskleri önlemek için çözümler geliştirdi. Son olarak koordinatör süreç devam ederken farklı platformlarda yapılan izleme çalışmasını hem yöntemsel hem bulgular bağlamında anlattı, savunuyu yaptı ve ilgili raporları hazırlayarak yazılı hafızanın oluşumuna katkı verdi.

• Son söz

“

“Ya bir yol bulacağız ya bir yol açacağız”

Hannibal Barca

”

Covid-19 salgını sürecini yakından takip eden Kalkınma Atölyesi 2020 Şubat ayı itibarıyla salgının hem mevsimlik gezici tarım işçiliği yapan ailelerin hayatlarına hem de tarımsal üretime olumsuz etkisi olacağını ön görerek, bu temaya dair bilgi, veri, belge toplama ve bunları paylaşma dahil, salgın sürecinde izleme, analiz etme, ilgili kurum ve kişileri bir araya getirme, eşgüdümüne katkı verme, fikir geliştirme ve konuya dair savunu yapma gibi çalışmalara öncelik verdi. Hak temelli çalışan ve kanıt temelli savunu yapan bir kuruluş olan Kalkınma Atölyesi bu süreçteki çalışmalarını hızlı, gerçekçi, katılımcı eylem planları yaparak ve hayata geçirilmesi mümkün fikirler üreterek yürütmüştür. Bu sürecin yazılı ve görsel hale getirilerek değerlendirilmesi ve paylaşılması mevsimlik gezici tarım işçilerinin sağlık ve güvenliklerinin korunması için müdahalelerin planlanması, uygulanması ve izlenmesi için önemliydi. Ayrıca, çalışmada üretilen somut çıktılar ile sürece dair hafıza oluşturmak ve oluşturulan hafızanın gelecekte karşılaşılabilecek benzer durumlarda harekete geçmek için kullanılması amaçlandı. Bu amaçla Etkiniz AB Programı desteği ile Kalkınma Atölyesi tarafından yürütülen **Covid-19 Salgınında Dünyada ve Türkiye’de Mevsimlik Gezici ve Göçmen Tarım İşçilerine ve Onların Çocuklarına İlişkin Gelişmeler; İzleme ve Belgeleme Çalışması** kapsamında 12 kişilik bir ekip 30 Mart – 12 Haziran 2020 tarihleri arasında mevsimlik gezici ve göçmen

tarım işçilerine yönelik bir insan hakları izleme, belgeleme ve kanıt temelli savunu çalışması yürüttü.

Dünyada ve Türkiye’de Covid-19 hastalığının yayılmasını önlemeye ve insan sağlığını korumaya yönelik alınan tedbirlerin ve özellikle kamu idaresi ve yerel yönetimlerin uygulamalarının mevsimlik gezici ve göçmen işçilerin ve onların ailelerinin hayatlarına etkisine dair kanıt temelli savunu yapılması amacıyla yürütülen çalışmada Türkiye odağında 67 gün ve dünya odağında da 77 gün veri toplama faaliyetleri iki ayrı ekip tarafından benzer yöntemler ve çalışma prensipleri ile gerçekleştirildi. 11 hafta süren bu izleme ve savunu çalışması kapsamında dokuz adet **Covid-19 Salgınında Türkiye’de Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerine ve Onların Çocuklarına İlişkin Gelişmeler Haritası** ile dokuz adet **Covid-19 Salgınında Dünyada Mevsimlik ve Göçmen Tarım İşçilerine İlişkin Gelişmeler Haritası** yayınlandı. Ayrıca izleme çalışmasından elde edilen verilerden de yararlanılarak **Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışmaya Gittikleri İllere Ulaşım Maliyetleri Haritası ve Dünyada Bitkisel Üretimde Göçmen İşgücü Hareketliliği Haritası** hazırlanarak yaygınlaştırıldı. Covid-19 salgını döneminde hazırlanan tüm yayınlar <http://www.ka.org.tr/kategori/34/Covid-19-Pandemi> dosyasında arşivlenerek erişime açıldı. Dünya genelinde 70 ülkeyi kapsayan 389 veri, Türkiye için ise 62 il ve KKTC’yi kapsayan 455 veri, dijital harita haline getirilerek harita.ka.org.tr adresinde yayınlandı.

Böylelikle, hak ve kanıt temelli savunu yapan bir sivil toplum kuruluşu olarak Kalkınma Atölyesi’nin böylesi acil bir duruma kısa sürede adapte olma, rol ve sorumluluğu olan aktörleri harekete geçirme çabası çok çeşitli faaliyetler ile somutlaştı. Mevsimlik gezici ve göçmen tarım işçileri odağındaki çalışmalar bütüncül bir bakış açısıyla ele alındı. İzleme ve kanıt temelli savunu çalışmaları daha sistematik ve ekipler halinde görev dağılımı ile yürütülerek verilerin herkesin erişimine açık olan dijital ortamlarda yaygın paylaşımına imkân verecek şekilde görselleştirilmesi sağlandı. Bu bütüncül ve hak temelli yaklaşımda uluslararası insan hakları mekanizmaları ve ilgili haklar temel alındı.

İzleme çalışmasında hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde tarımsal üretim faaliyetlerinde çalışan mevsimlik ve göçmen işgücünü odak alan çeşitli Covid-19 salgını tedbirleri alındığı görüldü. Bu önlemler hem kamu idaresini temsilen hükümetler hem de çeşitli tarımsal ticari birlikler tarafından gündeme getirildi. Hem dünya hem de Türkiye izleme çalışmasında toplanan verilere göre özel sektör firmalarının kendi amaçları ve faaliyetleri doğrultusunda tarım işçilerinin sağlıklarını korumaya yönelik uygulamalar yürüttükleri kısmen söylenebilir. Bu uygulamalar çoğunlukla çalışma protokolleri, bazı iyi uygulamaları içeren salgın kontrol rehberleri ve tavsiyeler şeklinde oldu. Ne var ki tedbir ve önlemlerin uygulanmaması halinde herhangi bir cezai yaptırımın olmadığı, çoğunlukla denetimsiz ve çok da az olsa sınırlı denetimin olduğu kayıtlara geçti. Odak çoğu zaman tarımsal üretimde sürekliliği korumak ve dolayısıyla gıda tedarik zincirlerinde daha büyük bir krize engel olmaktı. Özetle birçok ülkede hükümetler tarım

ve gıda bağlamında emeğe dayalı hakları ve işçilerin sağlığını ön plana almadı. İnsan hakları tarımsal üretimin devamlılığı endişeleri karşısında arka planda kaldı. Bu Türkiye odağında yürütülen izleme çalışması için de geçerli oldu. Merkezi ve yerel düzeyde alınan her karar veya uygulamaya konulan her tedbir 2020 Nisan ayında yoğunlaşan tarımsal üretim faaliyetlerinin hız kesmeden devam etmesini hedefler nitelikteydi. Bu nedenle mevsimlik gezici tarım işçilerinin hareketliliğini engelleyecek karar ve uygulamalardan kaçınılarak her sene olan iç göçün Covid-19 salgınına takılmaması sağlandı. İşçi ailelerin şehirler arası ve şehir içi seyahatleri, şehirlere giriş-çıkışları, gittikleri illerde barınma ve çalışma koşullarına dair düzenlemeler ve sağlık durumlarına dair önlemler hep bu ana amaç ekseninde düzenlendi. Bu nedenle önlemler yeterli ve sürekli olmadı. Hak ihlalini önleme veya hakların temini hedeflenmediğinden koşulların iyileştirilmesi yerine kriz anında en hızlı müdahaleyi yapma amacı güdüldü.

Özellikle gelişmiş ülkelerde tarımsal işgücünün neredeyse tamamını oluşturan göçmen işçiler ile yine bu ülkelerde uzun zamandır yaşayan ancak çalışma izinleri olmadığından “belgesiz” kabul edilen işçi gruplarının insan hakları ihlalleri devam etti. ABD, Kanada ve bazı AB ülkelerinde, tarımsal üretimde göçmenlik politikalarının çok sert eleştirilere maruz kaldığı gözlemlendi. Hükümetlerin Covid-19 salgınına karşı verdikleri ekonomik ve sosyal desteklerden vatandaşlık bağı özelinde yararlanılması nedeniyle göçmen işçiler kamu kaynaklarına dayalı güvenlik ağlarının dışında kaldılar. Ücretli hastalık izni, tehlikeli iş tazminatı, ekonomik destek paketleri çerçevesinde ortaya konan nakit transferleri bu gruplara ulaşamadı. Keza koruyucu sağlık veya tedavi hizmetlerine erişim de yine göçmen tarım işçileri için diğer bir önemli sorun alanıydı. Bu durum Türkiye’de de; mevsimlik gezici tarım işçileri özelinde yaşandı. İzleme çalışmasında koronavirüse yakalanan, karantinaya alınan mevsimlik gezici ve göçmen işçilere dair haberler kayıt altına alındı. İşçilerin yaşadıkları yerleşimlerin karantinaya alındığına dair bilgilere erişilse de tedavi durumlarına veya vaka sayılarına dair net bilgilere erişilemedi. Gelişmiş ülkelerde insan hakları ve göçmen hakları alanında çalışan sivil toplum örgütleri, sendikalar ve işçi birlikleri göçmen tarım işçilerinin sağlık durumları ve haklarının ihlaline dikkat çeken kampanyalar düzenlediler. Bazı ülkelerde göçmen işçiler Covid-19 sürecinde hakları temin edilmediği ve adaletsizlik devam ettiği için iş bırakma ve iş yavaşlatma eylemleri yaptılar. Türkiye’de ise mevsimlik gezici tarım işçileri ve onların çocuklarının Covid-19 salgını süresince bile değişmeyen insan onuruna yakışmayan barınma, yaşam ve çalışma koşulları bazı gazetecilerin, sivil toplum kuruluşlarının, uzmanların, milletvekillerinin ve insan hakları aktivistlerinin çabalarıyla gündeme geldi. Özel sektör firmalarının kendi ürün ve coğrafya sınırlılıklarında işçilerin yaşam ve çalışma koşullarının bazılarını iyileştirme, aynı destek paketleri dağıtma çabaları görüldü. Ne var ki bunlar belli yerlerde, çoğunlukla bir seferlik, hak temelli olmaktan çok insani yardım eksenindeydi. Yine de ileriye dönük model olması için faaliyetler yürüten firmalar ve yerel yönetimler de oldu.

Salgın gerek ulusal sınırlar içinde gerekse tarımsal işlerin ön sırada yer aldığı küresel emek göçünde sınıfsal farklılıkları, gelir ve fırsat adaletsizliğini de gözler önüne serdi. Yoksulluk ve açlık sınırı altındaki toplulukların başında gelen mevsimlik gezici ve göçmen tarım işçiliği yapan haneler “evde kal” çağrılarına, “hayat eve sığar” kampanyalarına cevap verebilecek ekonomik güce sahip değillerdi. Yani, yoksulluk ve virüs arasına sıkışan, ILO, FAO, UNICEF gibi Birleşmiş Milletler kuruluşlarınca en kırılgan grup sayılan mevsimlik gezici ve göçmen tarım işçilerinin taşıdıkları mecburiyet yükü birçok açıdan suistimale açık bir kapı bıraktı. Elbette, etkisi azalsa da halen devam eden salgın sürecinde tarım işçilerinin insan haklarının temini için adımlar atan ülkeler ve hükümetler oldu. Meselenin insana ve emeğe saygı boyutunu yakalayan uygulamalar da söz konusuydu. Ancak hem dünyada hem Türkiye’de mevsimlik gezici ve göçmen tarım işçileri için geçmişten birikerek gelen ve çözümsüz kalan sorunlar ve hak ihlalleri çözümsüz kalmaya, işçiler hak mağduriyetleri yaşamaya devam ettiler. Küresel çapta oldukça yıkıcı etkileri olan bir salgın karşısında ağırlıklı olarak kayıt dışı çalışan ve kamuoyu nezdinde ucuz ve vasıfsız emek olarak görülen mevsimlik gezici ve göçmen tarım işçileri dünyanın ve Türkiye’nin gündeminde oldukça yoğun şekilde yer aldılar. Ne var ki önemleri fark edilmesine rağmen tarım işçilerinin sağlık ve güvenlik durumlarının zamana bırakıldığı, bu durumlarla ilgili müdahalelerin yalnızca sorunlar büyüdüğünde yapıldığı ortaya çıktı.

Son olarak hem dünya hem de Türkiye odaklı izleme ve belgeleme çalışması bulguları gösterdi ki, Covid-19 salgının mevsimlik gezici ve göçmen tarım işçilerinin çocuklarının eğitim hakkına etkisi olumsuz yönde oldu. Uzaktan eğitime katılım için dijital araçlar ve elektrik, internet gibi altyapı olanaklarına erişimleri olmayan veya yetersiz olan bu toplumun en kırılgan ve dezavantajlı ailelerindeki çocukların eğitim haklarının ihlali Türkiye izleme çalışmasında birkaç haber ve analiz ile gündeme geldi. Ne var ki bu eser sayıda ve sadece uzaktan eğitim odağında veri dışında bu çocuklara yönelik bilgiye rastlanmadı. Ancak bu durumun kendisi de insan haklarına yönelik bir sorun alanı olarak değerlendirilebilir. Mevsimlik gezici ve göçmen işçilere yönelik veri toplanan kaynaklarda tarım işçisi hanelerdeki çocuk, kadın, yaşlı veya engellilere yönelik ayrıştırılmış veriler içermemesi, farklı ihtiyaç ve hak sahiplerinin sorun ve taleplerinin dikkate alınmamasının kendisi de bir insan hakları ihlalidir.

Kavramlar-Tanımlar

**Seyahat izni almak için
Bir haftada 17 bin kişi...**

...mülk taramı için, Corona Virüsü şüpheli hastamıza test...

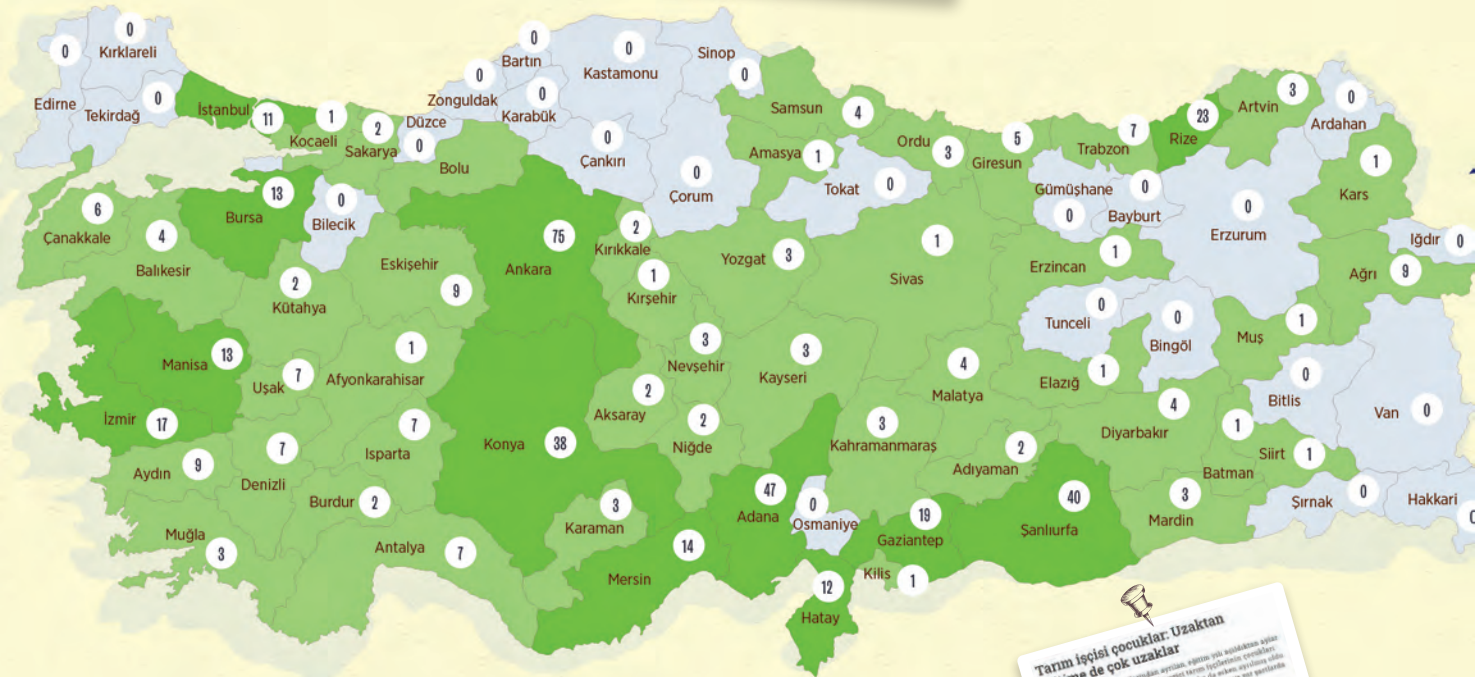
...mülk taramı için, Corona Virüsü şüpheli hastamıza test...

Sarıyer'da mevsimlik tarım işçileri, Corona Virüsü tedbirleri kapsamında şart koşulan sayısal izin belgesini almak için İçişleri Bakanlığı'nın önünde kuyrukta oluyordu. Polis ekibi, sosyal mesafeye dikkat etmeden yoğunlukta oluşturan uyardı. Bir hafta içerisinde 17 bin kişinin sayısal izin belgesi başvurusunda bulunduğu ve sayının 50 bine kadar çıkması öngörüldü.

GAZİANTEP'te işiye piyasasına gelen bin 500 mevsimlik tarım işçisi, koronavirüs tedbirleri kapsamında ateşleri ölçüldükten sonra cadılarında 14 gün süreli karantinaya alındı.

Çay hasadında işçi krizi

Çay hasadında işçi krizi
Koronavirüs tedbirleri kapsamında sınır kapılarının kapatılması nedeniyle 40 bin yabancı uyuşuk mevsimlik işçinin Türkiye'ye giremeyecek olması, büyükşehirlerden gelmek isteyen yaklaşık 50 bin çay üreticisinin daha önce verilen izinlerinin de iptal edilmesi ile çay hasadının nasıl yapılacağı tartışılıyor

Tarım işçisi çocuklar: Uzaktan eğitime de çok uzaklar

Tarım işçisi çocuklar: Uzak eğitimde çok uzaklar

Eğitime hiç imkanları bulunmayan ariştan, eğitim yılı başladıkça ayağı emre dövülürken diğer nermişliki perist tarım işçilerinin çocukları ile bir buluşma yapıldı. Medeni ve eğitilmiş daha da nehen aydınları normal rametindele kile imisi rametindele gitmişler ve ne saatında hayatta katanı müskülendiren çocukları nermişliki medeniyete hayallerini başlatın vaktin eğitimde olmaları çok iyi.

EMİNE AKTAŞ GAZİMAN

UMAY AKTAS SAIMAN

Açık kaynak: Okunur, anlaşılır, hâlinin gizli tutulmayıp açık, yani okunabilir hâlde kamuyla paylaşılıyor olması.

Bahçe: Sebze, meyve, çiçek veya ağaç yetiştirilen yer.

Çadır: Mevsimlik gezici tarım işçilerinin konakladıkları naylon, branda, bez veya başka materyallerden imal edilen, ihtiyaca göre kurulup sökülebilen yaşam ortamıdır.

Çavuş: Tarla veya bahçelerde istihdam ettiği işçilerin çalışma esnasında çalışmalarını kontrol eden ve tarım aracısının yardımcısı konumunda bulunan kişidir. Bazı yörelerde tarım aracı ile çavuş veya dayıbaşı aynı anlamda da kullanılmaktadır.

Çevrimiçi araç: bir cihazın herhangi bir ağa veya internete olan bağlantısının aktif olması durumudur. Toplantı yönetimi, uzaktan eğitim, ofis programları için farklı çevrimiçi araçlar yüz yüze olmadan, eş zamanlı çalışmaya veya görüşmeye olanak sağlamaktadır.

Çocuk: Çocuk Haklarına dair Sözleşme “on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır” diyerek çocuğu tanımlamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti yasaları da 18 yaş altı tüm bireyleri çocuk olarak tanımlamaktadır. Mevsimlik gezici tarım işçilerine yönelik araştırmalarda görülmüştür ki çocuk ve çocukluk algısı, yani çocuk kimdir diye sorunca yapılan tanım çocuğun yaşından çok çalışabilme açısından uygunluğu ya da fiziksel olarak gelişimi açısından değerlendirilmektedir. Uluslararası ve ulusal yasalar veya standartlar 18 yaşın altındakileri çocuk olarak tanımlasa da mevsimlik gezici tarım işçiliği yapan hanelerdeki yetişkinler, ebeveynler veya tarım araçları, tarla veya bahçe sahipleri, servis şoförleri çoğunlukla 12-14 yaş üstündekileri işçi olarak görmekte, çocuk sayısı sorulduğunda onları dahil etmemektedir. Çocuk dendiğinde daha küçük yaşta kişiler; 0-6 yaş grubu ve daha çalışmayacak olarak değerlendirilen 7-12 (bazen 7-10) yaş grubu (ki ilkokula devam etme durumu bunda etkili olabiliyor) beyan edilmektedir.

Çocuk işçiliği: Uluslararası Çalışma Örgütü’ne göre çocuk işçiliği, “çocukları çocukluklarını yaşamaktan alıkoyan, potansiyellerini ve saygınlıklarını eksiltten, fiziksel ve zihinsel gelişimlerine zarar verici işlerde istihdam edilmesi” olarak ifade edilmektedir. UNICEF çocuk işçiliğini “çocuğun yaşına ve işin türüne bağlı olarak, minimum çalışma saatini aşan ve çocuğa zararlı olan iş” olarak tanımlamıştır. Ulusal mevzuatta ise çocuk işçiliğinin tanımı, 4857 sayılı İş Kanunu’nun 71. maddesine dayanılarak çıkarılan Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin 4. maddesinde yapılmıştır. Bu maddeye göre; “çocuk işçi, 14 yaşını bitirmiş, 15 yaşını doldurmamış ve ilköğretimini (ilk ve ortaokul) tamamlamış kişi, genç işçi de 15 yaşını tamamlamış, ancak 18 yaşını tamamlamamış kişi” olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, aynı maddede hafif işin tanımı yapılmış olup, çocuk ve genç işçilerin, okula devam edenlerin okula devamları ile okuldaki başarılarına engel olmayacak, meslek seçimi için yapılacak hazırlıklara ya da yetkili makamlar tarafından yeterliliği kabul edilen mesleki eğitime katılmasına engel olmayacak hafif işlerde çalıştırılabileceği hükmüne bağlanmıştır.

En kötü biçimlerdeki çocuk işçiliği: ILO'nun 182 sayılı En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi'ne göre Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından tanımlanan mevsimlik gezici tarım işçiliğinde çalışan çocuklardır. Bu çalışma biçiminde yaş sınırı 18'dir.

Geçici çadır yerleşimi (veya çadır alanı, konaklama yeri, yaşam alanı): Mevsimlik gezici tarım işçiliği yapan hanelerin kısa veya uzun süreli yaşadıkları, ağırlıklı olarak bez, naylon, plastik malzemelerden imal edilmiş çadırlardan oluşan, hanelerin toplu veya dağınık şekilde, bazen sulama veya drenaj kanalı kenarında, köy merasında, ana veya tali yol yanında bulunan yerleşimler ya da alanlardır.

Göçmen: Göç, süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların çalışmak, yaşamak veya yerleşmek amacıyla yer değiştirdiği, bir bölgeden başka bir bölgeye yapılan nüfus hareketidir. Bu harekete, mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dâhildir. Uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştiren kişiyi tanımlamak için "göçmen" ifadesi kullanılmaktadır. Birleşmiş Milletler göçmeni, "*sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden bir birey*" olarak tanımlamaktadır.

Hak temelli çalışan sivil toplum kuruluşu: Faaliyetlerini uygularken insan hak temelli yaklaşımı kullanan sivil toplum kuruluşlarıdır. İnsan hakları temelli yaklaşım şunları içerir:

- Yaptıkları çalışmaları evrensel insan hakları hukuku ile temellendirirler; hak temelli tanımlaması buradan gelmektedir.
  - o Ayrım gözetmeme/ayrımcılık yasağının uygulanması
  - o Hakkaniyet ve adaletli davranma (en zor, ayrımcılık görme riski en yüksek grupları önceleme)
  - o İnsanlık onuruna saygı
  - o Hesap verebilirlik (hakkını savunduklarımıza ve ortaklarımıza) ve şeffaflık
- Hakkını savundukları grupların kendi faaliyetlerini ve kararlarını yönlendirebilmeleri için sürece katılımlarını sağlamaya çaba gösterirler, katılımcı yaklaşımları örgütsel yapılarına dahil etmeye çalışırlar; hakkı savunulan grupların katılımı temel bir hakktır.
  - o Hakkını savundukları grupların sesi olabilirler,
  - o Hakkını savundukları grupların haklarını kendilerinin talep edebilmeleri için hem onları hem de talepleri yerine getirmek zorunda olan yapıları / sistemleri / mekanizmaları desteklemelidirler.

İnsan hakları izlemesi: Etkiniz AB Programı insan hakları izlemesini "insan hakları uygulamalarının iyileştirilmesi amacıyla veri toplama, doğrulama ve savunuculuk" faaliyetlerinin bütünü olarak tanımlamaktadır. İnsan hakları ihlallerini izleme belirli bir

insan hakları konusunu veya durumunu araştırmak için planlanmış bir dizi düzenli ve devam eden, sürekliliği olan eylem ya da eylemlerdir. İnsan hakları ihlallerini izlemek için,

- hangi hakların ihlal edilmiş olduğu uluslararası ve ulusal insan hakları sözleşmelerinden veya yasalardan kontrol edilir,
- yasalarla korunma altına alınmış olan insan haklarının kamu idaresi ve devlet organları tarafından neden, nasıl uygulanmadığı, bu haklara zarar verenlere karşı devletin aldığı ve almadığı önlemler, insan hakları ihlal edilenlerin nasıl korunduğu veya korunmadığı, kişilere / gruplara doğrudan ya da dolaylı ayrımcılık yapıp yapılmadığına dair tüm gerekli bilgiler (istatistikler, araştırmalar, ilgili raporlar, tezler, makaleler, haberler gibi) düzenli olarak toplanır,
- bu bilgiler arasından doğruluğundan emin olunan bilgiler kullanılır.

İyi olma hali: kişinin, bireyin yaşam kalitesini ve memnuniyetini ön plana alan ve belirlenmeye çalışılan temel göstergeler çerçevesinde yapabilirliklerini arttırmayı hedefleyen bir yaklaşımdır. Refah kavramından farklı olarak yaşam koşullarını bütünsel ve çok boyutlu bir yaklaşım içinden anlamayı hedefler.

İzleme ve değerlendirme: Sürmekte olan ya da tamamlanmış bir faaliyet, proje, program ya da politikanın tasarımının, uygulamasının ve sonuçlarının sistematik ve tarafsızca değerlendirilmesidir. İzleme ve değerlendirmenin temel hedefi çalışmanın anlamlılığını, amaçlarına ulaşip ulaşmadığını, yeterliliğini, etkinliğini, etkilerini ve sürdürülebilirliğini anlamaktır.

Kanıt temelli savun: Karar vericileri etkileyerek, yasaları ve/veya politikaları doğrudan ya da dolaylı ayrımcılığa uğramış kişiler veya topluluklar yararına değiştirmek için, insan hakları izleme çalışması ile ortaya çıkan bilgiyi stratejik olarak kullanmaktır.

Mahalli tarım işçisi: Tarımsal üretim süreçlerine ekonomik gelir elde etmek amacıyla katılan, bulunduğu il, ilçe, köy, mahallede gündüz tarlada veya bahçede çalışan, akşam ise sürekli yaşadığı yere, evine geri dönen işçidir.

Mevsimlik gezici tarım işçisi: Sürekli ikamet ettiği yerleşimden (il, ilçe, köy, mahalle) ekonomik gelir elde etmek amacıyla ayrılarak bir başka yerleşim yerine seyahat ederek burada tarımsal üretim süreçlerine en az bir gün katılan, ancak sürekli bu işte çalışmayan (geçici) kişiyi tanımlamak için kullanılmıştır. İşçi aileler bulunduğu yeri belli bir süre için terk ederken, gittikleri yerde de belli sürelerde ikamet etmektedirler.

Mevsimlik tarım işçisi: Ekonomik gelir elde etme amacıyla tarımsal üretim süreçlerine katılan gezici veya mahalli kişiyi tanımlamak için kullanılmıştır.

Öz karantina: Karantina, bulaşıcı bir hastalığa maruz kalan şüpheli durumdaki insan ve hayvanları, hastalığın en uzun kuluçka evresinde eşit bir süre kimse ile temas ettirmemek suretiyle alınan tedbirsiz faaliyetlerin tümü, sağlık yalıtımıdır. Öz karantina ise kişinin zorunluluk olmadan, kendi iradesi ile evinde kendini izole etme durumudur.

Risk: Tehlikenin hastalık ya da yaralanma, çevrenin, bitkilerin, mülkün zarar görmesi sonucunu doğurma ihtimali, olasılığıdır.

Tarım aracısı: Tarım aracısı, tarım mevsiminin ya da hasat döneminin başladığı dönemlerde işgücüne ihtiyaç duyan tarım işverenine işgücü, iş arayan tarım işçisine de iş bulmada ücretli ya da ücretsiz olarak aracılık eden gerçek veya tüzel kişilerdir. Tarım aracısı genellikle “elci” veya dayıbaşı olarak da adlandırılmaktadır. Mevsimlik tarımsal üretim süreçlerinde işveren ile işçiyi bir araya getiren, bunun karşılığında ücret, komisyon alan, iş süresince işçilerin başta çalışma olmak üzere günlük yaşamsal koşullarının temini ve ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli roller üstlenen kimselerdir. Tarım araçları, işin gerçekleştiği tarla ve bahçelerde işçilerin çalışmalarını takip, kontrol ve düzenleme görevini, bazı durumlarda kendileri adına çalışan çavuşlara bırakırlar. Tarımda İş Aracılığı Yönetmeliği gereğince tarım araçlarının resmi olarak çalışabilmesi için İş Kurumu İl Müdürlüğü’ne kayıt yaptırarak çalışma izni almaları gerekmektedir.

Tarla: Tarıma elverişli olan, sınırlı ve belirli toprak parçası.

Tavsiye Kararı: Yasal bağlayıcılığı (yaptırımı) bulunmayan, genellikle yol gösterici nitelikte olan, uygulanması ve uyulmasının doğru olacağını vurgulayan temenni karardır. Birleşmiş Milletlerin çeşitli kuruluş ve organlarının (İnsan Hakları Konseyi, ILO, UNESCO gibi) ve Avrupa Konseyinin çeşitli tavsiye kararları mevcuttur.

Tehlike: İşyerinde veya çalışma ortamında var olan ya da dışarıdan gelebilecek, çalışanı veya işyerini etkileyebilecek olan hasar verme potansiyelidir. Tehlike bir durumu tanımlar, risk ise alınan risk kontrol tedbirlerine göre değişebilir. Tehlikeye maruz kalma durumu uygun bir biçimde kontrol edilirse, riskin de kabul edilebilir bir düzeye indirilmesi söz konusu olabilir. Tehlike, teknoloji ya da uygulamaların barındırdığı değiştirilemez bir durumken; riskler, risk kontrol tedbirleri ile önlenebilir.

Ulaşım aracı: Günlük çalışma ortamı olan tarla veya bahçelere ulaşım için yoğunlukla kullanılmakta olan minibüs, traktör, kamyonet gibi araçlardır, tarım işçileri çalışma ortamına zaman zaman yaya olarak da gitmektedirler. 2017 tarihli Başbakanlık METİP Genelgesi “İşçileri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı tarafından işçilerin göç döneminde yolculuklarının güvenli ve sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi amacıyla; göç alan ve veren yerler arasında trafik denetimleri artırılacak, araç ve yol güvenliğinin gerektirdiği kontroller hassasiyetle ve sıklıkla yapılacak ve gerekli bütün tedbirler alınacaktır. Ayrıca, münhasıran mevsimlik gezici tarım işçilerini taşıyan karayolu araçlarının 24.00-06.00 saatleri arasında şehirler arası yolculuk yapmamları

sağlanacaktır.” demektedir. Bu, günlük ulaşımdan çok, çalışmak için gelinen şehre/yöreye nasıl geldiğiyle ilişkilidir. Günlük ulaşım içinse, Karayolları Taşıma Yönetmeliği ile servis (işçi taşıma) taşımaları usul ve kuralları belirlenmiştir; bunlar araç başına asgari kapasite, taşıma kapasitesi, yetki belgesi, taşıt yaşı, cinsi ve diğer şartlar gibi unsurlardır. Usul ve kurallara uygun olmayan ulaşım yöntemleri ve araç kullanımı, yaralanma ve hatta ölümlü kazalara neden olmaktadır.

Uluslararası insan hakları standartları: Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi sistemleri kapsamında üye devletlerce hazırlanmış insan hakları sözleşmeleri, tavsiye kararları, insan hakları izleme mekanizmalarının sonuç göstergeleri, yorumlarını kapsayan genel insan hakları hukuku çerçevesidir.

Uzaktan eğitim: zamandan ve mekândan tamamen bağımsız bir şekilde öğrencinin ve öğretmen veya öğretim üyesinin eğitim kurumuna (okul) gelme zorunluluğu olmaksızın mevcut var olan bilgisayar teknolojileri vasıtası ile tamamen sanal ortamda canlı, görüntülü, sesli olarak derslerin işlendiği, katılımcının istediği zaman bunları tekrar izleyebileceği ve görüntüleyebileceği bir eğitim sistemidir.

Veri görselleştirme: Verilerin grafik sunumudur. Temsili veriler arasındaki ilişkileri gösterir. Görselleştirmenin oluşturulmasında grafik işaretler ve veri değerleri arasında sistematik bir eşleme kullanılır. Bu eşleme, veri değerlerinin görsel olarak nasıl temsil edileceğini, boyut veya renk gibi grafik işareti özelliklerini belirler. Temel amaç bilgiyi (veri ve veri analizi) kullanıcılara net ve verimli bir şekilde iletmektir.

Zorunlu eğitim: Türkiye’de zorunlu eğitim, 2012-2013 eğitim öğretim döneminde 8 yıldan 12 yıla çıkarılmıştır. Daha önce 5+3 (İlkokul-ortaokul) şeklinde uygulanan model, 4+4+4 (4 sene ilkokul, 4 sene ortaokul ve 4 sene lise) şeklinde kademelendirilmiştir. 10 Temmuz 2019 tarihli ve 30827 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik’te belirtildiği üzere 68 ayını dolduran çocukların okula kaydolmaları zorunlu hale getirilmiştir. Mecburi ilköğretim (ilkokul + ortaokul) çağı 6-13 yaş grubundaki çocukları kapsar. Bu çağ çocuğun 5 yaşını bitirdiği yılın eylül ayı sonunda başlar, 13 yaşını bitirip 14 yaşına girdiği yılın öğretim yılı sonunda biter. Lise eğitimi ise ilköğretime dayalı, en az dört yıllık genel, meslekî ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsar. Sistem, 14-17 yaş grubu gençleri bir alana/mesleğe ve/veya yükseköğretime hazırlayacak biçimde yapılandırılmıştır.

Zarar: Bir şeyin, bir olayın yol açtığı olumsuz, kötü sonuç. Kontrol edilmeyen tehlikenin sonucu zarardır. Kontrol edilmeyen tehlikenin sonucu olarak hastalık ya da yaralanma, çevrenin, bitkilerin, mülkün zarar görmesi gibi durumlarla karşılaşılabilir.

Kaynakça

Mevsimlik gezici tarım işçiliği odağında yayınlar

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR) (2020) Müdahalenin Kalbinde İnsan Hakları – Odak Konular: Covid-19 ve Göçmenlerin İnsan Hakları

Candan, E. ve Özalp Günel, S. (2013) Tarımda Kadın Emeği, Tarım Ekonomisi Dergisi, 19(2):93-101

Çelik, K., Şimşek, Z., Yüce Tar, Y. ve Kırca Duman, A. (2015) Mevsimlik Tarım İşinde Çalışan Kadınların Çalışma ve Yaşam Koşullarının İrdelenmesi

Çınar, S. (2014) Öteki “Proleterya”: De-proletarizasyon ve Mevsimlik Tarım İşçileri

Demir, M. (2015) Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sosyal Güvenlik Haklarına İlişkin Değerlendirmeler ve Öneriler, Çalışma ve Toplum, 44(1)

Friedrich Ebert Stiftung Derneği (2012) Tarımda Mevsimlik İşçi Göçü Türkiye Durum Özeti, Mevsimlik İş Göçü İletişim Ağı (MİGA)

Görücü, İ., Akbıyık, N. (2010) Türkiye’de Mevsimlik Tarım İşçiliği: Sorunları ve Çözüm Önerileri. Hikmet Yurdu: Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi (5)

Hayata Destek Derneği (2014) Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliği 2014 Araştırma Raporu

ILO (2020) Covid-19 Küresel Salgınında Göçmen İşçileri Korumak: Politika Belirleyiciler ve Ortaklar için Tavsiyeler

ILO (2020) Covid-19 ve Tarım ve Gıda güvenliğine Etkisi

Kablay, S. (2015) Mevsimlik ve Gezici – Geçici Çalışma: Çocuk İşçiler. Derleyen: Yücesan Özdemir, G. Rüzgâra Karşı/Emek Süreçleri ve Karşı Hegemonya Arayışları

Kalkınma Atölyesi (2020a) Fındık Dalda Kalmaz: Koronavirüs Salgınının Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ve Onların Çocuklarının Fındık Hasadına Katılımına Olası Etkileri ve Önlemler Hızlı Araştırma

Kalkınma Atölyesi (2020b) Virüs mü, Yoksulluk mu? Korona Virüs Salgınının Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ve Onların Çocukları ile Bitkisel Üretime Olası Etkisi Hızlı Bir Değerlendirme

Kalkınma Atölyesi (2019) Yoksulun Umudu Çocuk: Mevsimlik Tarım İşçisi Hanelerin Sosyo-Ekonomik Profili ve Çocuk İşçiliği Araştırması Raporu

Kalkınma Atölyesi (2018a) Bir Yevmiye Bir Yevmiyedir: Tarım Aracıları ve Türkiye’de Tarımsal Üretimde Çocuk İşçiliği Raporu

Kalkınma Atölyesi (2018b) Yevmiyeci, Yarıcı veya Kürekçi Hepsi Çocuk: Tarımsal Üretimde Ücret Tipleri ve Çocuk İşçiliğinin Görünümleri Raporu

Kalkınma Atölyesi (2018b) Tarımsal Üretimde Çocuk İşçiliğinin Önlenmesine Yönelik Yasal Boşluk Analizi ve Öneriler Raporu, Tarımsal Üretimde Çocuk İşçiliğinin

Önlenmesine Yönelik Kurumsal Boşluk Analizi ve Öneriler Raporu, Türkiye’de Mevsimlik Tarım İşçileriyle İlgili Ulusal ve Uluslararası Hukuksal Düzenlemeler Tarihçesi (1869-2017), Tarımsal Üretimde Çalışan Çocukların Karşılaştıkları Sağlık Riskleri Raporu

Kalkınma Atölyesi (2017) Geçmişten Günümüze Adana Ovası’nda Mevsimlik Tarım İşçileri ve Çocukları: Adana Ovası’nda Çalışan Mevsimlik Tarım İşçileri ve Çocuklara Hizmet Modeline Yönelik Mevcut Durum Analizi Raporu

Kalkınma Atölyesi (2016a) Yoksulluk Nöbetinden Yoksulların Rekabetine: Türkiye’de Mevsimlik Tarımsal Üretimde Yabancı Göçmen İşçiler Mevcut Durumu Raporu

Kalkınma Atölyesi (2016b) Bereketli Topraklar Zehir Gibi Yaşamlar: Suriyeli Göçmen Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri Adana Ovası Mevcut Durum Araştırması

Kalkınma Atölyesi (2014) Fındık Hasadının Oyuncuları: Batı Karadeniz İllerinde Fındık Hasadında Yer Alan Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri, Çocuklar, Tarım Aracıları ve Bahçe Sahipleri Temel Araştırması

Kalkınma Atölyesi (2012) Mevsimlik Tarım Göçünden Etkilenen 6-14 Yaş Grubundaki Çocuklar İçin Temel Araştırma (Fındık, Şeker Pancarı, Pamuk Hasadı ile Örtü Altı Alçak Tünel Sebze Yetiştiriciliği)

Lordoğlu, K., Çınar, S. (2011) Mevsimlik Tarım İşçileri: Marabadan Ücretli Fındık İşçiliğine; Uluslararası Sosyal Haklar Sempozyumu

Mura, E. (2017) Türkiye Tarım Sektöründeki Ücretli Emek Süreçleri Üzerine Kavramsal Bir Tartışma, ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar, Temmuz 2017, 10(2), 53-68

Öz, C. (2015) Mevsimlik Gezici Tarım İşinde Kadın Emeği ve Sorunları, Türkiye Tohumcular Birliği-TÜRKTOB Dergisi, 4(16):13-15

Özbekmekçi, Ş. ve Sahil, S. (2004) Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sosyal, Ekonomik ve Barınma Sorunlarının Analizi, Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. 19(3): 261-274

Selek Öz, C., Bulut, E. (2013) Mevsimlik Tarım İşçilerinin Türk Hukuk Sistemi İçerisindeki Yeri, ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi, 1(1)

TBMM (2015) Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sorunlarını Araştırmak Amacı ile Kurulan Meclis Araştırması Komisyon Raporu

Ulukan, U., Çiğerci Ulukan, N. (2011) Fındık Üretiminde Çalışma İlişkileri ve Mevsimlik İşçiler: Perşembe Örneği

UNFPA (2012) Mevsimlik Tarım İşçilerinin ve Ailelerinin İhtiyaçlarının Belirlenmesi Araştırması

Uyan Semerci, P. ve Erdoğan, E. (2017) Adana’da (Mevsimlik Gezici) Tarım İşçilerinin Çocuklarının Yaşam Koşullarının Çocuğun İyi Olma Hali Perspektifinden İyileştirilmesi

Projesi Araştırma Sonuçları: Ben Kendim Büyüdüm Demiyorum, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Yiğit, B., Özal, Ç., Öztürk, M. (2017) Gezici Mevsimlik Tarım İşçileri İle Yerli Mevsimlik Tarım İşçilerinin Karşılaştırmalı Analizi: Isparta İli Örneği. Ünye İİBF Dergisi 1 (2)

İnsan hakları izleme

İnsan Hakları Ortak Platformu (İHOP) ve Etkiniz AB Programı iş birliğinde hayata geçirilen **İnsan Hakları İzleme Kaynak Merkezi** insan hakları norm ve standartlarına, insan hakları alanında izleme ve raporlamaya dair bilgi ve belgenin toplandığı ve yeni gelişmelerle düzenli olarak güncellendiği bir alandır

www.insanhaklariizleme.org

GIS sistemi ile insan hakları izleme

Uluslararası Çocuk Merkezi tarafından Kenya'da seçim süresince yaşanan şiddet olaylarını takip etmek için oluşturulan Usahidi sistemi üzerinden hazırlanan Çocuk Hakları İzleme Haritası (2009)

<http://www.cocukhaklariizleme.org/harita>

İstanbul Bilgi Üniversitesi tarafından seçimlerde yaşanan insan hakları ihlallerine dair takip çalışması (2011)

<https://secim2011.crowdmap.com>

Etkiniz AB programı desteğiyle Engelliler ve Gençler Derneği (ENGENÇDER) tarafından Covid-19 salgını kapsamında Türkiye genelinde engellilerle ilgili gelişmeleri gösteren Covid-19 Engelli Haritası (2020)

<https://bit.ly/303oSVY>

2010 yılından beri Mısır'da etkin olan HarassMap adlı platformun Türkiye uzantısı olan insan hakları ihlallerini (taciz, cinsel saldırı) izlemeye yönelik Sende Anlat Haritası

<https://sendeanlat.harassmap.org/tr>

İlişkiler ağı ile insan hakları ihlallerini haritalama

İlk Türkiye örneği olarak Helsinki Yurttaşlar Derneği tarafından hazırlanan işkencenin haritalandırması (2006)

<https://www.hyd.org.tr/tr/savunuculuk-calismalarinda-yontem-ve-taktikler/turkiye-de-iskence-ve-kotu-muamele/209-haritalama-deneyimi>

Birçok gönüllü tarafından yürütülen, belirli aralıklarla güncellenen ve katılıma açık (açık kaynak) Mülksüzleştirme Ağları Haritası (2013)

<http://mulsuzlestirme.org>

KALKINMA
ATÖLYESİ

"Bu yayın, Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca Kalkınma Atölyesi sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır."